

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLE
İLİŞKİSİNDE ALEKSİTİMİNİN ARACI ROLÜ**

ELİF YILMAZ

**IŞIK ÜNİVERSİTESİ
OCAK, 2022**

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLE
İLİŞKİSİNDE ALEKSİTİMİNİN ARACI ROLÜ

ELİF YILMAZ

Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
Programı, 2022

Bu tez, Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi ile sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
OCAK, 2022

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ
SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLE İLİŞKİSİNDE ALEKSİTİMİNİN
ARACI ROLÜ

ELİF YILMAZ

ONAYLAYANLAR:

Dr. Öğr. Üyesi Aslı Eyrenci (Tez Danışmanı)	Maltepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan	Işık Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Deveci	Işık Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 31/01/2022

THE MEDIATOR ROLE OF ALEXITHYMIA IN THE RELATIONSHIP BETWEEN CHILDHOOD TRAUMAS AND CYBERBULLYING/VICTIMIZATION IN UNIVERSITY STUDENTS

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to examine the mediator role of alexithymia in the relationship between childhood traumas and cyberbullying/victimization, to investigate the distribution of these variables according to demographic variables, and to test other hypotheses of the study.

Method: 402 undergraduate students aged between 18-62 participated in the study. 54.7% (N=220) of the participants stated their gender as female and 45.3% (N=182) as male. Informed Consent Form, Personal Information Form, Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33), Toronto Alexithymia Scale (TAS-20), Cyber Victim and Bullying Scale (CVBS) were used to collect data in the study.

Results: According to the analysis findings obtained from the research, although alexithymia did not play a significant mediating role in the relationship between childhood traumas and cyberbullying, it has been concluded that alexithymia had a significant mediator role in the relationship between childhood traumas and cybervictimization. It was also found that, childhood traumas significantly predicted alexithymia, cyberbullying and cybervictimization. Moreover, it has been concluded that alexithymia had significant predictive effects on cyberbullying and cyberbullying also predicted cybervictimization. The results of the analysis on sociodemographic variables showed that, men scored significantly higher than women for childhood traumas and cyberbullying. There was no significant difference in the cyberbullying and cybervictimization levels of the participants according to age and daily internet use. It was observed that cybervictimization scores were significantly higher in the group that got psychological support before compared to the group that had not received psychological support before.

Conclusion: It was revealed that childhood traumas and alexithymia had predictive

effects on cyberbullying and cybervictimization and cyberbullying also predicted cyber victimization. According to the mediation test results, it was determined alexithymia did not significantly mediate the relationship between childhood traumas and cyberbullying, but alexithymia played a significant mediating role in the relationship between childhood traumas and cyber victimization. It was thought that the problem of bullying in online platforms might be prevented or reduced by studies on the factors that predict cyberbullying and cybervictimization. Thus, it can be also argued that, this study will contribute to the literature in understanding the predictors of relatively new concepts of cyberbullying and cyber victimization problems.

Keywords: Childhood Traumas, Alexithymia, Cyberbullying, Cybervictimization.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARININ SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYETLE İLİŞKİSİNDE ALEKSİTİMİNİN ARACI ROLÜ

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık/mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı (mediatör) rolünü incelemek, bu değişkenlerin demografik değişkenlere göre dağılımını araştırmak ve çalışmanın diğer hipotezlerinin test edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmaya 18-62 yaş aralığında 402 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların %54.7'si (N=220) cinsiyetini kadın, %45.3'ü (N=182) cinsiyetini erkek olarak belirtmiştir. Araştırmada gerekli verileri toplamak için Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20), Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ) kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmadan elde edilen analiz bulgularına göre, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ilişkisinde aleksitimi anlamlı aracı bir rol üstlenmemekle birlikte çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin anlamlı aracı rolü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukluk çağı travmalarının aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet; aleksitiminin siber zorbalık ve siber mağduriyet, siber zorbalığın ise siber mağduriyet üzerinde anlamlı yordayıcılık etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyodemografik değişkenler üzerine yapılan analiz sonuçlarına göre, cinsiyete göre farklılıklar incelendiğinde, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık için erkeklerin kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşa ve günlük internet kullanım süresine göre katılımcıların siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Demografik değişkenlerden siber mağduriyet puanının daha önce psikolojik yardım almış olan grupta daha önce psikolojik yardım almamış gruba göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Sonuç: Çocukluk çağı travmaları ve aleksitiminin siber zorbalık ve siber mağduriyet

üzerinde yordayıcı etkilerinin olduğu, siber zorbalığın ayrıca siber mağduriyeti yordadığı görülmüştür. Aracılık testi sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ilişkisinde aleksitiminin anlamlı aracı bir rol üstlenmediği fakat çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin anlamlı bir aracı rol üstlendiği saptanmıştır. Siber zorbalık ve siber mağduriyeti yordayan etkenlere yönelik yapılan çalışmalarla online ortamlardaki zorbalık sorununun önlenilebileceği veya azaltılabileceği düşünülmektedir. Böylece, görece yeni olan, siber zorbalık ve siber mağduriyet sorunlarının yordayıcılarının anlaşılması yönünde bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimin yazım sürecinde her daim desteğini gösteren, sabrı ve ilgisiyle bu yolda bana kılavuzluk eden sevgili hocam Dr. Öğr. Üyesi Aslı Eyrenci'ye çok teşekkür ederim. Tezime önerileriyle katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Deveci ve Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan başta olmak üzere tüm enstitü hocalarıma şükranlarımı sunarım. Çalışmama katılarak destek olan tüm katılımcılara da ayrıca teşekkür ederim. Her zaman olduğu gibi bu süreçte de zorlandığım her anda benden desteğini ve ilgisini esirgemeyen Arda Çelik'e; beraber büyüdüğüm, her zaman desteklerini üzerimde hissettiğim dostlarım Sezen Zirek, Melahat Yavuz ve Ezgi Özcan'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans ile hayatıma giren ve iyi ki tanımışım dediğim, bu sürecin her anında duygularımı paylaşan, bana hem duygusal hem de akademik anlamda destek olan sevgili dostlarım Emel Çulha ve Sude Kurt'a minnettarım. Sonsuz sabır ve ilgiyle her fırsatta desteğini gösteren canım dönem arkadaşlarım Beyza Taş ve Hasan Hüseyin Karatay'a da çok teşekkür ederim. İsimlerini saymadığım, her zaman olduğu gibi bu süreçte de yanımda olan, hayatımı güzelleştiren tüm dostlarıma sonsuz teşekkür ediyorum.

En büyük teşekkürü, hayatım boyunca koşulsuz sevgi ve desteklerini her an hissettiğim, sevgiyle bana yol gösteren biricik aileme ediyorum. Annem Nülifer Nermin Yılmaz, babam Veysel Yılmaz ve neşe kaynağım Jankat Yılmaz'a her zaman yanımda oldukları için sonsuz teşekkürler. Bana verdiğiniz emeklerin karşılığı olamasa bile yazmış olduğum bu tezi sizlere ithaf ediyorum.

Elif YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖZET.....	iv
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2.....	3
2. ARAŞTIRMANIN BİLİMSEL DAYANAĞI VE LİTERATÜR	3
2.1 Çocukluk Çağı Travmaları	3
2.1.1 Tanım ve Sınıflandırma.....	3
2.1.1.1 Duygusal İstismar	4
2.1.1.2 Cinsel İstismar	5
2.1.1.3 Fiziksel İstismar	6
2.1.1.4 İhmal	6
2.1.1.5 Aşırı Koruma- Kontrol.....	7
2.1.2 Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı	8
2.1.3 Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri.....	9
2.1.3.1 Aileye Dair Risk Faktörleri.....	9
2.1.3.2 Toplumsal Risk Faktörleri	10
2.1.3.3 Çocukla İlişkili Risk Faktörleri.....	10
2.1.4 Çocukluk Çağı Travmalarının Sonuçları	11
2.2 Aleksitimi	12
2.2.1 Alekstiminin Tanım ve Sınıflandırması	12

2.2.2 Alekstiminin Etiyolojisi	13
2.2.2.1 Nörobiyolojik Yaklaşım	13
2.2.2.2 Psikanalitik Yaklaşım	14
2.2.2.3 Bilişsel Yaklaşım	14
2.2.2.4 Gelişimsel Yaklaşım	15
2.2.2.5 Sosyal Öğrenme Yaklaşımı	15
2.2.3 Aleksitiminin Sıklığı	15
2.2.4 Aleksitimi ile Görülen Psikolojik Bozukluklar	16
2.3 Zorbalık	17
2.4 Siber Zorbalık	19
2.4.1 Siber Zorbalığın Tanımı ve Türleri	19
2.5 Siber Mağduriyet	20
2.5.1 Siber Mağduriyetin Tanımı	20
2.5.2 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Sıklığı	21
2.5.3 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Risk Faktörleri	22
2.5.4 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Etkileri	24
2.6 Kavramlararası İlişkiler	25
2.6.1 Çocukluk Çağı Travmaları ve Aleksitimi	25
2.6.2 Aleksitimi ve Siber Zorbalık-Mağduriyet	26
2.6.3 Çocukluk Çağı Travmaları ve Siber Zorbalık-Mağduriyet	28
BÖLÜM 3.....	30
3. AMAÇ VE HİPOTEZLER	30
3.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	30
3.2 Araştırmanın Hipotezleri	31
3.3 Araştırmanın Sınırlılıkları	32
3.4 Sayıtlar	32
BÖLÜM 4.....	33
4. YÖNTEM.....	33
4.1. Örneklem	33
4.2 Katılımcılar	33
4.2.1 Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Dair Bulgular	33
4.3 Veri Toplama Araçları	35
4.3.1 Bilgilendirilmiş Onam Formu	35
4.3.2 Sosyodemografik (Kişisel) Bilgi Formu	35

4.3.3 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ).....	35
4.3.4 Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20).....	36
4.3.5 Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ).....	36
4.4 Araştırma Deseni.....	37
4.5 İşlem.....	37
4.6 Verilerin Analizi.....	37
BÖLÜM 5.....	39
5. BULGULAR.....	39
5.1 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeklerinin Puanlarına Dair Tanımlayıcı İstatistikler	39
5.2 Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Puanları İstatistikleri	40
5.2.1 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanı Ortalamaları	40
5.2.2 Yaş ile Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	42
5.2.3 Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları.....	42
5.2.4 Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları	43
5.3 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi.....	44
5.3.1 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	44
5.3.2 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeklerinin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	46
5.3.3 Çocukluk Çağı Travmalarının Aleksitimiye Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	48
5.3.4 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	48
5.3.5 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	49
5.3.6 Aleksitiminin Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	49
5.3.7 Aleksitiminin Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	50
5.3.8 Siber Zorbalığın Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	50

5.4 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizleri.....	51
5.4.1 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizi.....	51
5.4.2 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Mağduriyet İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizi.....	53
BÖLÜM 6.....	55
6. SONUÇ VE TARTIŞMA	55
6.1 Katılımcıların Aldıkları Puanların Değerlendirilmesi.....	55
6.2 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi.....	56
6.3 Yaşa Göre Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi	59
6.4 Günlük İnternet Kullanımı ve Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Değerlendirilmesi.....	60
6.5 Kullanılan Ölçeklerin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkilere Dair Değerlendirme	61
6.6 Değişkenler Arası İlişkilere Dair Değerlendirme.....	62
6.7 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolüne Dair Değerlendirme	65
6.8 Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yanları.....	68
6.9 Sonuç ve Öneriler	69
6.9.1 Psikoeğitim Önerileri	69
6.9.2 Klinisyenlere Öneriler	70
6.9.3 Gelecek Çalışmalara Öneriler	70
KAYNAKÇA	72
EKLER.....	90
EK A BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	90
EK B SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	91
EK D TORONTO ALEKSİTİMİ ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER.....	95
EK E SİBER MAĞDURİYET VE ZORBALIK ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER	96
EK F ETİK KURUL ONAYI.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	98

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1 Sosyo-Demografik Özellikler	34
Tablo 5.1 Ölçek Puanlarının Çarpıklık, Çarpıklığın Standart Hatası, Basıklık, Basıklığın Standart Hatası Değerleri	39
Tablo 5.2 Ölçeklerden Alınan Toplam Puanlara ve Alt Ölçeklerden Alınan Puanlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu	40
Tablo 5.3 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanı Ortalamaları	41
Tablo 5.4 Yaş ile Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	42
Tablo 5.5 Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları	43
Tablo 5.6 Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları	44
Tablo 5.7 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	45
Tablo 5.8 Ölçek ve Ölçek Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	47
Tablo 5.9 Çocukluk Çağı Travmalarının Aleksitimiye Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	48
Tablo 5.10 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	48
Tablo 5.11 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	49
Tablo 5.12 Aleksitiminin Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	50
Tablo 5.13 Aleksitiminin Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	50
Tablo 5.14 Siber Zorbalığın Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1 Siber Zorbalıkta Aracılık Modelini Gösteren Diyagram	52
Şekil 5.2 Siber Mağduriyette Aracılık Modelini Gösteren Diyagram.....	53

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇÇT : Çocukluk Çağı Travmaları

ÇÇTÖ : Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

CTQ-33 : Çocukluk Çağı Travmaları (Childhood Trauma Questionnaire)

DSM : Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

SZÖ : Siber Zorbalık Ölçeği

SMÖ : Siber Mağduriyet Ölçeği

SMZÖ : Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği

SPSS : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences)

TAÖ : Toronto Aleksitimi Ölçeği

TAÖ-1 : Duyguları Tanımada Güçlük

TAÖ-2 : Duyguları Söze Dökmede Güçlük

TAÖ-3 : Dışa Dönük Düşünme

TAS-20 : Toronto Aleksitimi Ölçeği (Toronto Alexithymia Scale)

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

WHO : Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Zorbalık, dil ve kültüre bağlı olarak küçük farklılıklar gösterse de çoğu ülkede kabul görmüş, kalıcı ve uzun zamandır devam eden bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbalık, kişinin bireysel bütünlüğünün ihlal edilmesine, kendisini güvensiz ve güçsüz hissetmesine ve “travmatik” olarak nitelendirilebilecek bir deneyim yaşamasına neden olabilmektedir (Annerbeck vd., 2014).

İnternet kullanımının hayatımızın birçok alanına yayılmasıyla birlikte zorbalık davranışları da online ortama taşınmıştır. Siber zorbalık olarak adlandırılan bu zorbalık türü, son on yıldır ciddi bir halk sorunu haline gelmiş olup, yaygınlığı da her geçen yıl artış göstermektedir (Fang vd., 2020). Siber zorbalık, herhangi birine zarar verme niyetinde olan bir kişi ya da grup tarafından; kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranışlarını desteklemek için e-posta, cep telefonu, çağrı cihazları, anlık mesajlaşma uygulamaları, web siteleri ve çevrimiçi anket gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içermektedir (Belsey, 2005).

Ayrıca siber zorbalık, yalnızca bir mekan ya da durumda ortaya çıkmaması, zorbalığa maruz kalan kişinin herhangi bir zaman ve herhangi bir yerde siber zorbalıkla karşılaşabilmesi ihtimali gibi özellikleri sebebiyle geleneksel zorbalıktan daha etkileyici olabilmektedir (Campbell, 2013).

Hem uluslararası literatürde hem de ülkemizde, sanal zorbalık üzerine yapılan çalışmaların (Horzum ve Ayas, 2017) büyük çoğunluğu adolesan bireylerle yürütülmüş olup üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Ancak yüksek öğretimde zorbalık davranışlarının azaltılması gerektiğine yönelik genel bir fikir birliği vardır (Jenaro, 2018).

Kişiyi, siber zorbalık davranışında bulunmasına veya siber mağduriyet yaşamasına yatkın kılabilen birçok faktör karşımıza çıkmaktadır ve aleksitimik

özelliklere sahip olmak, bunlardan biri olarak görülebilmektedir (Wachs vd., 2017. Feyzioğlu vd., 2020). Taylor ve ark. (akt. Şaşıoğlu vd., 2013) 1997’de aleksitimiye 4 faktörün birleşimiyle açıklamışlardır; 1) Duyguları tanımlamada ve duyguları, duygusal uyarılmanın bedensel duyumlarından ayırmada yaşanan zorluk, 2) Duyguları diğer insanlara açıklarken yaşanan zorluk, 3) Düşlem hayatının yoksulluğu ile kanıtlanmış, sınırlı imgesel süreçler, 4) Uyaran-bağımlı, dışsal-odaklı bilişsel tarz.

Aleksitimi ve siber zorbalık/mağduriyetin ortaya çıkmasında etkili olabilecek bir diğer kavram, çocukluk çağı travmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukluk çağı travması terimi, çocukluk döneminde meydana gelen cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmal dahil olmak üzere bir dizi ciddi olumsuz deneyimi tanımlamak için kullanılmaktadır. (Morgan ve Fisher, 2007).

Bir çalışmada, çocukluk çağı kötü muamelesi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunurken (Fang vd., 2020), çocukluk döneminde yaşanan mağduriyetin ilerleyen yaşlarda ortaya çıkabilecek mağduriyetle ilişkili olduğunu ortaya koyan birçok çalışma da bulunmaktadır (Briere vd, 1995; Klest, 2012; Stroem vd., 2019).

Diğer yandan, çocukluk döneminde deneyimlenen travmatik olaylar, kişinin hem çocuklukta hem de ilerleyen yaşamında birtakım duygusal becerilerden yoksun kalabilmesine yol açabilmektedir ve bu durum kişiyi aleksitimik özellikler geliştirmek konusunda kırılgan hale getirebilmektedir (akt. Tychev vd., 2010).

Yapılan literatür taraması sonucunda, çocukluk çağı travmaları, aleksitimi ve siber zorbalık/mağduriyetin birbirleri ile güçlü ilişkiler içerisinde olduğu görülmüş ve aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık/mağduriyet ilişkisine aracılık edebileceği hipotezi geliştirilmiştir.

Literatürde bu değişkenlerin bir arada kullanıldığı sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır ve siber zorbalığa dair çalışmalar adölesan bireyler üzerine yoğunlaştığı için üniversite öğrencileri üzerinde bu değişkenlerin araştırılmasının faydalı olabileceği düşünülmüştür. Değişkenlerin ilişkisinin aracı etki ile incelenmesi de araştırmanın özgünlüğüne katkı sağlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Tüm bu açılardan bakıldığında araştırmanın özgün ve literatüre katkı sağlayan bir araştırma olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 2

2. ARAŞTIRMANIN BİLİMSEL DAYANAĞI VE LİTERATÜR

2.1 Çocukluk Çağı Travmaları

2.1.1 Tanım ve Sınıflandırma

Çocukluk çağı travması terimi, çocukluk döneminde meydana gelen cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmal dahil olmak üzere bir dizi ciddi olumsuz deneyimi tanımlamak için kullanılmaktadır (Morgan ve Fisher, 2007). Herman (1992) çocukluk çağı travmaları tanımını; “duygusal, cinsel ve fiziksel istismar ile ihmalin yanı sıra ebeveyn kaybı, ebeveyninden ayrı kalma, ebeveynlerin boşanması, şiddete tanık olma, göç etme, doğal afet yaşama ya da kaza geçirme” şeklinde genişletmiştir. Çocuğun özellikle toplum içerisinde ve sürekli olarak maruz kaldığı zorbalık, aşağılanma, akranları tarafından dışlanma gibi durumlar da travmatik yaşantı boyutuna ulaşabilmektedir (Terr, 2013). Şar vd. (2020), çocukluk çağı travmaları ölçeğine özellikle Türk aile yapısında sıkça karşılaşılan aşırı korumacılık- aşırı kontrol özelliklerini de dahil etmiştir. Çocuk istismarı ve ihmali, çocuklara yönelik kötü muamele ve çocukluk çağı mağduriyeti, birbirinin yerine kullanılabilen kavramlar olup, tüm bu kavramlar çocukluk çağı travmaları başlığı içerisinde yer almaktadır (Giardino vd., 2018).

Çocukluk çağı travmaları kabaca, Tip-1 ve Tip-2 olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Tip-1 travma bölünebilir, ani ve kısa süreli olarak deneyimlenen tek bir travmatik yaşantıyı içerirken; Tip-2 travma ise uzun süredir devam eden, tekrarlanan, kümülatif olarak meydana gelen olayları içermektedir (Terr, 1991).

“Ruhsal Bozukluklar Tanı Ölçütleri” (DSM-5) kitabı (2013) istismar ve ihmali “klinik ilgi odağı olabilecek diğer durumlar” başlığı altında “Çocuğa Kötü Davranma ve Çocuğu Boşlama Sorunları” şeklinde tanımlamış ve aşağıdaki şekilde alt başlıklara

ayırmıştır;

1. *Çocuğa Bedensel Sömürü*
2. *Çocuğa Cinsel Sömürü*
3. *Çocuğu Boşlama*
4. *Çocuğa Ruhsal Sömürü.*

Çocukluk çağı travmalarına dair birçok tanım olmakla birlikte, cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmal, neredeyse tüm tanımlamalarda karşımıza çıkan başlıklardır. İstismar ve ihmali ayırırken ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir eylem olması önemli bir noktadır (Kara vd., 2004).

2.1.1.1 Duygusal İstismar

Görece yeni bir kavram olan duygusal istismar kavramı literatürde ilk olarak 1970’li yılların başında tanımlanmıştır (Thompson ve Kaplan, 1996). Çocukluk çağı travmalarının diğer alanlarından olan cinsel ve fiziksel istismara kıyasla duygusal istismar konusunda daha az çalışma yapılmaktadır ve bunun sebebi, diğer kavramlara göre tanımlanmasının daha zor olmasıdır (Kent ve Waller, 1998). Buna rağmen, özellikle son yıllarda duygusal istismara odaklanan çalışmaların sayısında artış olduğu gözlenmektedir.

Kairys ve Johnson’a (2002) göre; çocuğu küçümseme, tehdit etme, uygunsuz davranışlara yönlendirme, reddetme, hareket özgürlüğü veya sosyal etkileşimlerine mantıksız sınırlamalar koyarak izole etme, güvensiz ve tutarsız ebeveynlik gibi davranışlar duygusal istismar bağlamında ele alınabilir.

Duygusal istismarın türü, bağlamı ve bireysel faktörler göz önünde bulundurularak aşağıdaki başlıklarla örneklendirilmiştir (Hopper vd., 2018);

- a. Bakım verenin çocuğa aşağılayıcı isimlerle seslenmesi, alaya alması ve küçümsemesi
- b. Ailevi sorunlar veya çocuğun maruz kaldığı istismara dair çocuğun suçlanması
- c. Bakım verenin, süreğen bir biçimde çocuğa yönelik düşmanca tutumu
- d. Bakım verenin çocuktan aşırı/uygunsuz taleplerde bulunması
- e. Bakım verenin akıl hastalığı, madde veya alkol kötüye kullanımından muzdarip olmasına ve/veya şiddet içeren/saldırgan tutumuna bağlı olarak çocuğun ön görülemez ve aşırı davranışlara maruz kalması

- f. Bakım verenin, çocuğu disipline etmek veya sınır tutması konusunda baskı yapmak amacıyla korkutması, gözdağı vermesi, aşağılama, tehdit veya zorbalık içeren davranışlarda bulunması
- g. Çocuğun yaşı göz önüne alındığında uygun olmayacak biçimde sınır ihlali, aşırı izleme ve kontrol uygulanması
- h. Çocuğa, yaşına uygun olmayan ağır sorumlulukların verilmesi
- i. Çocuğun ilişki kurmasının ve yaşına uygun şekilde sosyalleşmesinin engellenmesi
- j. Çocuğun, bakım verenleri arasındaki ilişki çatışmalarına maruz kalması

Literatürde duygusal istismar terimi, duygusal ihmali de içine alacak şekilde psikolojik kötü muamale başlığı altında ele alınabilmektedir fakat özellikle son dönemde yapılan çalışmalarda, duygusal istismar ve duygusal ihmal ayrı başlıklar altında incelenmektedir (Hopper vd., 2018).

2.1.1.2 Cinsel İstismar

Çocuğa yönelik cinsel istismara dair birçok tanımlama olmakla birlikte ortak, kavramsal bir tanım ortaya konmamıştır. İstismarın şekli, istismarcı ve çocuk arasındaki yaş farkı, gelişimsel ve yasal anlamda çocuk tanımı, istismarcının reşit olup olmaması gibi faktörlere dair farklı tanımlamalar mevcuttur. Bu nedenle istismarın önüne geçmek, yasal çerçeveleri belirlemek, doğru bilgiye ulaşmak konusunda sorunlar ortaya çıkmaktadır (Mathews ve Collin-Fezina,2017).

En kısa ve net haliyle çocuğa yönelik cinsel istismar; “18 yaşından küçük çocuğun, bir yetişkin tarafından cinsel ihtiyaç ve arzularını gidermek amacıyla bir araç olarak kullanılması” şeklinde tanımlanmıştır (Green, 1993). Diğer bir tanımlamaya göre ise cinsel istismar, çocuğun olanları algılayamayacak ve dolayısıyla onay veremeyecek bir yaşta ve gelişim düzeyindeyken cinsel içerikli etkinliğe veya etkinliklere dahil edilmesidir (WHO, 2003). Cinsel istismar; temas içermeyen cinsel istismarlar (teşhircilik, röntgencilik vs.), cinsel dokunma, interfemoral ilişki (penetrasyonun olmadığı, sürtünmenin olduğu), cinsel penetrasyon ve cinsel sömürü (çocuk pornografisi ve fuhuşu) şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Aktepe, 2009).

Çocuğa yönelik cinsel istismar, genellikle aşağıdaki durumlarla karakterizedir (WHO, 2003);

- a. İstismarcı, fiziksel güç veya şiddeti nadiren kullanır. Daha ziyade çocuğun güvenini manipüle etmek ve istismarı gizlemek ön plandadır.

- b. Fail, genellikle çocuğun tanıdığı ve güvendiği, yakın çevresinden biridir.
- c. İstismar, genellikle aylar/haftalar sürer. Uzun dönemlere yayılır.
- d. İstismar, sıklıkla tekrarlanan olaylar olarak ortaya çıkar. Fail genellikle çocukla olan ilişkisini kademeli bir şekilde cinselleştirerek istismarı gerçekleştirir.
- e. Ensest/aile içi istismar vakaları, tüm çocuğa yönelik istismar vakalarının yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır.

2.1.1.3 Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük bir çocuğun yetişkin tarafından kasten fiziksel yaralanması olarak tanımlanmış olup, bu tür bir yaralanma çocukta hafif ya da ciddi sonuçlara yol açabilmektedir (Cahill, 1999). Çocuğu hırpalama, silkeleme, bilerek düşürme, elle veya herhangi bir nesneyle çocuğa vurma, sürüklenme, tekmeleme ve yumruklama gibi eylemler, sıkça görülen fiziksel istismar içeren eylemler arasında yer almaktadır (Hinds ve Giardino, 2017). Fiziksel olarak en sık karşılaşılan sonuçlar vücudun çeşitli yerlerinde meydana gelmiş olan doku zedelenmeleri, kırıklar, yanıklar, kafa sarsıntıları olmakla birlikte; zehirlenme, iç organ hasarları, sakatlık ve hatta ölüme kadar giden sonuçlar da ortaya çıkabilmektedir (Aktu ve Dilekmen, 2019). Görülebilen izler bırakması sebebiyle tanınması en kolay olan istismar türü fiziksel istismar olup, çocuğun kaza dışı fiziksel olarak zedelenmesini içerir ve duygusal olarak da çocuğu yıpratmaktadır (Güler vd., 2002).

2.1.1.4 İhmal

Dubowitz ve ark. (1993) ihmali; “*nedenleri ne olursa olsun, bir çocuğun temel ihtiyaçları karşılanmadığında ortaya çıkan durum*” olarak tanımlamışlardır. İhmal, fiziksel istismardan daha sık görülmesine karşın, ölüm veya ağır yaralanma ile sonuçlanmadığı sürece göz ardı edilme olasılığı daha fazladır çünkü fiziksel ve cinsel istismara göre tanısı çok daha soyuttur (Kara vd.,2004).

İhmal; fiziksel ve duygusal ihmal olarak ortaya çıkabilmektedir (Şar, 2012). Fiziksel ihmal, aşağıdaki durumları içerebilir (Giardino vd., 2018);

- a. İstikrarsız velayet düzenlemeleri
- b. Çocuğun tıbbi ihtiyaçlarının giderilmemesi
- c. Yetersiz ebeveyn gözetim ve denetimi

- d. Çocuğun güvenlik, barınma, gıda, giyecek ve hijyen gibi temel fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması

Duygusal ihmal ise türü, bağlamı ve bireysel faktörler göz önünde bulundurularak aşağıdaki başlıklarla örneklendirilmiştir (Hopper vd., 2018);

- a. Bakım verenin, çeşitli sebeplerle (askerlik, iş, hapis, sağlık sorunları vs.) fiziksel olarak mevcut olmayışı
- b. Bakım verenin, çeşitli sebeplerle (disosiyasyon, şiddetli depresyon, kronik akıl hastalığı veya gelişimsel gecikmeler) duygusal olarak mevcut olmayışı
- c. Yoksulluk, sosyal destek eksikliği gibi sorunların bakım verenin duygusal olarak hazır bulunuşunu sınırlaması
- d. Bakım verenin, çocuğun ihtiyaçlarını görmezden gelmesi veya çocuktan kaçınması
- e. Bakım verenin dönüşü belirsiz şekilde çocuğu terk etmesi, uzun süreli olarak kendisini izole etmesi

Yaygın olmamakla birlikte bazı kaynaklarda, çocuğun ayda en az beş gün olacak şekilde evde tutularak okula gönderilmemesi, okul ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanmaması veya çocuğun hiç okula yazdırılmaması, öğrenme bozuklukları ve özel öğrenim ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi gibi durumları içerisine alacak şekilde “eğitim ihmali” başlığına da ayrıca yer verilmektedir (Sedlak, 2010; Giardino vd., 2018).

2.1.1.5 Aşırı Koruma- Kontrol

Ebeveyn aşırı koruma-kontrolü; aşırı hoşgörölü, aşırı istekli, aşırı korumacı ve aşırı endişeli ebeveyn davranışları olarak tanımlanmaktadır (Parker, 1983). Literatüre bakıldığında, çocukluk çağı travmaları sınıflandırmasında ayrı bir başlık olarak çok sık ele alınmamaktadır.

Çocukluk çağı travmaları ölçeğinin orijinal formunda bulunmamasına rağmen, özellikle Türk kültüründe yaygın olduğu bilinen aşırı koruma-kontrol boyutu da çocukluk çağı travmaları ölçeğinin uyarlanmasıyla alt boyut olarak ele alınmıştır (Şar vd., 2020). Aşırı duyarlı ve çocuğa yönelik aşırı koruma-kontrol davranışları gösteren ebeveynler, çocuğun özerklik kazanması ve sosyalleşmesine ket vurmakta ve çocukta kaygı bozuklukları başta olmak üzere çeşitli psikopatolojilere zemin hazırlayabilmektedirler (Wood vd., 2003; Şar vd., 2020). Aşırı koruyucu ebeveynlerin

çocuklarını daha savunmasız algıladıkları, bu sebeple çocuğun da kendisine dair algısında bozulmaların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir (Hullman vd., 2010).

2.1.2 Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 2020 yılı verilerine göre, 2-4 yaş arası her 4 çocuktan 3'ü, ebeveynleri veya bakım verenleri tarafından düzenli olarak fiziksel ve/veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Ayrıca her 5 kadından biri ve her on üç erkekten biri ise 0-17 yaşları arasında cinsel istismara uğradığını bildirmiştir (WHO, 2020). Çocuklara yönelik kötü muamelenin büyük bir kısmını da bildirilmeyen vakalar oluşturmaktadır ve bu sebeple çocukluk çağı travmalarının sıklığı hakkında kesin bir yargıya varmak mümkün görünmemektedir. Amerika'da yürütülen ve geniş örnekleme sahip bir araştırmanın sonuçlarına göre; çocuklukta duygusal istismar ve ihmale uğradığını bildiren 5126 yetişkin katılımcıdan %33,7'si sadece duygusal istismar; %43,4'ü sadece duygusal ihmal ve %22,9'u ise her ikisini de yaşadığını bildirmiştir (Taillieu vd., 2016). 18-24 yaş arası 1.897 kadın üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi (%68,3) çocukluk çağı istismarının herhangi bir formuna (fiziksel, duygusal, cinsel istismar) maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Katılımcılardan %25,8'i iki türde istismara maruz kaldığını bildirirken; %13,2'si istismarın üç türünü birlikte yaşadıklarını bildirmişlerdir (İbrahim vd., 2008). Duygusal ve cinsel istismara kadınlarda daha sık rastlandığını ortaya koyan çalışmalar vardır (Tietjen, 2010; Grossman vd., 2017).

Diğer yandan, ülkemizde üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmüş bir çalışmanın sonuçlarına göre çocukluk çağı duygusal, fiziksel ve cinsel örselenme yaşantılarının erkek öğrencilerde kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (Zeren vd., 2012).

Amerika'da yürütülen ve 15.197 genç yetişkinin katıldığı bir çalışmaya göre ihmal, katılımcıların %41,5'i tarafından bildirilerek en sık görülen çocukluk çağı istismar türü olarak öne çıkmaktadır ve ardından fiziksel istismar (%28,4) ve temas içeren cinsel istismar (%4,5) gelmektedir (Hussey vd., 2006).

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) her yıl yayımlanan "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri" raporu verilerine göre 2020 yılında 450 bin 803 çocuk çeşitli sebeplerle güvenlik birimlerine gelmiş ya da getirilmiştir. Bu çocuklardan %37,9'u mağdur olarak, %25,3'ü ise suça sürüklenme sebebiyle güvenlik birimlerine gelmiştir. Mağdur olarak güvenlik birimlerine getirilen 150 bin 615

çocuktan %55,3'ü yaralama, %12,2'si ise cinsel suçlardan mağdur olarak getirilmiştir (TÜİK, 2020). Toplam örneklem büyüklüğü 729.840 çocuktan oluşan bir meta-analiz çalışmasına göre katılımcılardan 19.851'i ihmal mağduru olduklarını bildirmişlerdir (Mulder vd., 2018). Çocuk ihmali ve duygusal istismar, en sık görülen çocuk istismarı türleri olmakla birlikte diğer istismar türlerine göre araştırmacıların dikkatini daha az çekmektedir.

2.1.3 Çocukluk Çağı Travmalarının Risk Faktörleri

2.1.3.1 Aileye Dair Risk Faktörleri

Ebeveynin sahip olabileceği düşük benlik saygısı, dürtü kontrolüne dair sorunlar, olumsuz duygulanım, depresyon, anksiyete, madde bağımlılığı, antisosyal davranışlar, sosyal ilişkilerde bozulma, partner şiddetine maruz kalma gibi durumlar, çocuğa yönelik istismar riskini arttıran faktörler arasında yer almaktadır (Hinds ve Giardino, 2017). Bakım verenin kendi çocukluk döneminde maruz kaldığı yetiştirme yöntemleri de çocuğuna yönelik yetiştirme biçimini belirleyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Giardino vd., 2018). Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yürütülen bir çalışmaya göre, alt gelir düzeyine sahip ailelerden gelen ve annesi boşanmış öğrencilerde çocukluk çağı duygusal istismar sıklığının diğer öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya konmuştur (Zeren vd, 2012).

2010 ve 2012'de yürütülen iki farklı çalışmanın verilerinin karşılaştırıldığı bir çalışmanın sonuçlarına göre; her iki dönemde de aile içi şiddet, ebeveyn bağımlılığı (alkol veya madde) ve ebeveynin psikolojik bir rahatsızlığa sahip olması, çocuğa yönelik cinsel istismar için risk faktörleri olarak öne çıkmaktadır (Thomson ve Agbeyaka, 2020).

Arabistan'da kadın üniversite öğrencileriyle yürütülen bir çalışmanın sonuçlarına göre ebeveynler arası fiziksel şiddetin varlığı, annenin üniversite mezunu olmaması, ebeveynlerin psikiyatrik sorunlara sahip olması ve ebeveynlerin bir arada yaşamıyor oluşu çocukluk çağı istismarını (fiziksel, duygusal, cinsel) yordayan faktörler olmuştur (İbrahim vd., 2008).

36 araştırmanın dahil edildiği bir meta-analiz çalışmasına göre; ebeveynin antisosyal davranış/suçta karışma geçmişi, zihinsel/fiziksel/psikolojik bir rahatsızlığa sahip olması, kendi çocukluğunda istismara maruz kalmış olması gibi durumlar, çocuğa yönelik ihmal davranışı için risk faktörleri olarak öne çıkmaktadır (Mulder vd.,

2018). Aynı çalışmanın sonuçlarına göre, çocuk ihmali açısından anne ile ilişkili risk faktörleri ve baba ile ilişkili risk faktörleri arasında anlamlı ölçüde bir farklılık ortaya konmamıştır.

2.1.3.2 Toplumsal Risk Faktörleri

Azınlık grubuna dahil olmak, göç geçmişine sahip olmak, düşük sosyo-ekonomik düzey, sıkışık konutlarda barınıyor olmak gibi durumlar çocuğa yönelik istismar riskini arttıran faktörlerdendir (Hinds ve Giardino, 2017; Liel vd., 2020). Ülkemizde mülteci çocuklarla yürütülen bir çalışmanın sonuçlarına göre 41 mülteci çocuktan %87,9'unun silahlı çatışmaya; %45,5'inin ise bir kişinin ölümüne/yaralanmasına şahit olduğu bildirilmiştir (Çeri vd., 2018). Şiddet, istismar haberlerinin medyada sansürlenmeden paylaşılması, toplumda şiddetin normalleştirilmesi, eğitim eksikliği, yasal yetersizlikler ve yasaların uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, toplumda çocuğa ve çocuk gelişimine atfedilen değer yetersizliği, çocuk yetiştirmede kültürel olarak kabul edilmiş yanlış yaklaşımlar gibi pek çok faktör, çocuğa yönelik istismarın yaygınlaşmasında büyük rol oynamaktadır (Demir, 2019).

2.1.3.3 Çocukla İlişkili Risk Faktörleri

Ülkemizde yürütülen bir çalışmaya göre, ailedeki en büyük çocuk olmanın, ortanca ve küçük çocuklara göre fiziksel istismar riskini arttırdığı ortaya konmuştur (Güçlü ve Acemioğlu, 2020). Diğer yandan, fiziksel istismar başta olmak üzere çocuğa yönelik istismar için küçük yaşta olmanın bir risk faktörü olabileceğini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Hinds ve Giardino, 2017). Prematüre doğum, kronik rahatsızlıklar, gelişimsel gecikmeler ve çoklu doğumlar (ikiz, üçüz gibi) çocukluk çağı istismarı için risk faktörü olarak öne çıkan diğer durumlardır (Hinds ve Giardino, 2017). Altı ülkede yürütülen ve 13-17 yaş arası çocuklarla yapılan anket sonuçlarının incelendiği bir çalışmanın sonuçlarına göre kız çocuklarında yaş ilerledikçe cinsel şiddet ve çoklu mağduriyetin de beraberinde arttığı ortaya konmuştur (Palermo vd., 2019). Kız çocuklarında erkek çocuklarına göre cinsel istismarın daha sık görüldüğünü ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Thomson ve Agbeyaka, 2020).

2.1.4 Çocukluk Çağı Travmalarının Sonuçları

Travmatik deneyimler, kısa vadede verdikleri zararın ötesinde kişinin kendisine ve dünyaya bakış açısında birtakım değişikliklere sebep olarak uzun vadede kalıcı ve olumsuz sonuçları beraberinde getirebilir (Spalletta vd., 2021). Çocuklukta kötü muamelenin bir takım biyolojik sonuçları da olabilmektedir. Özellikle uzun vadeli yapısal ve fonksiyonel beyin anormallikleri ile ilişkilendirilmiştir (Spalletta vd., 2020). Çocukluk döneminde maruz kalınan uzun süreli kötü muamele, sinir sisteminde aşırı duyarlılık oluşturabilmekte ve stres/korkuya yanıt veren beyin bölümleri aşırı gelişirken diğer bölümlerde gelişimin aksaması sonucu bireyde fiziksel (fiziksel veya psikosomatik rahatsızlıklar), bilişsel (öğrenme güçlükleri, düşük akademik performans), duygusal (düşük empati ve duyarlılık düzeyi) ve toplumsal (davranış problemleri, sosyalleşmede sorunlar) birtakım sıkıntılara yol açabilmektedir (WHO,2006).

13.494 katılımcıyla yürütülen geniş çaplı bir araştırmanın sonuçlarına göre; çocuklukta psikolojik, fiziksel veya cinsel istismar; anneye şiddet ya da madde bağımlısı, akıl hastası, intihara meyilli, hapse girmiş hane halkı üyeleriyle birlikte yaşamak gibi olaylara maruz kalınması ile yetişkinlikte riskli sağlık davranışları (alkolizm, uyuşturucu bağımlılığı, depresyon ve intihar girişimi, sigara içme, fiziksel hareketsizlik) ve çeşitli fiziksel hastalıklar (cinsel yolla bulaşan hastalıklar, kalp rahatsızlıkları, kanser, kronik akciğer hastalığı, iskelet kırıkları ve karaciğerle ilişkili hastalıklar) arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Felitti vd., 1998). Araştırmalara göre çocuklukta cinsel istismara maruz kalmış olmak kişide depresyon, anksiyete, düşük benlik saygısı, suçluluk, korku, cinsel zorluklar, intihar eğilimi ve kendine zarar verme davranışları gibi sorunların gelişme olasılığını arttırıcı etkide bulunabilmektedir (Mandelli vd., 2015). Bir diğer çalışmanın sonuçlarına göre çocuklukta maruz kalınan duygusal istismar yetişkinlikte anksiyete bozukluklarından çok depresif semptomlar ile ilişkili bulunurken; çocukluk çağı fiziksel ve cinsel istismarı ise anksiyete ve depresif bozukluklar ile eşit derecede ilişkili bulunmuştur (Hovens vd., 2010). Çocukluk çağında maruz kalınan duygusal istismar ve ihmalin, birçok araştırmanın odak noktası olan fiziksel istismar ve cinsel istismar ile karşılaştırıldığında uzun vadede bireyler üzerinde eşit ya da daha yüksek düzeyde olumsuz etkileri olduğunu ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Grossman vd., 2017).

Fiziksel istismarın sonuçları arasında düşük akademik performans, intihar düşünceleri, psikosomatik ağrılar, karşı cinsiyetten korkma ve şiddet içeren davranışlarda bulunma gibi durumlar yer almaktadır ve çocuklukta duygusal istismara maruz kalanlarda kaygı düzeyi, kâbus görme, intihar ve şiddet eğilimi diğerlerine göre daha yüksekken; cinsel istismara maruz kalanlarda ise istismarcıdan intikam alma arzusu ve karşı cinsiyetten korkma gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (İbrahim vd., 2008).

Yapılan bir meta-analiz çalışmasının sonuçlarına göre; çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlikte ortaya çıkan kişilik bozuklukları ve uyumsuz davranışlar arasında güçlü bir ilişki vardır (Back vd., 2021). Bir başka meta-analiz çalışmasına göre ise borderline kişilik bozukluğu tanısı alan bireylerde diğer psikolojik rahatsızlıklara (duygudurum bozuklukları, psikoz ve diğer kişilik bozuklukları dahil) sahip kişilere göre başta ihmal ve duygusal istismar olmak üzere çocukluk çağı istismarına daha sık rastlanmaktadır (Porter vd., 2020).

2.2 Aleksitimi

2.2.1 Alekstiminin Tanım ve Sınıflandırması

Yunanca kökenli bir terim olan aleksitimi, Yunancada a= yok, lexis= söz, thymos= duygu anlamına gelen kelimelerin birleşmesiyle oluşmuştur.

Taylor ve Bagby (akt. Goerlich, 2018) aleksitimik bireyleri şu şekilde tanımlamışlardır; “*kendi duygularına dair çok az şey biliyorlar ve çoğu zaman duygular ile anılar, fanteziler veya diğer spesifik durumlar arasında bağ kuramıyorlar.*” Aleksitimik bireyler çoğunlukla kendi iç dünyalarından ziyade dışsal durumlara ve nesnelere aşırı odaklı bir düşünme tarzı (dışa odaklı bilişsel yapı) içerisindedirler (akt. Epözdemir, 2012).

Aleksitiminin yapısı, aşağıdaki şekilde dört bileşene ayrılmıştır (Sifneos, 1996);

1. Duyguları tanımlama ve sözlü ifade etmede zorluk
2. Duygusal uyarılmayı bedensel durumlardan ayırt etmekte zorluk
3. Sınırlı imgesel süreçler
4. Dışa odaklı bilişsel yapı (*pensée opératoire*)

Bermond (1997), “duygusal durumları deneyimleme becerisinde yetersizlik” maddesini de aleksitiminin yapısında beşinci bir bileşen olarak öne sürmüştür (akt. Bagby vd., 2009).

İlk olarak psikosomatik hastalıklarla birlikte gözlenen bir durum olarak görülen aleksitiminin, birçok psikolojik bozuklukla birlikte seyredebileceği gibi herhangi bir psikolojik bozukluğa sahip olmayan bireylerde de görüldüğü sonraki çalışmalarda ortaya konmuştur (Epözdemir, 2012). Bu çalışmalardan yola çıkarak, aleksitimiye dair durum odaklı yaklaşımların aksine aleksitiminin bir kişilik özelliği olduğunu öne süren çalışmalara da rastlanmaktadır (Salminen vd., 2006).

Freyberger (1977), aleksitimiye birincil aleksitimi ve ikincil aleksitimi olmak üzere iki başlık altında incelemiştir. Birincil aleksitimi, somatik bozuklukların ortaya çıkması ve seyri için önemli bir yatkınlık faktörünü temsil etmektedir. İkincil aleksitimi ise diyaliz ve nakil hastaları, kanser hastaları, yoğun bakım hastaları gibi organik kökenli ağır tıbbi hastalıklara sahip kişilerde görülen veya psikolojik travmalara eşlik eden bir durumdur (Freyberger, 1977). Dolayısıyla birincil aleksitimi karakteristik bir özellik gibi görülürken; ikincil aleksitiminin durumsal özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür. Aleksitiminin her iki türü için de kişinin çocukluk ve erken yetişkinlik döneminde şekillenen gelişimsel doğası önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Goerlich., 2018)

2.2.2 Alekstiminin Etiyolojisi

2.2.2.1 Nörobiyolojik Yaklaşım

Aleksitiminin etiyolojik temellerine dair birçok farklı görüş vardır. Nörobiyolojik yaklaşımın aleksitimiye dair yaklaşımlarından biri, beyinde korpus kallozum ile sağlanan hemisferler arasındaki iletişimde meydana gelen bozukluğun bir sonucu olarak ortaya çıkmasıdır (Parker vd., 1999). Beyinde sağ ve sol hemisferlerin farklı görevleri vardır. Sol hemisfer daha çok sözel fonksiyonlarla ilgili iken, sağ hemisferin emosyonel durumlar, visual veya görsel fonksiyonlar için özelleştiği görülür (Pençe, 2000). Nörobiyolojik yaklaşıma göre aleksitimi; sağ hemisferde bir işlev bozukluğunun sonucunda da ortaya çıkabilir, yani nörolojik bir rahatsızlık sonucu görülebilir (Jessimer ve Markham, 1997).

Nörobiyolojik yaklaşıma göre aleksitimideki ana bozulma; muhtemelen insular kortekse ve anterior singulata lokalize kortekste yer alan ve kişinin mevcut duygusal durumunun göstergesi olan duygusal temsil sistemiyle ilişkilidir. Duygusal temsil sisteminde ortaya çıkan böyle bir bozulma, kişinin hem kendi hem de başkalarının

duygusal durumunu farkında olamama ya da farkında olsa bile hangi duygu olduğundan emin olamama halini ortaya çıkarmaktadır. (Goerlich., 2018).

2.2.2.2 Psikanalitik Yaklaşım

Nörobiyolojik çalışmalar fizyolojik fenomenlerle ilgilenirken, psikanalitik kuramlar aleksitiminin çocukluk çağı ve erken ruhsal travmaların sonucu olarak ortaya çıkabileceğine dair görüşleri içermektedir.

McDogall (1982), aleksitimik bireylerin aile geçmişlerinden bahsederken erken dönemde kayıplardan söz ettiklerini, depresif, psikotik vs. sebeplerle ruhsal olarak yok olan bir anneyi tasvir ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca çocuğun hissettiklerini kavrama ve iletme girişimlerine karşı sürekli tekrarlanan olumsuz tutumun ve kayıtsızlığın, çocukta sevgi, nefret gibi duyguların ne olduğuna ve hatta herhangi bir duyguya sahip olmasına izin verilip verilmediğine yönelik kafa karışıklığı yaratacağını belirtmiştir.

Aleksitiminin altında yatan sorun ya da en azından sorunun bir kısmı, erken çocukluk döneminde devam etmekte olan afekt gelişimindeki aksamaya da atfedilmektedir (Güleç ve Yenel, 2010).

Tüm bunlardan yola çıkarak analitik kurama göre aleksitimi, zihinsel temsiller aracılığıyla duygusal uyarılmanın işlenmesinde ve düzenlenmesinde ortaya çıkan bir zorluk olarak düşünülmektedir ve bu zorluğun birçok nedeni olabilir. Sıkıntı ifadesi öznenin ‘diğerine’ yeterince yönlendirilmemiş olabilir veya diğeri yeterince duyarlı ya da mevcut olmayabilir (Vanheule vd., 2011).

2.2.2.3 Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşıma göre, aleksitimik özellikler bilişsel şemalarda yer alan işlevsel olmayan bilişsel çarpıtmaların bir sonucu olabilir (Koçak, 2002). Aleksitiminin sosyo-kültürel ortamdaki öğrenmelerin sonucu olduğunu öne süren Lesser (1985), aleksitimik kişiler için ‘*zevкли veya acı verici duygular arasında ayırım yapmayı henüz öğrenmemiş küçük bir çocuk*’ benzetmesi yapmıştır. Aleksitiminin değerlendirilmesinde duyguları tanımlama, duyguları ifade etme ve dışa dönük düşünme becerileri incelenmektedir. Bu belirtiler, duyguların bilişsel işlenmesinin aleksitimi ile bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir fakat daha soyut ve duygusal bir bileşen olan “hayal gücü eksikliği” de aleksitiminin belirtileri arasında yer almaktadır (Goerlich, 2018).

2.2.2.4 Gelişimsel Yaklaşım

Gelişim kuramcılarına göre, bireyin duygusal durumlarını düzenleyebilme becerisi erken dönem sosyal ilişkiler bağlamında kazanılır. Birincil bakım veren çocuk için duygusal olarak uygun olmadığına çocuk tutarsız tepkilerle karşılaşır ve bu durum, duygusal gelişimde birtakım sorunlara neden olabilir. Bu sorunlar arasında duygusal kısıtlılık, azalmış oyunculuk, duygusal benliğin kazanılamaması gibi durumlar yer almaktadır. Birey bebeklikten çocukluğa doğru ilerledikçe, bakım verenle sürekli olarak tutarsız olan duygulanım alışverişi kalıpları, bireyin kendi kendini düzenleme ve duygusal uyarılma kapasitesini azaltarak hatalı bir içsel yansımaya yol açabilir (Taylor, 1992).

Bağlanma kuramı açısından bakıldığında, aleksitimik bireylerin, olmayanlara göre kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Batıgün ve Büyükşahin, 2008).

2.2.2.5 Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Aleksitiminin gelişimini açıklayan bir başka yaklaşım ise sosyal öğrenme yaklaşımıdır. Sosyal öğrenme yaklaşımına göre, özellikle duygu ve düşüncelerin özgürce ifade edilemediği, baskılandığı kültürlerde büyüyen bireylerde aleksitimik özellikler ortaya çıkabilmektedir (Epözdemir, 2012).

Duygusal ifadeyi kısıtlama durumu, geleneksel erkeklik normlarında sık karşılaşılan bir durumdur ve bu sebeple, aleksitiminin formları erkeklerde kızlara göre daha sık olarak görülebilmektedir (Levant vd., 2006).

2.2.3 Aleksitiminin Sıklığı

Aleksitimi, sosyoekonomik durumu, eğitim düzeyi düşük ve şiddetli travmalar yaşamış bireylerde daha sık gözlenmektedir (Lesser, 1985; Posse,2002; Oktay ve Batıgün, 2014). Lesser (1985), aleksitimi hastalarının net psikolojik sendromlar ve açık davranış sorunları göstermediğini, bu sebeple psikiyatri servisine sık sevk edilmediklerini belirtmiştir. Bu nedenle aleksitiminin görülme sıklığı konusunda net bir sayı vermek yanıltıcı olabilmektedir fakat çeşitli örneklem gruplarında aleksitiminin görülme sıklığına dair yapılmış çalışmalar, aleksitiminin sıklığına ilişkin öngörude bulunmak konusunda yardımcı olmaktadır.

Almanya’da normal popülasyonla yürütülen bir çalışmanın sonuçlarına göre, kadınlar erkeklere göre anlamlı ölçüde daha düşük aleksitimi skorları elde etmişlerdir.

Erkek katılımcıların %11,1'i; kadın katılımcıların ise %8,9'u aleksitimik olarak sınıflandırılmışlardır (Franz vd., 2008).

Lübnan'da yürütülen 789 katılımcılı bir başka çalışmaya göre ise; katılımcılardan %20,8'i klinik olarak aleksitimik belirlenmiş olup, %28,8'inin ise aleksitimik özellikler gösterdiği ortaya konmuştur (Obeid vd., 2019).

Yaş ortalaması 21 olan 347 tıp fakültesi öğrencisi ile yapılan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre, aleksitiminin öğrenciler arasındaki yaygınlığı kadınlar arasında %49; erkekler arasında %52 ve toplam örnekleme %49 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada öğrencilerin akademik yılı, sigara kullanımı, not ortalaması, çocukluk dönemi istismar öyküsü ve psikiyatrik hastalık geçmişi ile aleksitimi arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konmuştur. Sigara kullanan, çocukluk dönemi istismar veya psikiyatrik hastalık öyküsü olan bireylerde diğerlerine göre aleksitimi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca beşinci ve altıncı sınıftaki öğrencilerin de aleksitimik olma olasılığının diğerlerine göre daha düşük olduğu hesaplanmıştır (Alzahrani vd., 2020).

Amerika'da 48'den fazla üniversiteden toplam 547 katılımcı ile yürütülmüş bir çalışmaya göre katılımcılardan %89,5'inin klinik düzeyde olmayan aleksitimik özellikler gösterdiği; %48,7'sinin ise klinik düzeyde aleksitimi sergilediği ortaya konmuştur. Bu çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin aleksitimi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Carosa ve Button, 2020).

Ülkemizde 115 üniversiteli genç ile yürütülen çalışmanın sonuçlarına göre ise katılımcıların %55'inin aleksitimik özellikler sergilediği ve aleksitiminin cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Ünal, 2004).

2.2.4 Aleksitimi ile Görülen Psikolojik Bozukluklar

Aleksitimi, psikolojik sıkıntı ve kronik psikopatolojiler için önemli bir risk faktörü olarak görülmektedir. Ayrıca aleksitimi başkalarının bakış açılarını, duygularını ve niyetlerini anlamada, empati kurmakta da zorluklara yol açabilmektedir (Goerlich, 2018). Aleksitimik bireyler öfkeyle karşılaştıklarında aleksitimik olmayan kişilere göre daha saldırgan ve intikam almaya yönelik davranışlarda bulunabilmektedirler (Oktay ve Batıgün, 2014).

Çeşitli psikolojik rahatsızlıkların (panik bozukluk, depresyon, anksiyete, öfke, saldırganlık, somatoform ve psikotik bozukluklar) aleksitimi ile ilişkili olabileceğini

ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Marchesi vd.,2004; Honkalampi vd., 2000; Yıldırım vd., 2016).

Ülkemizde üniversite öğrencileriyle yürütölen bir çalışmanın sonuçlarına göre, depresyon puanı yüksek olan gençlerin aleksitimi ölçeğinden aldıkları puanlar, depresif olmayan gençlere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Ünal, 2004). Yüksek aleksitimi düzeyinin depresyon, anksiyete ve cep telefonu bağımlılığı için yordayıcı bir etkisi olduğunu ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır. (Gao vd., 2018; Özen ve Topçu, 2017). Aleksitimik bireyler, duygusal durumlarını düzenleyebilmek için bağımlılık da dahil olmak üzere çeşitli işlevsel olmayan davranışlara başvurabilmektedirler. Yapılan bir meta-analiz çalışmasının sonuçlarına göre aleksitimi ile kendine zarar verme davranışları arasında da bir ilişki vardır. Aleksitiminin duyguları tanımlama ve açıklama bileşenleri ile kendine zarar verme davranışı önemli ölçüde ilişkiliyken, aleksitiminin bileşenlerinden biri olan dış odaklı düşünme tarzı ile kendine zarar verme arasında anlamlı bir ilişki ortaya konmamaktadır (Norman vd., 2020).

Aleksitimik bireylerde duyguların bilişsel olarak işlenememesi ve duyguların düzenlenmesinde ortaya çıkan zorluk, tıknırcasına yeme veya kısıtlı yeme gibi duygusal gerilimi ortadan kaldırmaya yönelik kompulsif birtakım davranışlara katkıda bulunabilmektedir (Taylor, 1992). Obsesif kompulsif bozukluk (OKB) tanımlı hastalar ve sağlıklı kontrol grubunun karşılaştırıldığı bir çalışmaya göre OKB hastalarının daha sık patolojik aleksitimi bildirdikleri ortaya konmuştur (Tapancı vd., 2018).

2.3 Zorbalık

Siber zorbalık kavramını anlamak için öncelikle zorbalık kavramının tanımını yapmak yerinde olacaktır. Smith ve Sharp (1991) zorbalığı, "gücün sistematik olarak kötüye kullanılması" şeklinde tanımlamışlardır. Bu tanım, bir güç dengesizliğini içerir. Mağdur, sayıca üstünlük veya fiziksel yetersizlik gibi çeşitli sebeplerden ötürü kendisini savunamaz (Sanders, 2004).

Olweus'un (1993) zorbalık tanımı şu bileşenleri içermektedir; 1) tekrarlanan, kasıtlı incitici davranış ve 2) zorbalığa uğrayan kişinin güç dengesizliği sebebiyle kendisini savunmada yaşadığı zorluk. Ayrıca Olweus, aynı güçte iki kişi söz konusu olduğunda zorbalık teriminin kullanılmaması gerektiğini vurgulamıştır ve bu güç

eşitsizliği, zorbalığı sadece şiddet/saldırıcılık içeren davranışlardan ayırmak için önemli bir noktadır (akt. Aalsma ve Brown, 2008).

Zorbalık eylemine dahil olma durumu, aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır (Vanderbilt ve Augustyn, 2010);

Mağdur: Zorbalığa hedef olma

Zorba: Bir başkası üzerinde güç göstermek için saldırganlığı kullanma

Zorba-mağdur: Hem saldırgan hem de hedef olma döngüsündeki kişi

Özellikle çocukluk döneminde karşılaşılan zorbalık, toplumda eskiden beri nahoş fakat zararsız bir deneyim olarak görülmüştür. Fakat mevcut düşünceye göre zorbalık her yaşta insanı etkileyen bir sorundur. Yaşı ilerledikçe kişiler uğradıkları zorbalıklar hakkında daha az konuşabilirler ve zorbalık en sık olarak zorbanın anonim olabileceği, denetimin minimum olduğu yerlerde ortaya çıkmaktadır (Vanderbilt ve Augustyn, 2010).

Zorbalık davranışları 4 ana başlık altında sınıflandırılmıştır (Brank vd., 2012);

1. Fiziksel Zorbalık: Vurmak, yumruklamak, itmek, tekmelemek gibi fiziksel saldırılarla karakterizedir.
2. Sözlü Zorbalık: İsim takma, sözlü saldırganlıklar, alaya alma gibi davranışlar görülür.
3. İlişkisel Zorbalık: Kişinin hakkında söylenti yayılması, faaliyet ve etkileşimlerin dışında bırakılma, arkadaşlık kurmasından alıkoyma gibi durumlara maruz kaldığı zorbalık türüdür.
4. Siber Zorbalık: Zorbalık, lakap takmaktan fiziksel saldırıya kadar birçok farklı şekilde kendini gösterebilir ve sosyal medya paylaşımları, e-postalar, mesajlar gibi çevrimiçi ortamlarda da ortaya çıkabilir (Rettew ve Pawlowski, 2016). Online platformlarda karşılaşılan zorbalık, siber zorbalık başlığı altında incelenmektedir.

Zorbalığın; zorba, mağdur ve iki rol arasında gidip gelenler (zorba-mağdur) için uzun süreli ciddi fiziksel ve psikolojik sorunlara yol açabileceği artık bilinmektedir (Rettew ve Pawlowski, 2016). Zorbalığa maruz kalan bireylerde depresyon, psikosomatik şikayetler, ilaç kullanımı ve intihar daha sık görülmekle birlikte çocukluk döneminde zorbalığa maruz kalmanın uzun vadeli sonuçları arasında psikoz, depresyon, düşük benlik saygısı, anksiyete bozuklukları gibi sorunlar yer almaktadır (Vanderbilt ve Augustyn, 2010). Zorba olan bireylerde ise eylemlerinin sonuçları olarak dışlanma, sosyal problemler gibi durumlara sık rastlanmakla birlikte antisosyal

kişilik bozukluğu, madde bağımlılığı ve anksiyete bozukluğu görülme sıklığı fazladır (Vanderbilt ve Augustyn, 2010).

2.4 Siber Zorbalık

2.4.1 Siber Zorbalığın Tanımı ve Türleri

Kişilerarası iletişim günümüzde önemli ölçüde online platformlara taşınmıştır. Bu iletişimin içerisine yıkıcı veya zarar verici davranışlar da dahildir. Hayatı kolaylaştırıcı etkisinin yanı sıra çevrimiçi etkileşimler içerisinde bulunmak kullanıcıların güvenliklerini riske atabilecek durumları da içermektedir. Risk altında olan durumlara duygusal ve psikolojik sağlık da dahildir (Abaido, 2020). Siber zorbalık, özellikle son yıllarda, çevrimiçi platformları kullanan insanlar için bir sorun haline gelmiştir.

Siber zorbalık, elektronik veya kablosuz ortam kullanılarak gerçekleştirilen sözlü veya ilişkisel zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Bauman, 2007). Geleneksel zorbalık tanımı zorba ve mağdur arasında bir güç farklılığı içerirken siber zorbalık, çoğu bağlamda “zayıf” olarak algılanan kişiler tarafından da sıkça yapılır (Smith vd.,2012). Siber zorbalığın en yaygın kullanılan tanımı Bill Belsey (2005) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre siber zorbalık, herhangi birine zarar verme niyetinde olan bir kişi ya da grup tarafından kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranışlarını desteklemek için e-posta, cep telefonu, çağrı cihazları, anlık mesajlaşma uygulamaları, web siteleri ve çevrimiçi anket gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içerir.

Siber zorbalık; hakaret etme, dedikodu yayma, kişisel bilgi veya fotoğrafları izinsiz paylaşma, birini utandırma ya da dışlama gibi davranışları içerebilir (Aközlü, 2019). Siber zorbalık suçuna dair özel yasal düzenlemelerin yapıldığı ülkeler olsa da oldukça yeni bir kavram olması sebebiyle birçok ülkede siber zorbalık davalarında tacizle ilgili yasalara başvurulmaktadır (Unicef, 2020).

Tıpkı geleneksel zorbalıkta olduğu gibi, siber zorbalığa katılımı ilgili de üç kategori tanımlanmıştır; sadece zorba, sadece mağdur ya da zorba-mağdur (Tanrıku, 2015). Siber zorbalık yapanlarda siber zorbalığa mağduriyet, mağdurlarda ise siber zorbalık yapma olasılığı artmaktadır (Wong vd., 2014; Wachs vd., 2017). Siber zorba olan ve siber zorbalığa uğramış kişilerin benzer profil gösterdiğine dair çalışmalar mevcuttur (Vandebosch ve Cleemput, 2009). Siber zorbalığa uğrayanlar, intikam alma

amacıyla ya da çevreleri tarafından hayal kırıklığına uğradıklarını düşündükleri için baş etme yöntemi olarak siber zorbalığa başvurabilmektedir (Wachs vd., 2017).

Siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran kendine has özellikleri vardır. Zorbanın anonim olabilmesi, büyük kitlelere kolayca ulaşabilmesi, siber ortamdaki uzak kalmanın zorluğu ve zorbalık uyguladığı kişiyle yüz-yüze temasın olmama ihtimali bu özellikler arasında yer almaktadır (Ferrara vd., 2018). Denetim eksikliği ve anonimlik, kişilerin siber zorba ya da siber mağdur olmalarını kolaylaştıran faktörlerdendir (Zalaquet ve Chatters, 2014).

Siber zorbalık, aşağıdaki şekillerde ortaya çıkabilir (Bauman, 2007; Bauman 2015; Abaido, 2020);

1. Alevlenme: Bir kişi veya kişilere yönelik özel olarak veya online bir grup içerisinde düşmanca, öfkeli, aşağılayıcı mesajlar göndermek
2. Taciz: Bir kişiye art arda rahatsız edici mesajlar göndermek. Bu mesajlar kişinin cinsiyeti, ırkı, yaşı, cinsel yönelimi vb. konulara yönelik rahatsız edici içeriklere sahip olabilir.
3. Siber Takip: Zarar verme tehditleri veya göz korkutucu derecede tacizi içerir.
4. Aşağılama: Hedef olan kişi hakkında zararlı, doğru olmayan veya düşmanca ifadelerin elektronik ortamda yayılmasını içerir. Amaç, hedefin itibarına veya sosyal ilişkilerine zarar vermektir.
5. Maskeleye: Zorba, hedef aldığı kişiyiymiş gibi davranır ve insanlara o kişiden geliyormuş gibi görünen saldırgan mesajlar gönderir.
6. Gezinti ve hile: Bir kişi hakkında hassas, özel mesajların veya resimlerin iletilmesi de dahil olmak üzere özel veya utanç verici bilgilerin kamuya açıklanmasını sağlamak için hileler yapmayı içerir.
7. Dışlama: Sosyal dışlanma, geleneksel zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalıkta da görülebilir. Bir kişinin kasıtlı biçimde çevrimiçi bir gruptan dışlanmasını içerir.

2.5 Siber Mağduriyet

2.5.1 Siber Mağduriyetin Tanımı

Siber mağduriyet Arıcak vd. (2012) tarafından “bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişiliğin, teknik (kişilerin şifrelerini ve hesaplarını ele geçirmek, spam içeren e-postalar göndermek vb.) ya da ilişkiyel tarzda zarar verici davranışlara (kişiyi rahatsız etme, alay etme, isim takma,

dedikodu yayma, hakaret etme vb.) maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumu” olarak tanımlanmıştır. Siber mağduriyet üzerine çalışmalar son dönemde artmakla birlikte halihazırda siber mağduriyetin standart bir tanımı bulunmamaktadır fakat tüm tanımlamalar teknolojinin kullanımı yoluyla kasıtlı olarak verilen ve tekrarlanan zararları içermektedir (Brown vd., 2014).

2.5.2 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Sıklığı

Toplam 321 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmaya göre, en sık görülen zorbalık davranışları e-posta (%13,5) ve cep telefonu (%12,6) ile tehdit veya hakaret içeren mesajlar göndermek olmuştur. Bu çalışmada erkeklerdeki siber zorbalık puanlarının kadınlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve katılımcıların %14,7’si son iki ay içerisinde zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir. Katılımcılardan %11,6’sı mesaj ve telefon görüşmeleri yoluyla, %10,7’si sosyal ağlar aracılığıyla, %9’u e-posta ve %4’ü ise sohbet platformları aracılığıyla siber zorbalığa maruz kalmışlardır (Lee, 2017).

18-25 yaş aralığında 20.625 katılımcı ile yürütülen bir başka çalışmaya göre katılımcıların %14,9’u yaşamlarında en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldıklarını, %2,2’si ise son bir ay içerisinde siber zorbalık mağduru olduklarını bildirmişlerdir (Wang vd., 2020).

Çin’de 897 üniversite öğrencisi ile yürütülen bir çalışmanın sonuçlarına göre, toplam 577 (%64,3) üniversite öğrencisi dönem boyunca siber zorbalığa maruz kalmıştır. Siber zorbalığa maruz kalma oranı erkeklerde %79,6 ve kadınlarda %52,3 olarak belirlenmiştir. Katılımcılardan 461’i (%51,3) sosyal medyada; 355’i (%39,5) ise çevrimiçi oyunlarda zorbalığa uğradıklarını bildirmişlerdir (Huang vd., 2021).

Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada siber zorba olma sıklığı %34,2, siber mağdur olma sıklığı ise %38,2 olarak bulunmuştur (Uz ve Dönmez, 2019). 18-30 yaş arası katılımcılarla yapılan bir çalışmada yaş ile siber zorbalık etkinlikleri arasında anlamlı bir fark bulunamazken, yaş arttıkça siber zorbalık etkinliklerinde azalma olduğu ortaya konmuştur (Balakrishnan, 2015).

Her yaş grubundan çocuk ve gencin siber zorbalık yapabileceği ve siber zorbalığa maruz kalabileceği bilinmekle birlikte, özellikle öğrenciler arasında siber zorbalık ve mağduriyet daha sık görülmektedir (Topçu Uzer ve Tanrikulu, 2017).

UNICEF (2019) verilerine göre, 30 ülkedeki her üç gençten biri siber zorbalığa maruz kaldıklarını, siber zorbalığa uğrayanların beşte biri ise bu sebeple okulu aksattıklarını belirtmişlerdir.

Siber zorbalık ve mağduriyetin demografik değişkenlerle ilişkisine bakıldığında; birçok çalışmada siber zorbalığın erkeklerde (Erbüçer, 2019; Arıca ve Özbay, 2016; Lund ve Ross, 2017;) daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmışna rağmen, siber mağduriyetin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. (Lefler ve Cohen, 2015).

2.5.3 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Risk Faktörleri

Siber zorba olan bireylerin, zorba veya mağdur olarak daha geleneksel zorbalığa karışmış olma olasılıklarının yüksek olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır. Ülkemizde 276 katılımcı ile yapılan bir çalışmaya göre katılımcıların %32'si hem geleneksel hem de siber zorbalık mağduru olduklarını; %26'sı ise hem geleneksel hem de siber zorbalık sergilediklerini bildirmişlerdir (Erdur-Baker, 2010). Buradan yola çıkarak, geleneksel zorbalık ve mağduriyetin siber zorbalık ve mağduriyet ile ilişkili olabileceğini söylemek mümkündür. Bunun yanında, bireyin siber mağdur olması da siber zorbalık sergilemesi için bir risk faktörü oluşturmaktadır (Erdur-Baker, 2010; Kowalski vd., 2012).

Heteroseksüel olmayan bireylerde heteroseksüel bireylere göre siber zorbalık ve mağduriyet oranlarının daha fazla görüldüğüne dair çalışmalar bulunmaktadır (Bauman ve Baldasare, 2015). Ayrıca, fiziksel olarak dezavantajlı veya kronik rahatsızlığa sahip olan kişiler de siber mağduriyet için risk grubu içerisinde yer almaktadırlar (Alhaboby vd., 2017).

Yapılan bir çalışmaya göre siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur (Ünver ve Zihni, 2017).

Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre; günde üç saat ve üzeri internette vakit geçiren öğrencilerin siber zorbalık/mağduriyet düzeyi, günde iki saate kadar internette zaman geçiren öğrencilerin siber zorbalık/mağduriyet düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca psikolojik yardım alma durumunun da siber zorbalık/mağduriyet düzeylerinde anlamlı derecede farklılık oluşturduğu ortaya konmuştur (Dicle, 2018). Yine üniversite öğrencileri ile yürütülen bir başka çalışmada, internet kullanım süresi beş saat ve üzerinde olan kişilerin, 5

saatten az internet kullanımı olanlara göre daha fazla siber zorba oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Tuncer ve Dikmen, 2016). Siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisine dair araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda, internet kullanım süresinin siber mağduriyet üzerinde de etkili olabileceğini söylemek mümkündür (Wong vd., 2014; Wachs vd., 2017).

Yapılan bir meta-analiz çalışmasının sonuçlarına göre siber mağduriyet, geleneksel zorbalık ve mağduriyet, yaş, internet kullanım sıklığı, ahlaki çözülme, öfke, riskli internet davranışları, saldırganlığa dair normatif inançlar ve narsisizm siber zorbalık için risk faktörleri olarak belirlenmiştir. Aynı çalışmada siber mağduriyet için ise geleneksel zorbalık ve mağduriyet, yaş, internet kullanım sıklığı, sosyal anksiyete, ahlaki çözülme, riskli internet davranışları, öfke ve hiperaktivitenin risk faktörü olabileceği ortaya konmuştur (Kowalski vd., 2014). Burada bahsedilen ahlaki çözülme terimi, kişinin sergilediği davranışın ahlaki olarak kabul edilebilir olmadığını bilmesine rağmen, çeşitli bilişsel mekanizmalarla bu eylemi rasyonalize etmesini ve bu sayede davranışın yaratabileceği olumsuz durum ve duygulardan kaçınmasını içermektedir (Bandura, 1999).

Suler'in (2004) çevrimiçi disinhibisyon etkisine göre kişilerin sanal platformlardaki davranışları, gerçekte olduğundan çok daha az kısıtlanmış, özgür ve cüretkâr olabilmektedir. Bu durum kişinin duyguları, düşünceleri, istekleri, özel bilgileri gibi kendisi hakkında çok fazla şey paylaşmasını içerebileceği gibi kişinin gerçek hayatta sergilemediği kadar kaba, nefret dolu, saldırgan bir tutum sergilemesine de yol açabilmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre disinhibisyon etkisi, siber zorbalığın güçlü bir yordayıcısı olarak gözükmektedir (Lee, 2017).

Disinhibisyon etkisinin nedenleri arasında aşağıdaki faktörler yer almaktadır (Suler, 2004):

1. Dissosiyatif Anonimlik: Kimliğin bir kısmının ya da tamamının gizlenebilmesi ve gerçekte kim olduğunun online ortamda bilinmemesi, kişiyi disinhibisyon etkisine itebilmektedir.
2. Görünmezlik: Birçok online platformda, kişiler birbirlerinin yüzünü göremez. Bu görünmezlik durumu insanlara normalde yapmayacakları şeyleri yapmak konusunda cesaret verebilmektedir.
3. Asenkronize Olma: Çevrimiçi platformlarda bireyler gerçekte eş zamanlı olarak etkileşime girmez, iletilen herhangi bir şeye uzun zaman sonra cevap alınabilir. Bu durumda kişi, karşısındakinin anlık tepkisiyle yüz yüze kalmamış olur.

4. Tekbenci İçe Yansıtma: Kişi, zihninin çevrimiçi ortamda etkileşimde bulunduğu kişinin zihniyle birleştiği algısına sahip olabilir. Bu durumda zihninde o kişiye bir ses veya görsel atayabilir ve iletişimi buna göre şekillendirebilir.
5. Dissosiyatif İmgeleme: Online ortam, gerçek dünyadan bağımsız bir alan olarak düşünülür.
6. Statü ve Yetkinin Zayıflaması: Otorite figürleri kişiye online ortamda daha etkisiz görünebilir.

2.5.4 Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Etkileri

Depresyon, düşük benlik saygısı, anksiyete, yalnızlaşma, akademik başarı ve yaşam doyumunda azalma, madde ve alkol kullanımı gibi durumlar hem siber zorbalık hem de siber zorbalık mağduriyetinin sonuçları arasında yer almaktadır (Kowalski vd, 2014).

Zorbalığa maruz kalan bireylerin büyük çoğunluğu, yaşadıklarını herhangi birine anlatmamayı tercih etmektedir. Bu durum, siber zorbalıkla mücadele için işlevsel baş etme stratejileri geliştirmek yerine kişilerin psikolojik sağlığını riske atabilecek durumlara zemin hazırlayabilmektedir (Abaido, 2019).

Siber zorbalığa uğrayanların psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerindeki etkilere dair yapılan çalışmalara sıklıkla rastlanmakla birlikte, siber zorba olan bireylerde görülen sonuçlara dair yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Yapılan bir çalışmaya göre, siber zorbalık sergileyen kişilerin önemli bir kısmı, eylemlerinin karşı tarafa önemli etkileri olduğunu düşünmemektedir. Aynı çalışma ortaya koymuştur ki, siber zorbalığa dahil olan bireylerde olmayanlara göre daha yüksek stres, depresyon ve kaygı puanları görülmektedir (Campbell, 2013). Adölesan bireylerle yapılan bir çalışmaya göre siber mağduriyet, geleneksel zorbalığa maruz kalmanın yanı sıra içselleştirme (anksiyete, depresyon, içe dönüklük) ve dışsallaştırma (suç içerebilen veya saldırgan davranış) sorunları ile ilişkili bulunmuştur. Bu sorunlar, siber mağduriyet için hem risk faktörü hem de siber mağduriyet deneyiminin sonuçları olarak kabul edilmektedir (Holfeld ve Mishna, 2018).

Çin’de üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise siber mağduriyetin yalnızlık ile anlamlı ve pozitif bir şekilde ilişkili olduğu ve ruminasyonun bu ilişkiye kısmen aracılık ettiği ortaya konmuştur. (Fang vd., 2020). Siber mağdur olmakla fiziksel sağlık problemleri ve kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişkiyi de ortaya koyan çalışmalar vardır (Annerbäck vd., 2013).

2.6 Kavramlararası İlişkiler

2.6.1 Çocukluk Çağı Travmaları ve Aleksitimi

Aleksitimi ile çocukluk çağı travmalarının ilişkisine dair yapılan çalışmalara bakıldığında, aleksitimik kişilerde çocukluk çağı travmalarına daha sık rastlandığını ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır.

Corcos ve Sperenza, çocuk stresli bir durumla yüzleşirken annenin desteğini yeterince alamamasının, çocuğun ilerleyen yaşamında hayal kurma ve fantezi yeteneğinden yoksun kalmasıyla sonuçlanabileceğini ileri sürmektedir. Bu yoksun kalma durumu da heyecan, gerginlik yaratan bir olay ile karşılaşıldığında "duygusal donma" tepkisine yol açabilmektedir, böylelikle kişi kendini olumsuz ve düzensiz ruh halinden korumuş olur (akt. De Tychey., 2010).

Camras'a göre, istismara uğrayan çocukların anneleri, istismara uğramayan çocuklara göre duygulara dair daha az fark edilebilir yüz ifadeleri sergilemektedir. Dolayısıyla, istismara uğrayan çocuklar duygulara ait ifadeleri hiç istismar edilmemiş çocuklara göre daha az gözlemlene şansına sahip olurlar. (akt. Berenbaum, 1996)

Çocukluk çağı travmaları, bireyin paralel şekilde ilerlemesi gereken bilişsel ve duygusal gelişimini bozarak, düşünme ve hissetme bütünlüğünde bir disorganizasyona yol açmaktadır. Bu durum, kişinin aleksitimi geliştirmesine zemin hazırlayabilmektedir. (Kopera vd., 2020).

Yakın zamanda 5574 katılımcı ile yürütülmüş bir çalışmanın sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları alt türlerinden olan ihmal, toplam aleksitimi puanı ile yüksek oranda pozitif ilişkili bulunmuştur. Aleksitiminin alt başlıklarından olan duyguları tanımlamada ve açıklamada zorluk, çocukluk çağı ihmali ile en güçlü ilişkiyi gösteren faktörler olarak ortaya konmuştur (Terock vd., 2020).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada duygusal istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve çocukluk çağı travmaları toplam puanının aleksitimiye pozitif ve anlamlı düzeyde yordadığı ortaya konmuştur (Şenkal ve Işıklı, 2015). Yine ülkemizde yapılan bir diğer çalışmada aleksitimik ve aleksitimik olmayan iki grup karşılaştırıldığında aleksitimi grubunda çocukluk çağı travmaları puanı daha yüksek bulunmuştur (Güleç ve ark., 2013).

Berenbaum ve James (1994), aleksitimi ile yetişkinler tarafından bildirilen çocukluk çağında kendini fiziksel ve duygusal olarak güvensiz hissetme dereceleri arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bağlanma kuramı da aleksitimi ile ilişkisi sıkça araştırılan kavramlardandır. Ülkemizde 425 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmaya göre güvensiz bağlanma aleksitimi geliştirme riskini arttıran faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca kaygılı bağlanma, aleksitimik olan grupta olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur (Temiz, 2018).

Ebeveyn tutumu ve aleksitimi ilişkisinin incelendiği bir başka çalışmaya göre, sosyodemografik faktörler kontrol edildikten sonra, aleksitimi hem erkeklerde hem de kadınlarda müdahaleci ve aşırı korumacı ebeveyn tutumu ile ilişkili bulunmuştur (Karukivi vd., 2010). Aşırı koruma-kontrol, çocukluk çağı travmaları ölçeğinin alt boyutları içerisinde de yer almaktadır (Şar, 2020).

2.6.2 Aleksitimi ve Siber Zorbalık-Mağduriyet

Aleksitiminin bir kişilik özelliği olduğunu öne süren çalışmalar vardır (Salminen vd., 2006) ve genel agresyon modeline göre kişilik özellikleri kişinin saldırgan ve agresif davranışlar sergilemesine yol açabilir (Anderson ve Bushman, 2002). Kullanımlar ve doyumlar kuramına göre ise kişilik özellikleri, medya araçlarının kullanımında ve kullanım amacında belirleyici faktörler olarak görülmektedir (akt. Tanrıkulu, 2015).

Berenbaum ve Irvin'in (1996) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmaya göre, aleksitimi düzeyi yüksek olan bireyler, aleksitimi düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek düzeyde öfke yaşamakla birlikte kişiler arası çatışmalardan kaçınma eğilimindedirler. Aleksitimik bireyler, diğer tüm duygularda olduğu gibi öfke duygusunu da sözel olarak ifade etmekte zorluk yaşamaktadırlar ve bu sebeple sözel olmayan, daha dürtüsel yöntemlere başvurabilmektedirler (Oktay ve Batıgün, 2014).

Yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre katılımcıların hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet puanları arttıkça aleksitimi puanları da artmaktadır (Wachs vd., 2017). Yine Wachs (2018) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise siber, geleneksel ya da her iki zorbalık türünü de sergileyen kişiler, hiç zorbalık yapmamış olan kişilere göre daha yüksek aleksitimi puanları almışlardır ve bu durum şu şekilde açıklanmıştır; kendi duygularını tanımlayamayan kişiler, bilişsel süreçlerini kullanarak duygularını düzenlemekte güçlük yaşayabilirler. Bu durumda kişi tanımlayamadığı ve üzerine konuşamadığı olumsuz duygularını, başkalarına karşı saldırganlık göstererek yatıştırılmaya çalışabilir.

Diğer yandan, aleksitimik bireylerin empati yeteneklerinin gelişmemiş olduğu da öne sürülmektedir (Krystal, 1979) ve bu durumun aleksitimik özelliklere sahip kişilerin zorbalık davranışları göstermesinde etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

Yapılan bir başka çalışmanın sonuçlarına göre aleksitimi; sözlü, fiziksel ve sosyal zorbalık mağduriyeti ile içsel (duygusal ve ilişkisel) ve dışsal (davranışsal) semptomlar arasında aracı rol üstlenmektedir (Prino vd., 2019). Adölesan bireylerle yapılan bir çalışmada hem kız hem de erkeklerde düşük duygusal ve bilişsel empati düzeyinin siber zorbalıkla pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Ang ve Goh, 2010).

Ülkemizde yapılan ve erken dönem ruhsal travmalar ile siber zorbalık ve aleksitimi ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya göre, siber zorbalık yapan ve siber zorbalığa uğrayan bireylerin aleksitimi puanları, siber zorbalık yapmayan ve siber zorbalığa uğramayan bireylere göre anlamlı derecede yüksek olduğu ve siber zorbalığın aleksitimiye yordadığı ortaya konmuştur. Ayrıca, erken dönem ruhsal travma yaşantısı olan bireylerin siber zorbalığa maruz kalma, siber zorbalık yapma ve aleksitimi puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Feyzioğlu vd., 2020).

Arıcak ve Özbay 'ın (2016) adölesan bireylerle yaptıkları bir çalışmada ise, aleksitiminin alt boyutlarından olan duyguları tanımlamada zorluk ve dış odaklı düşünme puanlarındaki artışla beraber, internet kullanım süresi ve siber zorbalık puanları da artmaktadır. Aynı çalışmada, aleksitiminin siber zorbalığı %4,9; siber mağduriyeti ise %7,7 yordadığı ortaya konmuştur. Adölesanlarla yapılan bir başka çalışmaya göre aleksitiminin semptomları olan duyguları tanımlama ve açıklama güçlükleri ile dış odaklı düşünmenin; zorbalık mağduriyetine bağlı travma sonrası stres bozukluğunun başlamasında kritik rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır (Guzzo vd., 2014). Öyle ki, siber mağduriyet yaşamış olan katılımcılar, aleksitimi ve travma sonrası stres bozukluğu ölçeklerinden, siber mağduriyet yaşamamış olanlara göre daha yüksek puan almışlardır Aynı çalışmada kişideki aleksitimik özelliklerin, zorbalık mağduriyeti gibi stres yaratan durumlarda uyarılabileceğine de değinilmiştir ve aleksitiminin zorbalık mağduriyeti ve travma ile ilişkili semptomlar ilişkisinde aracı rol üstlendiği ortaya konmuştur (Guzzo vd., 2014).

Ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülen bir başka çalışmaya göre, fiziksel, metin/e-posta yoluyla, sözlü veya ilişkisel zorbalığa uğrama ve kasıtlı olarak kendine

zarar verme davranışları arasındaki ilişkide aleksitimi, düzenleyici ve kısmen aracı bir rol üstlenmektedir. Zorbalık ve kendine zarar verme puanları, aleksitimi puanı ile ilişkili bulunmuştur (Garisch ve Wilson, 2010).

Sonuç olarak, aleksitimi ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin çift yönlü bir ilişki olduğu ve bunun yanı sıra aleksitiminin zorbalık mağduriyeti ve siber zorbalık ve ilgili diğer başka değişkenler arasında aracı rolü oynadığı da görülmektedir.

2.6.3 Çocukluk Çağı Travmaları ve Siber Zorbalık-Mağduriyet

Sosyal bilişsel teori perspektifinden bakıldığında ebeveyn davranışları, çocuğun ileride agresif davranışlar geliştirmesinde önemli rol oynamaktadır ve siber zorbalık, çocukluk çağı deneyimleri ve kişilik özelliklerinin birlikteliğiyle ilişkili görülmektedir (Bandura, 1978; Kırçaburun vd., 2019).

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, çocukluk çağı psikolojik kötü muamelesi ile siber zorbalık ilişkisinde empati ve ahlaka aykırılığın (adaletsizlik, faydacılık, hilekarlık, saldırganlık gibi bileşenleri içerir) aracı rolü incelenmiştir (Sun vd., 2020). Bu çalışmanın sonuçlarına göre, çocukluk çağı psikolojik kötü muamelesi ile ahlaka aykırılık ve siber zorbalık arasında pozitif; bu değişkenlerin empati ile ilişkisinde ise negatif bir korelasyon ortaya çıkmıştır. Ayrıca, olumlu ahlaki kişilik özelliklerinin çocukluk çağı psikolojik istismarı ve siber zorbalık tutumları ilişkisinde anlamlı bir aracı etki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada çocukluk çağı psikolojik istismarı ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Zhang vd., 2020). Ülkemizde üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada ise çocukluk çağı duygusal istismarı ve siber zorbalığın doğrudan ilişkili olduğu, karanlık kişilik özelliklerinin (makyavelizm, psikopati, narsisizm, kindarlık ve sadizm) ise bu ilişkide kısmi aracılık rolü üstlendiği ortaya konmuştur (Kırçaburun vd., 2019). Lise öğrencileriyle yapılan bir başka çalışmada ise çocukluk dönemi duygusal istismarı, siber zorbalık davranışı ile doğrudan ilişkili olarak bulunmuştur ve bu durumun, bireyin gözlemlediği davranışları benzer durumlarda taklit etmesinin bir sonucu olabileceği ileri sürülmüştür (Emirtekin vd., 2020). Çin'de 2407 adölesan bireyle yapılan bir çalışmada, çocukluk çağı kötü muamelesi (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismar) ile siber zorbalık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş olup, hissiz- duygusuz kişilik özelliklerinin bu ilişkide kısmi aracılık rolünün olduğu ortaya konmuştur (Fang vd., 2020). Lise öğrencileriyle yapılan bir diğer çalışmada ise

hem kız hem de erkeklerde son altı aydaki siber zorbalık oranları, çocuklukta cinsel istismara uğramış olanlarda diğerlerine göre iki kat fazla bulunmuştur (Hebert vd., 2016). Yine Çin’de on beş-on yedi yaş aralığındaki 18.341 öğrenci ile yapılan geniş kapsamlı bir araştırmada, çocuklukta kötü muamelenin yanı sıra ebeveynlerin boşanması, düşük sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler siber zorbalık ve siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkili bulunmuştur (Chen vd.,2018).

Çocukluk dönemindeki mağduriyetin, yetişkinlikteki mağduriyetle ilişkili olduğunu ortaya koyan birçok çalışma bulunmaktadır (Briere vd, 1995; Klest, 2012; Stroem vd., 2019). Literatüre bakıldığında, çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisine dair çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Geleneksel zorbalık ve mağduriyet üzerine yapılan bir meta analiz çalışmasının sonuçlarına göre, zorbalık mağduru olanlarda ve hem zorba hem de mağdur olan kişilerde çocukluk çağı travmaları görülme sıklığı, hiç zorba ya da mağdur olmayanlara göre daha fazladır (Lereya vd., 2013). Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan retrospektif bir çalışmada ise çocukluğunda cinsel, fiziksel ve duygusal istismara uğrayan bireylerin, istismara uğramayan bireylere göre çocukluk döneminde anlamlı derecede daha fazla zorbalığa maruz kaldıkları ortaya konmuştur (Duncan, 1999). Kurutaş ve Öztürk (2018) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada, çocuklukta yaşanan cinsel ve duygusal istismar ile siber mağduriyet arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, yine üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise çocukluk çağı travmalarından cinsel istismar ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Gökalp, 2017).

BÖLÜM 3

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER

3.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık/mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı (mediatör) rolünü incelemek, bu değişkenlerin demografik değişkenlere göre dağılımını araştırmak ve çalışmanın diğer hipotezlerinin test edilmesi amaçlanmıştır.

TÜİK verilerine göre 16-74 yaş aralığındaki kişilerde bir önceki yıl %75,3 olan internet kullanım oranı, 2020 yılında %79,0'a yükselmiştir (TÜİK, 2020). İçinde bulunduğumuz pandemi süreci sebebiyle sosyal, akademik ve profesyonel hayatın online platformlara taşınmasının da etkisiyle beraber internet kullanımındaki artış, siber zorbalık ve mağduriyeti arttırmakla birlikte kişilerin okul, işyeri gibi ortamlarda yaşayabilecekleri olumsuz durumların da online platformlara taşınmasına sebep olmuştur.

Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde yetişkinlerin siber zorbalık oranlarının karşılaştırıldığı bir çalışmanın sonuçlarına göre, siber zorbalık tutumları ve siber zorbalık suçlarında anlamlı düzeyde bir artış olduğu ortaya konmuştur (Barlett, vd., 2021). Geleneksel zorbalığın yaşla birlikte azaldığını gösteren çalışmalar olmakla birlikte, siber zorbalık oranları lise ve üniversite seviyelerinde oldukça benzer görülmektedir (Wensley ve Campbell, 2012; Kowalski vd, 2019). Dolayısıyla bu konuda farklı yaş gruplarıyla yapılan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Topçu Uzer ve Tanrikulu, 2017). Bu çalışmanın, üniversite öğrencileri üzerinde siber zorbalık ve mağduriyeti araştırması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Siber zorbalık ve mağduriyetin, kişide psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklarla ilişkili olduğuna ve hatta intihar riskini arttırabileceğine dair çeşitli çalışmalar

mevcuttur (González-Cabrera vd.,2017; Iranzo vd, 2019). Bu açıdan bakıldığında, siber zorbalık ve mağduriyetin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması önemlidir. Bu çalışmalar için de öncelikle siber zorbalık ve siber mağduriyetin ilişkili olabileceği değişkenlerin araştırılması önem taşımaktadır (Yiğit ve Seferoğlu, 2017). Yakın zamanda yapılan, siber zorbalık ve mağduriyet ile çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi değişkenlerinin incelendiği çalışmalara rastlanmaktadır (Wachs vd., 2017; Kırcaburun vd., 2019; Zhank vd., 2020; Fang vd., 2020; Feyzioğlu vd., 2020). Siber zorbalık, sosyal medya ve iletişim araçlarının sıklıkla kullanıldığı günümüzde pek çok araştırmaya konu olmakla birlikte, siber zorbalık ve mağduriyetin çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi gibi değişkenlerle incelendiği sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır.

3.2 Araştırmanın Hipotezleri

a. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı, aleksitimi toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

b. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı, siber zorbalık toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

c. Aleksitimi toplam puanı, siber zorbalık toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

d. Çocukluk çağı travmaları toplam puanı, siber mağduriyet toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

e. Aleksitimi toplam puanı, siber mağduriyet toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

f. Siber zorbalık toplam puanı, siber mağduriyet toplam puanını pozitif yönde yordamaktadır.

g. Aleksitimi, çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkide aracı (mediatör) rol üstlenmektedir.

h. Erkeklerde siber zorbalık puanı, kadınlara göre daha yüksektir.

i. Günlük internet kullanım süresi 5 saat ve üstünde olan kişilerde, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları; günlük internet kullanım süresi 0-4 saat arasında olan kişilere göre daha yüksektir.

j. Daha önce psikolojik yardım alan kişilerde, almamış olanlara göre siber zorbalık/mağduriyet puanları daha düşüktür.

3.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

a. Araştırmada elde edilen bilgiler, Sosyodemografik bilgi formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği formlarından toplanan yanıtlarla sınırlıdır.

b. Verilerin doğruluğu, katılımcıların öz bildirimleri ile sınırlıdır. Katılımcıların bildirimlerinde geri çağırma ön yargısı, araştırma için kısıtlılık oluşturabilir.

c. Verilerin analizi, kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlıdır.

d. Verilerin online toplanması ve bu sebeple internet kullanımı olmayanlara ulaşımın mümkün olmaması, araştırma için kısıtlılık oluşturabilir.

e. Verilerin toplanmasında uygun örnekleme yöntemi kullanılacaktır. Bu yöntem, katılımcılarda sosyo-ekonomik düzeyin eşit dağılması yönünde sınırlılığa yol açmaktadır.

3.4 Sayılıtlar

Bilgilendirilmiş onam formuyla bilgilendirilen ve onayları alınan gönüllü katılımcıların uygulanacak ölçek maddelerini doğru yanıtlayacakları varsayılmaktadır.

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

Yöntem kısmında araştırmanın örnekleme, veri toplama araçları ve araştırma deseninden bahsedilecektir.

4.1. Örneklem

Üniversite öğrencilerden oluşacak örneklem sayısı, Yazıcıoğlu ve Erdoğan'ın (2004) bilimsel araştırma yöntemlerinde örneklem hesaplama için önermiş oldukları tablo kullanılarak p ve q değerleri 0,5; alfa ve örnekleme hatası değerleri 0,05; evren büyüklüğü ise 100 milyon olacak şekilde alınmış ve ulaşılması hedeflenen örneklem sayısı 384 olarak belirlenmiştir.

Toplamda yaşları 18-62 (M= 23.02, SS= 4.19) arasında değişen 220 kadın ve 182 erkek olmak üzere 402 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır.

İçleme kriterleri 18 yaşını doldurmuş olmak ve üniversite lisans öğrencisi olmak olarak belirlenmiştir. Nörobiyolojik yaklaşıma göre aleksitimi; sağ hemisferde bir işlev bozukluğunun sonucunda da ortaya çıkabilir, yani nörolojik bir rahatsızlık sonucu görülebilir (Jessimer ve Markham, 1997). Bu sebeple nörolojik bir rahatsızlığa sahip olmak, dışlama kriteri olarak belirlenmiştir. Katılımcılara ölçekler çeşitli sosyal medya ve e-posta grupları aracılığıyla online şekilde ulaştırılmış ve katılımcılar uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

4.2 Katılımcılar

4.2.1 Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Dair Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılım sağlayan 402 kişinin sosyodemografik özelliklerine dair bilgiler tablo (tablo 4.1) ve metin olarak yer almaktadır. Dışlama

kriteri olan nörolojik rahatsızlığa sahip olmaları sebebiyle 11 kişi araştırmaya dahil edilmemiştir. Veriler SPSS programına girilmiş ve değişkenlerin skewness kurtosis değerlerine bakılarak normallik dağılımları kontrol edilmiştir. Literatüre göre, dağılımın normal kabul edilebilmesi için skewness ve kurtosis değerlerinin ± 3 aralığında olması gerekmektedir (Ovla ve Taşdelen, 2012). Buradan yola çıkarak 5 kişi normal dağılımı sağlayabilmek amacıyla analize dahil edilmemiştir. Dışlama kriterlerini karşılayanlarla birlikte toplamda 16 kişi analiz dışı bırakılmıştır. Örneklem grubunun sosyo-demografik özelliklerine dair detaylı bilgi, Tablo 4.1’de sunulmuştur.

Tablo 4.1 Sosyo-Demografik Özellikler

Demografik Bilgiler	N	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	220	54.7
Erkek	182	45.3
Yaş		
18-24	337	83.8
25-39	60	14.9
40-62	5	1.2
Sınıf		
Hazırlık	14	3.5
1. Sınıf	72	17.9
2. Sınıf	82	20.4
3. Sınıf	99	24.6
4. Sınıf	129	32.1
4. Sınıf Üstü (4 yıldan uzun süren bölümler için)	6	1.5
Psikolojik Tanıya Sahip Olma Durumu		
Var	41	10.2
Yok	361	89.8
Daha Önce Psikolog/Psikiyatristten Psikolojik Yardım Almış Olma Durumu		
Evet	160	39.8
Hayır	242	60.2
Gelir Durumu		
Düşük	63	15.7
Orta	307	76.4
Yüksek	32	8.0
Günlük İnternet Kullanım Süresi		
0-4 saat	118	29.4
5 saat ve üstü	284	70.6
Sosyal Medya Hesabına Sahip Olma Durumu		
Var	392	97.5
Yok	10	2.5

4.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel/Sosyodemografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33), Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20) ve Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ) kullanılmıştır.

4.3.1 Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu formda, araştırmaya katılım için gönüllülük esası, araştırmadan çekilme, anketin ortalama tamamlanma süresi, araştırmanın kimler tarafından yürütüldüğü ve gizliliğe dair bilgiler yer almaktadır. Form, araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, katılımcıların araştırmaya ulaşabilecekleri e-posta adresi de bu form içerisinde sunulmuştur.

4.3.2 Sosyodemografik (Kişisel) Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, literatür incelemesi sonucunda etkisi olabileceği ön görülen demografik bilgilere yer verilerek oluşturulmuştur.

Örneğin aleksitimi, sosyoekonomik durumu düşük kişilerde daha sık gözlenmektedir (Posse, 2002). Bu formdaki sorular sayesinde, demografik bilgilerin araştırmanın sonucunda ortaya çıkan sonuçları etkileyip etkilemediği tartışılabilir.

4.3.3 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Çocukluk çağı travmaları ölçeğinin Childhood Trauma Questionnaire (CTQ) adındaki orijinal hali, Bernstein ve ark. (1994) tarafından geliştirilmiştir. 53 madde halindeki ölçek özgün yazarı tarafından kısaltılarak madde sayısı 28'e düşürülmüştür. Ölçeğin özgün halinin Cronbach Alfa kat sayısı .79 ile .94 aralığında, test- tekrar test güvenilirliği .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçek Türkçe'ye Vedat Şar ve ark. (2012) tarafından kazandırılmıştır. Ölçeğin Türk kültürüne adaptasyonunu içeren son hali yine Vedat Şar ve ark. (2020) tarafından oluşturulmuştur ve aşırı korumacılık-aşırı kontrol alt boyutları eklenmiştir. 5'li likert tipte (1-hiçbir zaman, 5-çok sık) 33 maddeden ve minimizasyonu ölçen 3 sorudan oluşmaktadır. Duygusal taciz (Madde 8,14,18,25), fiziksel taciz (Madde 9,11,12, 15,17), cinsel taciz (Madde 20,21,23,24,27), duygusal ihmal (Madde 5,7,13,19,28), fiziksel ihmal (Madde 1,4,6,2,26) ve aşırı koruma-kontrol (Madde 29-33) olmak üzere altı alt boyuta sahiptir.

Cronbach alfa sayısı .87, Gutmann yarım tekrar test kat sayısı .69 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının cronbach alfa değerleri fiziksel istismar .81, cinsel istismar .90, duygusal istismar .88, fiziksel ihmal .77, duygusal ihmal .89 aşırı koruma-kollama .84 olarak belirlenmiştir. CTQ puanlarını hesaplayabilmek için önce pozitif yöndeki ifadeler verilen yanıtlar ters çevrilmelidir (No 1,2, 4,5,7,10,13,19,26,28, 31). Toplam puan 25-150 arasındadır. Araştırmamızda ise ölçeğin Cronbach Alfa kat sayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

4.3.4 Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20)

Ölçeğin orjinal formu Bagby ve ark. (1994) tarafından geliştirilmiştir. 5’li likert tipte 20 maddeden oluşmaktadır ve Cronbach alfa katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; duyguları tanımada zorluk, duyguları tanımlamada zorluk ve dış merkezli düşünmedir. Ölçek, Güleç ve ark. (2009) tarafından Türkçe’ye kazandırılmıştır.

Türkçe formunda Cronbach alfa katsayıları duyguları tanımada zorluk için .80, duyguları tanımlamada zorluk için .57 ve dış merkezli düşünme için .63 ve toplam test için .78 şeklinde hesaplanmıştır. Araştırmamızda ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .73 olarak hesaplanmıştır.

4.3.5 Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)

Çetin, Yaman ve Peker (2011) tarafından geliştirilen ölçek 22 soru halinde iki paralel formdan ve dilsel zorbalık (SDZ), kimliği gizleme (KG) ve siber sahtecilik (SS) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Katılımcılar ölçeğin maddelerini, siber zorbalık yapma durumlarına göre “Ben Yaptım” ya da siber zorbalığa maruz kalma durumlarına göre “Bana Yapıldı” kısmında yer alan ve 5’li likert tipi derecelendirme (5-Daima, 1-Asla) aracılığıyla cevaplandırır. Ölçeğin Siber Mağduriyet Ölçeği’nden yüksek puan almak siber zorbalık mağduriyetinin, Siber Zorbalık Ölçeği’nden yüksek puan almak ise siber zorbalık yapma durumunun yüksekliğini göstermektedir. Ölçekten hem ölçeğin tümü hem de her bir alt boyut için toplam puan elde edilebilmektedir. İç tutarlık güvenilirlik katsayısı siber mağduriyet bölümü için .89; siber sahtecilik alt boyutu için .86, siber dilsel zorbalık alt boyutu için .80 ve kimliği gizleme alt boyutu için .68 olarak belirlenmiştir. Siber zorbalık bölümünün iç tutarlık kat sayısı .89; siber sahtecilik alt boyutu için .83, siber dilsel zorbalık alt boyutu için .81, dilsel zorbalık alt boyutu için ise .69 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, 14-19 yaş

aralığındaki bireyler üzerinde geliştirilmiş olmakla birlikte, üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda sıkça kullanılmıştır (Dicle, 2018; Güler, 2019). Araştırmamızda siber zorbalık bölümü için ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .85; siber mağduriyet bölümü için ise .92 olarak bulunmuştur.

4.4 Araştırma Deseni

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı kesitsel bir araştırmadır. Değişkenlerin birbiri ile ilişkisinin incelenmesi bakımından ilişkisel/korelasyonel araştırma deseni kullanılmış olup, aynı zamanda değişkenlerin demografik bilgilere göre dağılımını incelemek amacıyla betimleyici araştırma türünden de faydalanılmıştır. Katılımcılara Bilgilendirilmiş Onam Formu, Kişisel (Sosyodemografik) Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ-33), Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)ve Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS20) uygulanmıştır. Sonrasında elde edilen veriler değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir.

4.5 İşlem

Gerekli literatür taramaları yapıldıktan sonra araştırma konusu belirlenmiş ve bir taslak oluşturulmuştur. Araştırma önerisi, detaylı bir dosya ile FMV Işık Üniversitesi etik kuruluna sunulmuş ve onay alınmıştır. 11/03/2021 tarihli etik kurul onayının ardından çalışmada kullanılacak ölçekler çevrimiçi ortama aktarılmış ve Google Forms kullanılarak katılımcıların link üzerinden yaklaşık 10 dakikada doldurabilecekleri bir anket hazırlanmıştır. Bu form, online platformlar aracılığıyla kartopu yöntemiyle üniversite öğrencilerine ulaştırılmıştır. Veri toplama işlemi Mart 2021-Ağustos 2021 tarihleri arasında olacak şekilde toplamda 5 ay sürmüştür. Toplam 402 katılımcıya ulaşılmıştır. Yeterli veriye ulaşıldıktan sonra çalışma için gerekli istatistiksel analizlere başlanmıştır.

4.6 Verilerin Analizi

Bu araştırmada SPSS 25.0.0 istatistik programı kullanılmıştır. Öncelikle çalışmanın örneklem grubunu tanımlamak adına ortalama, yüzde, frekans, standart sapma gibi betimleyici istatistiksel yöntemlerden faydalanılmıştır. Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal dağılım içinde olup olmadığı kontrol

edilmiştir. Sosyodemografik özelliklere göre çocukluk çağı travmaları, siber zorbalık/mağduriyet ve aleksitimi puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için Bağımsız Örneklem T-testi ve Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık/mağduriyet ilişkisindeki aracı rolünü test etmek amacıyla Hayes (2009) tarafından önerilen ve SPSS'in bir uzantısı olan Process Makro yöntemi kullanılmıştır. Aracı değişken analizinde toplam puanlar analize dahil edilmiştir. Çocukluk çağı travmaları arttıkça aleksitimi düzeylerinin de artacağına dair hipotezi test etmek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi toplam puanları arttıkça, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının da artacağına dair hipotezleri test etmek amacıyla da basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

BÖLÜM 5

5. BULGULAR

5.1 Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeklerinin Puanlarına Dair Tanımlayıcı İstatistikler

Bu bölümde, Tablo 5.1’de araştırmada kullanılan ölçeklere dair normallik analizleri gösterilmektedir. Tablo 5.2’de ise katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği ve Siber Zorbalık ve Mağduriyet ölçeklerinden aldıkları toplam puanlara dair istatistiksel analizler bulunmaktadır. Araştırmanın tüm analizleri Levene Testi kontrol edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 5.1 Ölçek Puanlarının Çarpıklık, Çarpıklığın Standart Hatası, Basıklık, Basıklığın Standart Hatası Değerleri

Ölçek	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Çarpıklık Hatası	Basıklık Hatası
ÇÇTÖ	1.432	2.554	.122	.243
TAÖ	.429	.366	.122	.243
SZÖ	1.555	2.636	.122	.243
SMÖ	1.550	2.644	.122	.243

ÇÇTÖ=Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, TAÖ=Toronto Aleksitimi Ölçeği, SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği

Tablo 5.2 Ölçeklerden Alınan Toplam Puanlara ve Alt Ölçeklerden Alınan Puanlara Dair Tanımlayıcı İstatistikler Tablosu

Ölçek	n	Ort.	Ss	Min-Max
ÇÇTÖ	402	59.45	12.54	41-115
Duygusal taciz	402	6.92	3.08	4-20
Fiziksel Taciz	402	5.81	2.06	5-19
Cinsel Taciz	402	5.88	2.08	5-18
Duygusal İhmal	402	11.23	4.31	5-25
Fiziksel İhmal	402	7.29	2.83	5-20
Aşırı Koruma-Kontrol	402	3.67	1.80	2-10
TAÖ	402	55.25	8.78	33-87
TAÖ-1	402	16.75	5.58	7-34
TAÖ-2	402	13.97	2.81	6-22
TAÖ-3	402	24.53	3.49	14-36
SZÖ	402	29.50	7.49	22-64
Dilsel Zorbalık Kimliği	402	10.44	3.97	7-28
Gizleme Siber Sahtecilik	402	7.08	2.27	5-18
SMÖ	402	11.97	2.94	10-28
Dilsel Zorbalık Kimliği	402	32.33	10.96	22-82
Gizleme Siber Sahtecilik	402	10.06	4.13	7-27
SMÖ	402	7.98	3.11	5-20
Siber Sahtecilik	402	14.28	5.47	10-42

ÇÇTÖ=Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, TAÖ=Toronto Aleksitimi Ölçeği, SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği, TAÖ-1= Duyguları Tanımada Güçlük, TAÖ-2=Duyguları Tanımlamada Güçlük, TAÖ-3= Dış Merkezli Düşünme

5.2 Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Puanları İstatistikleri

5.2.1 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanı Ortalamaları

Bu bölümde, cinsiyet farklılığına göre çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının farklılaşma gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-Test Analizi uygulanmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Gruplardaki kişi sayıları arasında farklılık bulunduğundan varyansların homojenliği Levene test ile test edilmiştir, bunun sonucunda bu varsayımın karşılanmadığı durumlarda düzeltmeli sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.3 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanı Ortalamaları

	Cinsiyet	n	ort	Ss	T	P
ÇÇTÖ	Kadın	220	57.99	12.0	-2.58	.010*
	Erkek	182	61.21	12.8		
TAÖ	Kadın	220	55.35	8.85	.248	.805
	Erkek	182	55.13	8.72		
SZÖ	Kadın	220	27.48	5.31	-5.95	.000*
	Erkek	182	31.95	8.89		
SMÖ	Kadın	220	31.39	10.28	.247	.057
	Erkek	182	33.48	11.66		

ÇÇTÖ=Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, TAÖ=Toronto Aleksitimi Ölçeği, SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği, * $p < 0.05$

Cinsiyete göre çocukluk çağı travmaları puanı ortalamasının farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla Bağımsız Örneklem T Test Analizi uygulanmıştır. Bağımsız Örneklem T-Test Analizinin sonuçlarına göre; kadınlar ve erkeklerin çocukluk çağı travmaları puanları ($t(400) = -2.58, p \leq .01$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve erkeklerin ($M= 61.21, SS= 12.8$) kadınlara göre ($M=57.99, SS= 12.0$) daha yüksek puan aldığı ortaya konmuştur.

Cinsiyete göre aleksitimi puanı ortalamasının farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla Bağımsız Örneklem T Test Analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçlarına göre; kadınlar ($M= 55.3500, SS= 8.85$) ve erkeklerin ($M= 55.1319, SS= 8.72$) aleksitimi toplam puanları ($t(400)= .247, p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Cinsiyete göre siber zorbalık puanı ortalamasının farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla yine Bağımsız Örneklem T Test Analizi uygulanmıştır. Bağımsız Örneklem T-Test Analizinin sonuçlarına göre; kadınlar ve erkeklerin siber zorbalık toplam puanları ($t(283.45)= -5.95, p \leq .01$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve erkeklerin ($M= 31.9, SS= 8.89$) kadınlara göre ($M= 27.48, SS= 5.31$) daha yüksek puan aldığı ortaya konmuştur.

Son olarak, cinsiyete göre siber mağduriyet puanı ortalamasının farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla Bağımsız Örneklem T Test Analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçlarına göre; kadınlar ($M= 31.3909, SS= 10.28$) ve erkeklerin ($M=33.4835, SS= 11.66$) siber mağduriyet toplam puanları ($t(400)= .247, p > .05$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5.2.2 Yaş ile Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Bu bölümde, yaş değişkeninin aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyetle olan ilişkisini test etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.4 Yaş ile Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Değişkenler	1.	2.	3.	4.
1.Yaş	1	.030	.029	.069
2.Aleksitimi		1	.184**	.318**
3.Siber Zorbalık			1	.595**
4.Siber Mağduriyet				1

** $p < 0,01$

Analiz sonuçlarına göre, yaş ile aleksitimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($r(402) = .030$, $p > .05$). Yaş ile siber zorbalık ilişkisi incelendiğinde de aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($r(402) = .029$, $p > .05$). Son olarak, yaş ile siber mağduriyet değişkenlerinin arasında da anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır ($r(402) = .069$, $p > .05$).

5.2.3 Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları

Bu bölümde, günlük internet kullanım süresine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının farklılaşma gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-Test Analizi uygulanmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Gruplardaki kişi sayıları arasında farklılık bulunduğundan varyansların homojenliği Levene test ile test edilmiştir, bunun sonucunda bu varsayımın karşılanmadığı durumlarda düzeltmeli sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.5 Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları

	Günlük İnternet Kullanımı	n	Ort	Ss	T	P
SZÖ	0-4 saat	118	28.62	6.33	-1.661	.098
	5 saat ve üzeri	284	29.86	7.90		
SMÖ	0-4 saat	118	31.77	10.21	-.668	.505
	5 saat ve üzeri	284	32.57	11.27		

SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği

İnternet kullanım süresine göre siber zorbalık toplam puan ortalamasının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem T-Test sonuçlarına göre; siber zorbalık ($t(270,67) = -1.661, p > .05$) günde 0-4 saat internet kullanım süresi olan bireyler ($M = 28.6271, SS = 6.33$) ile günde 5 saat ve üstü internet kullanım süresi olan bireylerin ($M = 29.8697, SS = 7.90$) siber zorbalık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

İnternet kullanım süresine göre siber mağduriyet toplam puan ortalamasının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem T-Test sonuçlarına göre; siber mağduriyet ($t(400) = -.668, p > .05$) günde 0-4 saat internet kullanım süresi olan bireyler ($M = 31.7712, SS = 10.21$) ile günde 5 saat ve üstü internet kullanım süresi olan bireylerin ($M = 32.5739, SS = 11.27$) siber mağduriyet toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

5.2.4 Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları

Bu bölümde, daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının farklılaşma gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-Test Analizi uygulanmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Gruplardaki kişi sayıları arasında farklılık bulunduğundan varyansların homojenliği Levene test ile test edilmiştir, bunun sonucunda bu varsayımın karşılanmadığı durumlarda düzeltilmeli sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.6 Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puan Ortalamaları

	Daha Önce Psikolojik Yardım	n	Ort	Ss	T	P
SZÖ	Evet	160	30.19	7.64	-1.501	.134
	Hayır	242	29.04	7.36		
SMÖ	Evet	160	33.78	12.20	-2.068	.039*
	Hayır	242	31.38	9.97		

SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği

Daha önce psikolojik yardım alma durumuna göre siber zorbalık toplam puan ortalamasının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem T test sonuçlarına göre, siber zorbalık ($t(400) = -1.501, p > .05$) daha önce psikolojik yardım almamış bireyler ($M = 29.0496, SS = 7.367$) ile daha önce psikolojik yardım almış bireylerin ($M = 30.1938, SS = 7.644$) siber zorbalık toplam puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Daha önce psikolojik yardım alan kişiler ile daha önce psikolojik yardım almamış kişilerin siber mağduriyet toplam puan ortalamasının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan Bağımsız Örneklem T test sonuçlarına göre; daha önce psikolojik yardım almamış bireyler ile daha önce psikolojik yardım almış bireylerin siber mağduriyet toplam puanları ($t(292,733) = -2.068, p \leq .05$) arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Daha önce psikolojik yardım almamış bireylerin ($M = 31.3843, SS = 9.97$) siber mağduriyet toplam puanının, daha önce psikolojik yardım almış bireylere ($M = 33.7813, SS = 12.20$) göre daha düşük olduğu ortaya konmuştur.

5.3 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

5.3.1 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Bu bölümde, tüm değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi aracılığıyla incelenmiştir. Analize ölçeklerin toplam puanları dahil edilmiş olup, analize dair sonuçlar Tablo 5.7’de verilmiştir.

Tablo 5.7 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Değişkenler	1.	2.	3.	4.
1. ÇÇTÖ	1	.373**	.343**	.367**
2. TAÖ		1	.184**	.318**
3.SZÖ			1	.595**
4.SMÖ				1

ÇÇTÖ=Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, TAÖ= Toronto Aleksitimi Ölçeği, SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği, **p<.01

Değişkenler arası Pearson Korelasyon Analizi sonucu bulunan korelasyon katsayısı değerlerine göre, 0.00 değeri ilişki olmadığını, 0.01-0.29 aralığı düşük düzeyde ilişki olduğunu, 0.30-0.70 aralığı orta düzeyde ilişki olduğunu, 0.71-0.99 aralığı yüksek düzeyde ilişki olduğunu ve 1.00 değeri ise mükemmel ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Köklü, Büyüköztürk ve Bökeoğlu, 2019).

Çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler incelendiğinde, çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi arasında orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür ($r(402)=.37$, $p<.01$). Değişkenler arasındaki pozitif yönlü ilişkinin varlığı iki değişkenin birlikte değiştiğini göstermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2015). Diğer bir ifadeyle, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi puanları birlikte azalıp artmaktadır.

Çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık arasında da orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r(402)=.34$, $p<.01$). Başka bir ifadeyle, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık puanları birlikte artıp azalmaktadır.

Çocukluk çağı travmaları ile siber mağduriyet arasında da orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($r(402)=.36$, $p<.01$). Çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet puanları da birlikte artıp azalmaktadır.

Aleksitimi ile siber zorbalık arasında düşük düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır ($r(402)=.18$, $p<.01$). Diğer bir deyişle, aleksitimi ve siber zorbalık puanları birlikte azalıp artmaktadır.

Aleksitimi ile siber mağduriyet arasında da orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r(402)=.31$, $p<.01$). Aleksitimi ve siber mağduriyet puanları birlikte azalıp artmaktadır.

Son olarak, siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r(402)=.59$, $p<.01$). Buna göre, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları da birlikte azalıp artmaktadır.

5.3.2 Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeklerinin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Bu bölümde, çocukluk çağı travmaları ölçeğinin alt boyutları olan duygusal taciz fiziksel taciz, cinsel taciz, duygusal ihmal, fiziksel ihmal ve aşırı koruma-kontrol; aleksitimi ölçeği alt boyutları olan duyguları tanımada zorluk, duyguları tanımlamada zorluk ve dış merkezli düşünme; siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeklerinin alt boyutları olan dilsel zorbalık (SDZ), kimliği gizleme (KG) ve siber sahtecilik (SS) arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi ile incenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5.8'de verilmiştir.

Tabloda da görüldüğü üzere, duyguları tanımada güçlük, cinsel taciz, fiziksel ihmal, aşırı koruma kontrol, dilsel zorbalık (SZÖ), kimliği gizleme (SZÖ), siber sahtecilik (SZÖ) alt boyutları ile dış merkezli düşünme alt boyutu; duygusal ve fiziksel ihmal alt boyutları ile kimliği gizleme (SMÖ) alt boyutu; kimliği gizleme (SMÖ) ve siber sahtecilik (SMÖ) alt boyutları ile ise dış merkezli düşünme arasında anlamlı bir korelasyon olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanımlamada güçlük ile dış merkezli düşünme arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kullanılan ölçeklerin alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında, yukarıda belirtilen ilişkiler dışındaki tüm ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar, Tablo 5.8'de sunulmuştur

Tablo 5.8 Ölçek ve Ölçek Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

Ölçek	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1. Duygusal taciz	1	.51**	.19**	.72**	.44**	.59**	.39**	.25**	-.05	.28**	.24**	.30**	.36**	.16**	.33**
2. Fiziksel Taciz		1	.25**	.43**	.44**	.39**	.26**	.14**	.11*	.17**	.18**	.22**	.22**	.13**	.28**
3. Cinsel Taciz			1	.14**	.14**	.16**	.19**	.13**	.02	.13**	.17**	.20**	.24**	.19**	.33**
4. Duygusal İhmal				1	.61**	.52**	.44**	.27**	-.14*	.21**	.16**	.20**	.26**	.09	.24**
5. Fiziksel İhmal					1	.36**	.25**	.16**	-.10	.14**	.20**	.16**	.14**	.04	.11*
6. Aşırı Koruma-Kontrol						1	.39**	.26**	.08	.12**	.24**	.17**	.22**	.21**	.29**
7. TAÖ-1							1	.65**	.05	.13**	.18**	.18**	.28**	.22**	.31**
8. TAÖ-2								1	.16**	.11*	.16**	.13**	.23**	.15**	.21**
9. TAÖ-3									1	.06	.00	-.07	.10*	.03	.07
10. Dilsel Zorbalık (SZÖ)										1	.34**	.61**	.56**	.26**	.25**
11. Kimliği Gizleme (SZÖ)											1	.44**	.30**	.31**	.25**
12. Siber Sahtecilik (SZÖ)												1	.54**	.36**	.54**
13. Dilsel Zorbalık (SMÖ)													1	.50**	.65**
14. Kimliği Gizleme (SMÖ)														1	.61**
15. Siber Sahtecilik (SMÖ)															1

TAÖ-1= Duyguları Tanımada Güçlük, TAÖ-2=Duyguları Tanımlamada Güçlük, TAÖ-3= Dış Merkezli Düşünme, SZÖ= Siber Zorbalık Ölçeği, SMÖ= Siber Mağduriyet Ölçeği

*p<.05, **p<.01

5.3.3 Çocukluk Çağı Travmalarının Aleksitimiye Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, çocukluk çağı travmalarının aleksitimi üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.9 Çocukluk Çağı Travmalarının Aleksitimiye Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Aleksitimi	Sabit	39.712		20.114	
	ÇÇT	.261	.373	8.044	.000***

F=64.70,
Model(p)=.000
R2= .139
***p<.001

Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=64.70$, $p=.000$). Aleksitimi puanlarındaki yaklaşık %14'lük varyansın çocukluk çağı travmalarına bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Çocukluk çağı travmaları, aleksitimiye anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.3.4 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, çocukluk çağı travmalarının siber zorbalık üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.10 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Siber Zorbalık	Sabit	17.336		10.176	
	ÇÇT	.205	.343	7.300	.000***

F= 53.283
Model(p)=.000
R2= .118
***p<.001

Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=58.28, p=.000$). Siber zorbalık puanlarındaki yaklaşık %12'lik varyans, çocukluk çağı travmalar ile açıklanabilmektedir. Çocukluk çağı travmaları, siber zorbalığı anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.3.5 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, çocukluk çağı travmalarının siber mağduriyet üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.11 Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Siber Mağduriyet	Sabit	13.259		5.367	
	ÇÇT	.321	.367	7.893	.000***

F= 62.294

Model(p)=.000

R2= .135

*** $p < .001$

Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=62.29, p=.000$). Siber mağduriyet puanlarındaki %14'lük varyans, çocukluk çağı travmalar ile açıklanabilmektedir. Çocukluk çağı travmaları, siber mağduriyeti anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.3.6 Aleksitiminin Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, aleksitiminin siber zorbalık üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.12 Aleksitiminin Siber Zorbalığı Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Siber Zorbalık	Sabit	20.827		8.889	
	Aleksitimi	.157	.184	3.750	.000***

F= 14.062
Model(p)=.000
R2= .034
***p<.001

Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=14.06$, $p=.000$). Siber zorbalık puanlarındaki yaklaşık %3'lük varyans, aleksitimi ile açıklanabilmektedir. Aleksitimi, siber zorbalığı anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.3.7 Aleksitiminin Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, aleksitiminin siber mağduriyet üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.13 Aleksitiminin Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Siber Mağduriyet	Sabit	10.422		3.149	
	Aleksitimi	.397	.318	6.704	.000***

F= 44.948
Model(p)=.000
R2= .101
***p<.001

Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=44.94$, $p=.000$). Siber mağduriyet puanlarındaki %10'lük varyans, aleksitimi ile açıklanabilmektedir.

5.3.8 Siber Zorbalığın Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bu bölümde, siber zorbalığın siber mağduriyet üzerindeki yordayıcı etkisini test etmek amacıyla Basit Doğrusal Regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Tablo 5.14 Siber Zorbalığın Siber Mağduriyeti Yordamasına Yönelik Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	β	T	P
Siber Mağduriyet	Sabit	6.624		3.698	
	Siber Zorbalık	.872	.059	14.812	.000***

F= 219.401
Model(p)=.000
R2= .354
***p<.001

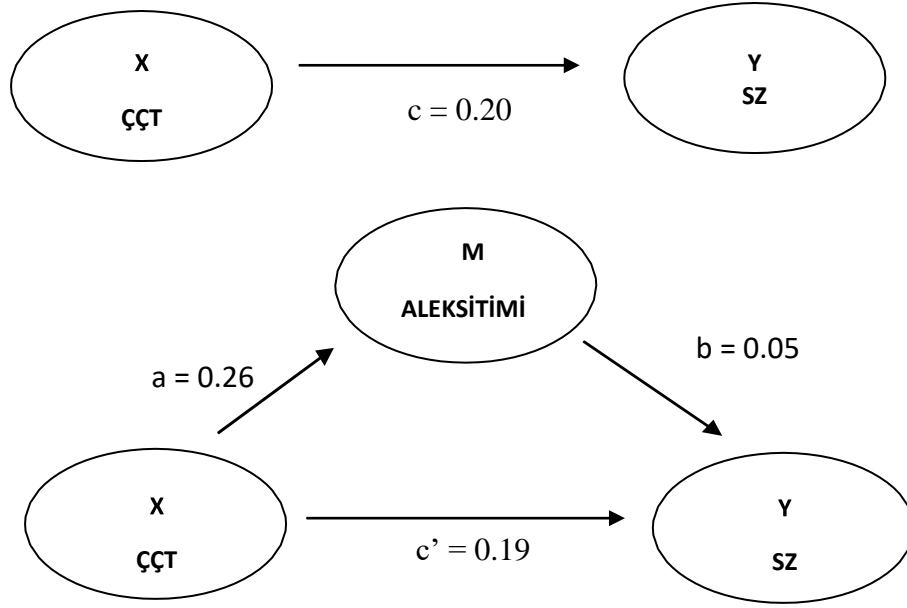
Doğrusal regresyon analizi sonucu regresyon değeri $p<.001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F(1,400)=219.40$, $p=.000$). Siber mağduriyet puanlarındaki %35’lik varyans, siber zorbalık ile açıklanabilmektedir. Siber zorbalık, siber mağduriyeti anlamlı şekilde yordamaktadır.

5.4 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizleri

Bu bölümde, aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisindeki aracı rolünü test etmek amacıyla bootstrap yöntemini esas alan aracılık analizi (mediation analysis) uygulanmıştır. Aracı etki analizini test etmek amacıyla, Hayes (2013) tarafından geliştirilen ve Baron ve Kenny’nin geleneksel yönteminden daha güvenilir sonuçlar ortaya koyduğu ileri sürülen, aynı zamanda daha pratik bir yöntem olan SPSS uzantılı bir makro (PROCESS) kullanılmıştır.

5.4.1 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizi

Aracı etki analizi için, bağımsız değişken (X), bağımlı değişken (Y) ve aracı değişken (M) olarak ifade edilen Model 4 seçilmiştir (Hayes, 2013). Bu modelde, X’in Y’ye direkt etkisi (c yolu), X’in Y’ye M üzerinden dolaylı olan etkisi (c’ yolu), X’in M üzerindeki etkisi (a yolu) ve M’nin Y üzerindeki etkisi (b yolu) gösterilmektedir ve Şekil 5.1’de modelin tasviri yer almaktadır.

Şekil 5.1: Siber Zorbalıkta Aracılık Modelini Gösteren Diyagram

ÇÇT-26= Çocukluk Çağı Travmaları, SZ= Siber Zorbalık

Çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünü test etmek için yapılan analiz sonuçlarına göre, bağımsız değişken (X) olan çocukluk çağı travmalarından bağımlı değişken olan (Y) siber zorbalığa giden yol katsayısının (c) 0.20 ($p \leq .001$) olduğu ve aleksitimi değişkeni modele eklendiğinde bu katsayının (c') 0.19 ($p \leq .001$) olduğu hesaplanmıştır.

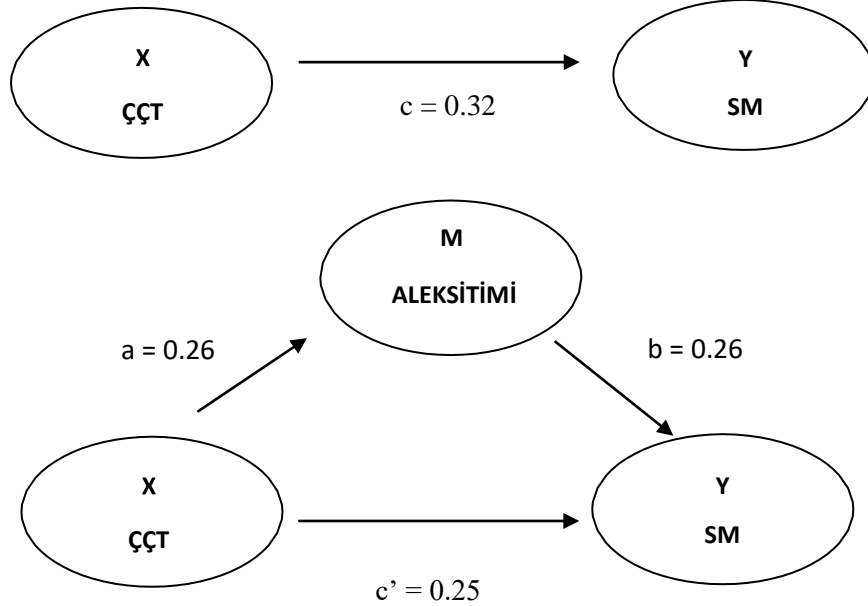
Çocukluk çağı travmalarından (X) aleksitimiye (M) giden yol katsayısı (a) 0.26 ($p \leq .001$) olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifadeyle, çocukluk çağı travmaları puanlarındaki bir birimlik artış aleksitimi puanlarında 0.26 birimlik artışa sebep olmaktadır. Aleksitimiden (M) siber zorbalığa (Y) giden yol kat sayısı ise (b) 0.05'tir ($p > .05$). Buna göre, aleksitimi puanlarında bir birimlik artış, siber zorbalık puanlarında 0.05'birimlik bir artışa yol açmaktadır. PROCESS ile yapılan aracılık analizinde, aracılık hipotezinin desteklenebilmesi için analiz sonucunda elde edilen 5000 bootstrap örneklem ve %95 güven aralığındaki değerlerin sıfır (0) değerini kapsamıyor olması gerekmektedir. Araştırmamız için yapılan aracı etki analizi sonuçlarına göre, 5000 bootstrap örneklem ve %95 güven aralığındaki alt (-0.0081) ve üst değerlerin (0.0380) sıfır (0) değerini içeriyor olması, çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık ilişkisinde aleksitiminin anlamlı bir aracı etki göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5.15 Çocukluk Çağı Travmaları ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolü

a	$\beta=.26$		$p=.000$
b	$\beta=.05$		$p=.196$
c' c	$\beta=.19$		$p=.000$
Dolaylı Etki	$\beta=.20$		$p=.000$
	$\beta =0.01$	SE=.0203	CI [.0338;.1128]

5.4.2 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Mağduriyet İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolüne İlişkin Mediatör Analizi

Çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünü test etmek amacıyla da PROCESS makrosu yöntemi kullanılmıştır. Şekil 5.2’de modelin tasviri yer almaktadır. Aracı etki analizi sonuçlarına göre, bağımsız değişken (X) olan çocukluk çağı travmalarından bağımlı değişken olan (Y) siber mağduriyete giden yol katsayısının (c) 0.32 ($p \leq .001$) olduğu ve aleksitimi değişkeni modele eklendiğinde bu katsayının (c’) 0.25 ($p \leq .001$) olduğu hesaplanmıştır.

Şekil 5.2: Siber Mağduriyette Aracılık Modelini Gösteren Diyagram

ÇÇT-26= Çocukluk Çağı Travmaları, SM=Siber Mağduriyet

Çocukluk çağı travmalarından (X) aleksitimiye (M) giden yol katsayısı (a) 0.26 ($p \leq .001$) olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifadeyle, çocukluk çağı travmaları

puanlarındaki bir birimlik artış aleksitimi puanlarında 0.26 birimlik artışa sebep olmaktadır. Aleksitimiden (M) siber mağduriyete giden yol kat sayısı ise (b) 0.26 ($p \leq .001$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre, aleksitimi puanlarında bir birimlik artış, siber mağduriyet puanlarında 0.26 birimlik bir artışa yol açmaktadır. Araştırmamız için yapılan aracı etki analizi sonuçlarına göre, 5000 bootstrap örneklem ve %95 güven aralığındaki alt (0.0338) ve üst değerlerin (0.1128) sıfır (0) değerini içermiyor olması, çocukluk çağı travmaları ile siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin anlamlı bir aracı etki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Çocukluk çağı travmaları ile siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı etki gösterdiğine dair hipotezimiz desteklenmiştir.

Tablo 5.16 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolü

a	$\beta=.26$		$p=.0000$
b	$\beta=.26$		$p=.0000$
c' c	$\beta=.25$		$p=.0000$
Dolaylı Etki	$\beta=.32$		$p=.0000$
	$\beta =.06$	SE= .0203	CI [.0338;.1128]

BÖLÜM 6

6. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisinde aracı (mediatör) etkiye sahip olacağı öngörülmüş ve ana hipotez olarak belirlenmiştir. Üniversite öğrencileri araştırmanın örneklemini olarak belirlenmiştir ve katılımcıların çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları ile sosyodemografik değişkenlerin ilişkilerini incelemek amaçlanmıştır. Literatüre bakıldığında araştırmamızdaki değişkenlere dair çalışmalar olmakla birlikte, aleksitiminin hem çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık hem de çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisi için aracılık etkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmanın bu bölümünde, literatürde bulunan çalışma bulguları ile araştırmamızın bulguları karşılaştırılmıştır. Öncelikle, katılımcıların araştırma ölçeklerinden aldıkları puanlar, literatürdeki çalışmalarda kullanılan ölçeklerden alınan puanlarla karşılaştırılmış ve sonuçlar tartışılmıştır. Ardından, sosyodemografik özelliklere göre çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeklerinden alınan puanlar, literatürdeki bulgular ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra, çocukluk çağı travmalarının siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkisinde aleksitiminin aracı etkiye sahip olduğuna dair hipotez testimizin bulguları literatürdeki çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Son olarak, araştırmanın güçlü-zayıf yönleri, literatür için önemi ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara önerilerden bahsedilmiştir.

6.1 Katılımcıların Aldıkları Puanların Değerlendirilmesi

Araştırmamızda katılımcıları çocukluk çağı travmaları ölçeğinden aldıkları puan

ortalaması 59.45 olarak hesaplanmıştır. Literatüre bakıldığında, çalışmamızla benzer sonuçlar veren çalışmalara rastlanmaktadır (Şar, 2020; Höktem, 2020).

Araştırmamızda katılımcıları aleksitimi ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 55.25'tir. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında hem üniversite öğrencileri hem de 18-60 yaş aralığının örneklem olarak alındığı çalışmalarda bulgumuza benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür (Oktay ve Batıgün, 2014; Esen, 2018). Güleç ve Yenel'in (2010) çalışmasında Toronto Aleksitimi Ölçeği için 51 puanın alt değer, 59 puanın ise üst değer (saf aleksitimik grup) olarak kullanılabileceği önerilmiştir. Çalışmamızda bu ölçekten alınan ortalama puan 55.25'tir ve dolayısıyla aleksitiminin üniversite öğrencileri örneklemimizde ortalama düzeyde görüldüğünü söylemek mümkündür.

Araştırmamıza katılanların siber zorbalık puan ortalaması 29.50, siber mağduriyet puan ortalaması ise 32.33 olarak bulunmuştur. Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği için belirlenmiş olan bir kesme puanı bulunmamaktadır fakat daha önce yapılmış çalışmalarda araştırmamızla benzer sonuçların bulunmasından (Güler, 2019; Erbiçer, 2019) yola çıkarak ortalama puanların literatürle tutarlı bulunduğunu söylemek mümkündür.

6.2 Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmaları, Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Çalışmamızda, demografik değişkenlerden biri olan cinsiyete göre çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı test edilmiştir.

Cinsiyete göre çocukluk çağı travmaları puanının farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik analiz sonucunda, erkeklerin kadınlara göre anlamlı derecede yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde, çalışmamızın bulgularını destekleyen sonuçlar olmakla birlikte kadınlarda çocukluk çağı travmalarının daha fazla görüldüğünü ya da cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır (Türkkan ve Odacı, 2018; Çavuşoğlu, 2020; Güçlü ve Acemioğlu, 2020; Curran vd., 2021). Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak erkeklerin daha bağımsız ve hareketli; kızların ise daha boyun eğici, uyumlu davranması beklenerek yetiştirilmesinin, erkek çocuklarının aile veya sosyal çevreden gelebilecek istismara maruz kalma riskini arttırabileceğini söylemek mümkündür

(Türkkan ve Odacı, 2018). Bu durum, özellikle çocuğa yönelik fiziksel şiddetin erkeklerde daha sık görülmesine yol açabilmektedir. Diğer yandan, kız çocuklarına yönelik bu kısıtlayıcı yetiştirilme tarzı, kadınların çocukluk döneminde yaşadıkları travmaları paylaşmakta erkeklere göre daha fazla zorlanmasına da yol açıyor olabilir. Erkeklerde çocukluk çağı travmalarına daha sık rastlanması, toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı olarak ailelerin kız-erkek çocuklarını yetiştirme tarzındaki farklılıklar ile açıklanabilmektedir (Çavuşoğlu, 2020).

Cinsiyete göre aleksitimi puanının farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik yürütülen analizler sonucunda, kadınlar ve erkeklerin aleksitimi düzeylerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde, araştırmamızla uyumlu sonuçlar ortaya koyan çalışmalar bulunurken (Ünal, 2004), aleksitiminin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır. Cinsiyete göre farklılaşmaların olduğunu ortaya koyan çalışmaların büyük kısmı erkeklerde aleksitiminin kadınlara göre anlamlı şekilde yüksek olduğunu ortaya koyarken (Franz vd., 2008; Tahir vd., 2012), bazı çalışmalarda kadınlarda aleksitimi düzeyinin erkeklere göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır (Mason vd, 2005; Scimeca vd., 2014). Dolayısıyla, aleksitiminin cinsiyete göre değişimine dair literatürde bir fikir birliğine varılamadığı görülmektedir. Cinsiyetlere atfedilen geleneksel roller gereği duygusallıklarını kısıtlayan erkeklerin duygularını tanıma, işleme ve açıklamada da zorlanabileceklerini ileri süren görüşler bulunmaktadır ve bu betimleme, aleksitiminin belirtileri ile oldukça benzerlik taşımaktadır (Fischer ve Good, 1997). Bu durum, erkeklerde aleksitiminin kadınlara göre yüksek bulunduğu çalışmaları açıklar niteliktedir. Diğer yandan literatürde, kadınların erkeklere göre olumlu duyguları dışa vurmaya, olumsuz duyguları ise bastırmaya daha fazla meyilli olduğunu ileri süren görüşler de vardır (akt. Yalçın ve Hamarta, 2010). Dolayısıyla cinsiyete göre duyguların ifade ediliş biçimi, duygunun çeşidine göre farklılık göstermektedir. Örneğin, öfke duygusunu erkekler dışa vurmaya daha fazla meyilliyken, kadınlar bu gibi olumsuz duyguları dışa vurmada dolaylı yollara başvurabilmektedirler (Yalçın ve Hamarta, 2010). Bu farklılığın oluşmasında kültürel faktörler ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olduğu düşünülebilir. Çalışmamızda olduğu gibi cinsiyetler arasında aleksitimi açısından anlamlı farklılık bulunmayan Ünal'ın (2004) çalışmasında da örneklem grubunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır ve katılımcıların yaş ortalaması da çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Çalışmamızla benzer sonuç veren bir diğer araştırma ise

Atasayar'ın (2011) ergen bireyler üzerinde yürütmüş olduğu çalışmadır ve cinsiyete göre aleksitimi düzeylerinin farklılaşmamasına dair sonuç, cinsiyetten ziyade kişilik özelliklerinin aleksitimi üzerinde daha etkili olduğu şeklinde açıklanmıştır. Literatürde cinsiyete göre aleksitiminin farklılaşıp farklılaşmasına dair çeşitli sonuçların yer alması, aleksitiminin cinsiyet dışındaki faktörlerden daha fazla etkilenebileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda siber zorbalık puanlarının erkeklerde kadınlara göre daha yüksek olması öngörülmüş ve yapılan analizler sonucunda bu varsayım doğrulanmıştır. Cinsiyete göre siber zorbalık puanları incelendiğinde, erkeklerin kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek siber zorbalık puanı aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Örnekleminimize benzer şekilde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da erkek öğrencilerde siber zorbalığın kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Lund ve Ross, 2017; Erbiçer, 2019). Cinsiyet rollerindeki farklılaşma ve kadınlarda empati düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olması, bu durumu açıklayabilecek faktörler arasında görülmektedir (Topçu ve Erdur-Baker, 2012). Bunun yanı sıra, siber zorbalığın cinsiyete göre farklılaşmadığını öne süren çalışmalara da rastlanmaktadır (Williams ve Guerra, 2007; Campbell vd., 2013). Fakat bu çalışmalar incelendiğinde örneklem grubunun çoğunlukla adölesan bireylerden oluştuğu ve yaş aralığının bizim örnekleminimize göre daha dar tutulduğu görülmüştür (Williams ve Guerra, 2007; Campbell vd., 2013). Dolayısıyla, örneklem gruplarındaki farklılıkların araştırma sonuçlarına da yansımış olabileceğini söylemek mümkündür.

Son olarak, cinsiyete göre siber mağduriyet puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını incelediğimiz analiz sonuçlarına göre, kadın ve erkek katılımcıların puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde çalışma sonuçlarımızla uygun sonuçlar ortaya koyan çalışmalar bulunmakla birlikte (Arıcak, 2009; Dalmaz, 2014; İğdeli, 2018), çalışmamızla uyumsuz sonuçlar elde etmiş araştırmalar da bulunmaktadır (Köse vd., 2018; Erbiçer, 2019). Literatürde ağırlıklı olarak erkeklerin kadınlara göre daha fazla siber mağduriyet yaşadıklarına ilişkin sonuçlar yer almaktadır fakat bunun tam tersi, kadınlarda siber mağduriyetin erkeklere daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Sakallı ve Çiftçi, 2016). Literatür sonuçlarının bu şekilde farklılaşması, siber zorbalık ve mağduriyetin ölçme araçlarının ve örneklem gruplarının değişiklik göstermesinden kaynaklanabilmektedir (Erbicir, 2019). Çalışmamız sonuçlarından yola çıkarak,

üniversite öğrencileri arasında siber mağduriyet yaşama durumunun cinsiyet etkeni dışındaki farklı faktörlerden etkilenebileceğini söylemek mümkündür. Ayrıca, çalışmamızdaki katılımcılar cinsiyetlerini yalnızca kadın ya da erkek şeklinde bildirmişlerdir. Farklı cinsiyet kimliklerinden bireylerin ileride yapılacak olan çalışmalara dahil edilmesinin literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyete göre gruplar arası farklılıkların çalışmamızdaki sonuçlarından yola çıkarak, özellikle çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ile çalışan klinisyenlerin cinsiyetler arası ortaya çıkabilecek farklılıkları göz önünde bulundurmalarının önemli olabileceğini söylemek mümkündür.

6.3 Yaşa Göre Aleksitimi, Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Araştırmamızda yaş ile aleksitimi değişkenlerinin ilişkisi incelendiğinde, aralarında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Literatürde çalışmamızla uyumlu sonuçlar ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Pandey vd., 1996; Gunzelmann vd., 2002, Luca vd., 2015). Bir çalışmaya göre, 14-84 yaş aralığındaki katılımcılardan ergenlik dönemindeki bireylerde aleksitimi 20'li ve 30'lu yaşlardaki bireylere göre daha yüksek görülürken, 30 yaşından itibaren önemli ölçüde bir değişikliğe uğramamaktadır (Moriguchi, 2007). Bu durum şu şekilde açıklanabilmektedir; aleksitiminin gelişimsel sorunlarla ilişkili olabileceğini öne süren görüşler bulunmaktadır ve yetişkinlikte ortaya çıkan olgun, paylaşıma dayalı ve yakın ilişkiler, yerleşmiş bir kimlik temelinde ortaya çıkmaktadır (Moriguchi, 2007). Çalışmamız örneklemini 18-65 yaş aralığı bireylerin oluşturduğu fakat yaş grupları arasındaki dağılımın dengeli olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, yaşa göre aleksitiminin farklılaşmadığı sonucu ortaya çıkmış olabilir.

Çalışmamızda yaş ile siber zorbalık ve siber mağduriyet ilişkisi incelendiğinde de anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bulgumuzla uyum gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Campbell vd., 2013; Ünver ve Zihni, 2017). Bunun yanı sıra, literatürden bir çalışmada siber zorbalık genç yaşlarda daha yüksek görülürken, siber mağduriyet ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya konmuştur (Korkmaz ve Mehmedoğlu, 2018). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin siber zorbalığa, dolayısıyla siber mağduriyete diğer yaş gruplarına göre daha sık maruz kaldığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır

(Ševčíková vd., 2009, Wang, 2019). Bir başka çalışmada, yaş arttıkça siber zorbalık düzeylerinde azalma olduğu ortaya konmuştur (Balakrishnan, 2015). Teknoloji kullanımı yıllar geçtikçe ileri yaş gruplarında da oldukça sıklaşmakta ve yaş grupları arasındaki açıklık daralmaya başlamaktadır. Çalışmamızın bulgusu, günümüzde internet kullanımının neredeyse her yaş grubunda yaygınlaşması sebebiyle siber zorbalık ve mağduriyetin de her yaş grubunda ortaya çıkabileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan, çalışmamızda ağırlıklı olarak 18-24 yaş aralığındaki bireyler yer almaktadır. Dolayısıyla, katılımcıların dengeli bir şekilde farklı yaş gruplarına dağıldığı çalışmalarda yaşa göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini karşılaştırmak daha sağlıklı sonuçlar ortaya koyabilir. Tüm bunlardan yola çıkarak, her yaş grubundan bireyin siber zorbalık yapabileceği ve siber zorbalığa maruz kalabileceğini söylemek mümkündür fakat özellikle öğrenciler arasında siber zorbalık ve mağduriyet diğer gruplara göre daha sık görülmektedir (Topçu Uzer ve Tanrikulu, 2017).

6.4 Günlük İnternet Kullanımı ve Daha Önce Psikolojik Yardım Alma Durumuna Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Puanlarının Değerlendirilmesi

Çalışmamızda günlük internet kullanım süresine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet puanlarının değişimi incelendiğinde hem siber zorbalık hem de siber mağduriyet için internette günlük 5 saat ve üzeri zaman geçirenlerin puan ortalamaları, 0-4 saat zaman geçirenlerden daha fazla görünmektedir. Fakat bu farklılık, istatistiksel olarak anlamlı bir düzeyde değildir. Literatürde bulgularımızla uyumlu sonuçlar olmakla birlikte (Çiftçi, 2018), ağırlıklı olarak literatür bulguları internette diğerlerine göre daha fazla zaman geçiren bireylerin siber zorbalık ve mağduriyet puanlarının anlamlı olarak farklılaşacağı yönündedir (Balakrishnan, 2015; Süslü, 2016; Lee ve Shin, 2017). Bu çalışmalar incelendiğinde, örneklem büyüklüklerinin bizim çalışmamızdan çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, bu çalışmaların bazılarında günlük internette geçirilen süre kategorik olarak değil, açık uçlu şekilde sorulmuştur. Dolayısıyla, örneklem ve veri toplama aşamasındaki farklılıklar sebebiyle çalışmamızda gruplar arasında anlamlı bir farklılık çıkmamış olabilir.

Daha önce psikolojik yardım alan ve almayan grupların siber zorbalık ve siber mağduriyet puanları karşılaştırıldığında siber zorbalık için anlamlı bir fark olmadığı ortaya konmuştur. Fakat siber mağduriyet puanının daha önce psikolojik yardım almış

olan grupta diğerlerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında bu ilişkiyi araştıran kısıtlı sayıda çalışma olduğu göze çarpmaktadır. Bu bulguyu psikolojik sağlık bağlamında ele almak mümkün olabilir. Öyle ki, psikolojik sağlık ile siber mağduriyet arasında anlamlı ve negatif yönde bir ilişki olduğunu öne süren çalışmalara rastlanmaktadır (Navarro, 2018; Sabancı, 2018). Psikolojik sağlamlığı düşük bireylerde psikolojik tedaviye başvuruda bulunma oranı da diğerlerine göre daha yüksek olmaktadır (Bartholomew, 2020). Dolayısıyla, psikolojik sağlamlığın düşük olmasının, bireylerde siber mağduriyet için bir risk faktörü oluştururken diğer yandan da kişileri psikolojik yardım almaya itiyor olabileceği öne sürülebilir. Diğer yandan kaygı, depresyon, içe dönüklük, saldırganlık ve kendine zarar verme davranışları gibi psikolojik sorunlara siber mağduriyet yaşayan bireylerde siber mağduriyet yaşamayanlara göre daha fazla rastlanmaktadır ve bu durumun da siber mağduriyet yaşayan veya yaşamış bireylerin daha fazla psikolojik yardıma başvurmasına sebep olabileceği düşünülebilir (Annerbäck vd., 2013; Campbell, 2013; Holfeld ve Mishna, 2018). Siber zorbalığa dahil olan bireylerde de diğerlerine göre daha yüksek stres kaygı, depresyon puanları görülmektedir (Campbell, 2013). Fakat siber zorbalık davranışları sergileyen bireylerin büyük çoğunluğu, bu davranışın sorunlu bir davranış olduğunun, karşı tarafa önemli etkileri olduğunun farkında olmamaktadır (Campbell, 2013). Dolayısıyla, siber zorbalığa dair kişinin iç görüye sahip olmaması, bu soruna yönelik bir psikolojik yardım arayışına girmiyor olmasının ve dolayısıyla psikolojik yardım alma durumuna göre siber zorbalık puanının değişmemesinin sebepleri arasında görülebilir.

6.5 Kullanılan Ölçeklerin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonel İlişkilere Dair Değerlendirme

Çalışmamızın bu bölümünde, çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeklerinin alt boyutları arasındaki korelasyonel ilişkiler incelenmiştir. Literatürdeki çalışmalarda öne çıkan alt boyutlara dair sonuçlar, araştırmamız sonuçları ile tartışılmıştır.

Arıcak ve Özbay 'ın (2016) adölesan bireylerle yaptıkları bir çalışmada, aleksitiminin alt boyutlarından duyguları tanımlamada güçlük ve dış odaklı düşünme puanlarındaki artışla beraber, siber zorbalık puanlarının da arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızın sonuçlarına göre de aleksitiminin duyguları tanımlamada

güçlük alt boyutu ile siber zorbalığın tüm alt boyutları (dilsel zorbalık, kimliği gizleme, siber sahtecilik) arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, çalışmamızda duyguları tanımlamada güçlük alt boyutu ile siber mağduriyetin (dilsel zorbalık, kimliği gizleme, siber sahtecilik) tüm alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, adölesan bireylerde olduğu gibi üniversite öğrencileri örnekleminde de duyguları tanımlamada güçlük ve siber zorbalık ilişkisinin anlamlılığını sürdürdüğünü ve ayrıca bu ilişkinin siber mağduriyet söz konusu olduğunda da geçerliliğini koruduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmamızda, cinsel istismar ile duyguları tanımlamada zorluk alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hund ve Espelage'nin (2005) çalışmasında da araştırmamızla tutarlı şekilde çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından olan cinsel istismar ile aleksitimi ölçeğinin alt boyutu olan duyguları tanımlamada zorluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Cinsel istismara uğramış bireylerde, travmatik olayın ardından duygusal bir uyuşma veya ketlenme hali görülebilmektedir ve bu durumun, kişinin kendisini travmatik olayın yol açtığı yoğun olumsuz duygulardan korumak için geliştirdiği bir başa çıkma mekanizması olabileceği düşünülmektedir (akt. Hund ve Espelage).

Çalışmamız sonuçlarına göre, aleksitiminin üçüncü alt boyutu olan dış merkezli düşünme, siber mağduriyet ölçeğinin alt boyutu olan dilsel zorbalık dışında hiçbir alt boyut ile anlamlı bir ilişki ortaya koymamaktadır. Literatüre bakıldığında, sadece bu alt boyut üzerine fazla araştırma yapılmadığı ve diğerlerine göre daha düşük güvenilirlik düzeyine sahip olduğu için bazı çalışmalarda tek başına kullanılmaktan/yorumlamaktan kaçınıldığı belirtilmektedir (Wachs vd., 2017). Çalışmamızda Toronto Aleksitimi Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısı (.73) literatürle uyumlu ve güvenilir bulunduğundan (Güleç ve Yenel, 2009) tüm alt boyutlar analizlere dahil edilmiştir.

6.6 Değişkenler Arası İlişkilere Dair Değerlendirme

Bu bölümde ilk olarak çocukluk çağı travmalarının aleksitimi üzerinde yordayıcı etkisi olduğuna dair hipotezimiz test edilmiş ve çocukluk çağı travmalarının aleksitimiye anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde çocukluk çağı travmaları ile aleksitimi ilişkisini inceleyen çalışmalar incelendiğinde, sonuçların bizim çalışmamızın bulguları ile uyumlu olduğu

görülmektedir (Şenkal ve Işıklı, 2015; Kopera, 2020; Terock vd., 2020). Çocuklukta yaşanan travmatik olaylar, kişinin bilişsel ve duygusal gelişiminde birtakım bozulmalara veya aksamalara yol açarak aleksitimi gelişimi için bir zemin oluşturabilmektedir (Kopera vd., 2020). Araştırmamızdan elde edilen bulgular ve alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde aleksitiminin ortaya çıkışını ve gelişimini araştırırken çocukluk çağı travmalarının etkisi ele alınması gereken önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

İkinci olarak, çalışmamızda çocukluk çağı travmalarının siber zorbalık üzerinde yordayıcı etkisi olduğuna dair hipotezimiz test edilmiş ve çocukluk çağı travmalarının siber zorbalığı anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ilişkisinin incelendiği çalışmalara bakıldığında, araştırmamız sonuçları ile uyumlu sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Kırcaburun vd., 2019; Emirtekin vd., 2020; Zhang vd., 2020). Çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık arasındaki bu ilişki, olumsuz ebeveyn davranışlarının (fiziksel/duygusal/cinsel istismar, ihmal, aşırı koruma gibi) bireyde ilerleyen dönemlerde agresif davranışlar geliştirmeye yol açması ve çocuklukta deneyimlenen olayların bireyin davranış ve kişilik özelliklerinin oluşmasında önemli rol oynadığını savunan teoriler tarafından açıklanmaktadır (Bandura, 1978; Kırcaburun, 2019; Emirtekin vd., 2020).

Çocukluk çağı travmalarının siber mağduriyet üzerinde yordayıcı etkisi olduğuna dair hipotezimizi test ettiğimizde ise çocukluk çağı travmalarının siber mağduriyeti anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde çalışmamızla uyumlu sonuçlar veren araştırmalara rastlanmakla birlikte (Chen vd., 2018; Kurutaş ve Öztürk, 2018), çalışmaların daha çok çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık ilişkisine odaklandığı ve siber mağduriyet üzerine nispeten daha az araştırma olduğu görülmüştür. Çocukluk çağı travmaları ile mağduriyet ilişkisine odaklanan çalışmaların birçoğunda ise siber mağduriyet yerine geleneksel zorbalığa maruz kalma üzerine çalışmalar ağırlıktadır. Bu çalışmaların birçoğunda da çocukluk çağı travmaları ve zorbalığa maruz kalma ilişkisi doğrulanmıştır (Duncan, 1999; Lereya vd., 2013). Bağlanma kuramına göre (Bowlby, 1988) çocukluk çağında travmatik olaylara maruz kalan bireyler, güvenli bir bağlanma örüntüsü geliştirememekte ve bunun sonucunda yetişkinlik döneminde sağlıklı sosyal ilişkiler kurmakta zorlanabilmektedirler. Bu durum, çocukluk döneminde ve yetişkinlikte yaşanan mağduriyetin ilişkisini açıklayabilecek faktörlerden biri olabilir.

Çalışmamızda aleksitiminin siber zorbalık üzerindeki aracı etkisine dair hipotezimiz test edildiğinde, aleksitiminin siber zorbalık üzerinde anlamlı bir yordayıcılık etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Literatüre bakıldığında, aleksitimi ve siber zorbalık ilişkisini araştıran çalışmalarda bulgularımızla uyumlu sonuç veren çalışmalara rastlanmaktadır (Arıcak ve Özbay, 2016; Feyzioğlu vd., 2020). Aleksitimik bireyler, duygularını ifade etmekte yaşadıkları zorluk sonucunda dürtüsel, saldırgan şekilde duygularını dışa vurmaya ve sözel olmayan biçimde duygularını aktarmaya yatkın olabilmektedirler (Oktay ve Batıgün, 2014). Siber zorbalık ile aleksitimi ilişkisini açıklayan bir diğer önemli faktör ise aleksitimik olan bireylerde aleksitimik olmayanlara göre empati düzeyinin daha az gelişmiş olduğunu öne süren çalışmalardır (Krystal, 1979; Goerlich, 2018). Dolayısıyla, aleksitimi ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin, aleksitimik bireylerde görülen duyguların aktarılma biçimi ve empati düzeyindeki farklılıklar ile açıklanabileceğini söylemek mümkündür.

Çalışmanın bir diğer hipotezi, aleksitiminin siber zorbalıkta olduğu gibi siber mağduriyet üzerinde de yordayıcı etkiye sahip olduğuydu. Bu hipotezin test edilmesi sonucunda, aleksitiminin siber mağduriyet üzerinde de anlamlı düzeyde yordayıcı etkisi olduğu görülmüştür.

Literatürde aleksitimi ve siber mağduriyet ilişkisini ele alan kısıtlı sayıda çalışma bulunmakla birlikte, çalışmamızın sonuçlarını doğrulayan araştırmalar bulunmaktadır (Arıcak ve Özbay, 2016; Wachs vd., 2017; Feyzioğlu vd., 2020). Aleksitimik bireylerde karşılaşılan zayıf duygusal benlik ve buna bağlı olarak kısıtlı sosyal ilişkiler ve paylaşım gibi belirtilerin, zorbalık mağduriyeti için risk faktörü olabileceğini öne süren görüşler bulunmaktadır (Hazler ve Denham, 2002). Duygularını tanıyabilen ve dışa vurabilen bireylerin aleksitimik bireylere göre daha iyi sosyal becerilere sahip olmaları beklenmektedir ve bu durum zorbalığa karşı koruyucu bir kalkan görevi üstlenmektedir (Dizen vd., 2005).

Son olarak, siber zorbalığın siber mağduriyeti yordadığına dair hipotez testimizin sonuçlarına göre, siber zorbalığın siber mağduriyet üzerinde anlamlı derecede yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu ilişkiye yönelik fazla sayıda çalışmaya rastlanmamış olmakla birlikte, bizim çalışmamızda olduğu gibi siber zorbalık ve siber mağduriyetin birbiriyle ilişkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Erdur-Baker, 2010; Kowalski vd., 2014; Lee, 2017). Siber zorbalık yapanlarda siber zorbalık mağduru olma, siber zorbalık mağduru olanlarda ise siber

zorbalık yapma olasılığının arttığını, her iki gruptan kişilerin de benzer profile (sosyodemografik ve psikolojik özellikler, internet kullanım süresi ve biçimi gibi) sahip olduğunu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır (Vandebosch ve Cleemput, 2009; Wong vd., 2014; Wachs vd., 2017). Buradan yola çıkarak, aslında siber zorbalık ve mağduriyet arasında çift yönlü bir ilişki olabileceğini ve iki grup arasında (siber zorba-mağdur) rol geçişinin çok da zor olmadığını söylemek mümkündür (Lee, 2017).

Çalışmamız bulgularından yola çıkarak, çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve mağduriyetin birbirleriyle bağlantılı değişkenler olabileceği ve bu durumlar üzerinde çalışan klinisyenlerin değişkenler arasındaki yordayıcı ilişkilerin farkında olması ve buna yönelik ölçüm araçlarını tedaviye dahil ederek ilerlemesi önemli gözükmektedir.

6.7 Çocukluk Çağı Travmaları ile Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkide Aleksitiminin Aracı Rolüne Dair Değerlendirme

Araştırmamızın temel hipotezi, çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık/mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı bir rolü olduğuna yöneliktir. Bu hipotezi test etmek amacıyla siber zorbalık ve siber mağduriyet değişkenleri ayrı ayrı ele alınmış ve her ikisi için de ayrı ayrı aracılık analizi yürütülmüştür. Hipotezimizi kurgularken tüm değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerine dair literatür taraması yapılmıştır. Çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyetin birbirleriyle olan ilişkilerine dair literatürde çalışmalara rastlanmakla birlikte, bu ilişkide aleksitiminin aracı değişken olarak kullanıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İlk olarak çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelendiği analizimize göre aleksitiminin bu ilişkide anlamlı bir aracı etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir aracı etkiden söz edilebilmesi için bağımsız değişkenin aracı değişken üzerinde; bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkisi olmalı ve bağımsız değişken ile aracı değişken analize girdiğinde bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında önceden olan anlamlılık düzeyi azalmalı ya da ortadan kalkmalıdır (Baron ve Kenny, 1986). Bizim çalışmamızda basit doğrusal regresyon analizi sonucu ortaya çıkan aleksitiminin siber zorbalık üzerindeki anlamlı yordayıcı etkisi, Process aracılığıyla gerçekleştirdiğimiz aracı etki analizinde sağlanamamıştır. Bu durum, tek tek değişkenler arası ilişkilere baktığımızda aleksitimi ile siber zorbalık ilişkisindeki anlamlı yordayıcılığın, çocukluk çağı travmalarının

bağımsız değişken olarak analize dahil olduğu ve aleksitiminin de aracı değişken olduğu aracı etki modelinde bu anlamlılığı yitirmesi olarak açıklanabilir.

Literatüre bakıldığında, Arıca ve Özbay'ın (2016) çalışmasına göre aleksitimi alt boyutlarından duyguları tanımlamada zorluk ve dış odaklı düşünme, siber zorbalık puanlarındaki artışı önemli ölçüde yordamaktadır. Diğer yandan, ilginç bir şekilde Feyzioğlu'nun (2020) çalışmasına göre ise siber zorbalık puanı aleksitimi puanını anlamlı biçimde yordamaktadır. Hem geleneksel hem de siber zorbalık davranışı sergileyen bireylerde bunlardan yalnızca birini sergileyen kişilere göre aleksitimi puanları daha yüksekken; hiç zorbalık yapmayan bireylerde aleksitimi puanlarının diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür (Wachs ve Wright, 2018). Tüm bunlardan yola çıkarak, siber zorbalık ve aleksitimi arasında anlamlı bir ilişkinin olabileceği fakat bu ilişkinin yönüne ve gücüne dair literatürde daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca, literatürde yer alan çalışmalar ağırlıklı olarak korelasyon ve regresyon analizleri kullanılarak yürütülmüştür. Bu sebeple bağımlı değişkeni siber zorbalık, aracı değişkeni ise aleksitimi olan ve aracılık modeli kullanılan, çalışmamız sonuçlarıyla karşılaştırabileceğimiz bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak, araştırma modelimize yakın sayılabilecek bir çalışma olan Kırcaburun'un (2019) çalışmasına göre, çocukluk çağı duygusal istismarı ve siber zorbalık doğrudan ilişkili bulunmuş ve karanlık kişilik özelliklerinin (makyavelizm, psikopati, narsisizm, kindarlık ve sadizm) bu ilişkide kısmi aracılık rolü üstlendiği ortaya konmuştur. Tüm bunlardan yola çıkarak, aleksitiminin aracı değişken, siber zorbalığın ise bağımlı değişken olarak kullanıldığı aracı etki modellerinin oluşturulması ve daha büyük, farklı örneklem gruplarında bu modellerin test edilmesi önemli görülmektedir. Araştırmamızda aracılık modeli test edilirken çocukluk çağı travmaları, siber zorbalık ve aleksitimi ölçeklerinin toplam puanları analize dahil edilmiştir. Bu modelde aracı etki analizimiz anlamlı çıkmamıştır; fakat çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarıyla yapılacak analizlerde ortaya çıkabilecek sonuçların değişiklik gösterebileceği düşünülmektedir. Örneğin, aracılık analizi kullanılarak yapılmış olan Kırcaburun'un (2019) çalışmasında çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar, siber zorbalık ile doğrudan ilişkili bulunmuştur. Dolayısıyla, değişkenlerin farklı alt boyutları kullanılarak yürütülecek olan daha karmaşık aracılık analizlerinde anlamlı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Çocukluk çağı travmaları ile siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı rolüne dair hipotezimizin incelendiği analize göre ise aleksitiminin bu ilişkide anlamlı

bir aracılık etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde çocukluk çağı travmaları, aleksitimi ve siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin aracı değişken olarak kullanıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, çocukluk çağı travmaları ve aleksitimi ile siber mağduriyet arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Arıcak ve Özbay, 2016; Wachs vd., 2017; Feyzioğlu vd., 2020).

Çocukluk çağı travmalarının hem siber hem de geleneksel zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olduğunu ortaya koyan ve dolayısıyla araştırma bulgularımızı destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Duncan, 1999; Lereya vd., 2013; Gökalp, 2017).

Prino (2019)'nun çalışmasına göre zorbalık mağduriyetinin üç türünün (sözlü, fiziksel, sosyal) içselleştirme (duygusal ve ilişkisel) ve dışsallaştırma (davranışsal) belirtileri üzerindeki etkisinde aleksitimi kısmi aracı bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, siber mağduriyet yerine geleneksel zorbalık mağduriyetini ele alması, bu değişkeni bağımsız değişken olarak kullanması ve ergen bireyler üzerinde yürütülmüş olması gibi faktörlerle çalışmamızdan ayrılmaktadır. Topçu'nun (2014) çalışmasında, zorbalık mağduriyeti yaşayan bireylerde, zorba olan ancak zorbalık mağduriyeti yaşamamış bireylere göre daha fazla içselleştirme davranışlarına rastlanmıştır. Burada kullanılan içselleştirme davranışları kavramı, sorun yaşayan kişinin sıkıntıyı kendisine yönlendirmesi, dışarıya değil benliğe yönelik saldırgan, zarar verici davranışlarda bulunmasını içermektedir. Aleksitiminin duyguları tanımlama ve dışa vurma bileşenleri ile kendine yönelik zarar verme davranışları da önemli ölçüde ilişkili görülmektedir (Norman vd., 2020). Siber zorbalıkta ise duygunun saldırgan bir şekilde dışavurumu söz konusu olmaktadır ve çalışmamız sonuçlarına göre siber zorbalık modelinde aleksitiminin aracı etkisi anlamlı değilken siber mağduriyetin olduğu modelde aracılığın anlamlı olması, siber mağduriyete yol açan faktörlerde aleksitimik özelliklerin daha önemli bir faktör olabileceğini göstermektedir. Bir başka çalışmaya göre ise hem siber zorba hem de siber zorbalık mağduru olan bireyler, sadece siber zorba ya da sadece siber zorbalık mağduru olan kişilere göre daha fazla duygusal ve davranışsal sorunlar yaşamaktadırlar (Wachs vd., 2017). Wachs'a göre (2017) siber zorbalık mağdurlarında aleksitimi, mağduriyetten kaynaklanan olumsuz duyguları bastırmada öne çıkan bir başa çıkma mekanizması olarak da ortaya çıkabilmektedir. Buradan yola çıkarak, çocukluk çağı travmaları bu ilişkiye dahil olduğunda ise çocukluk çağında maruz kalınan olumsuz olaylar sonucunda ortaya çıkan mağduriyetle baş edebilmek için aleksitiminin bir başa çıkma mekanizması haline

gelebileceği de düşünülebilir. Çocukluk çağı travmaları, aleksitimi ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiyi doğrulayan çalışmalar (Arıcak ve Özbay, 2016; Wachs vd., 2017; Feyzioğlu vd., 2020) göz önünde bulundurulduğunda aleksitiminin çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisine aracılık ettiğine dair araştırma sonucumuzun literatürdeki bilgilerle tutarlılık gösterdiğini söylemek mümkündür.

Literatürde siber mağduriyet üzerine yapılan çalışmalara siber zorbalığa göre daha az rastlanmaktadır. Fakat özellikle son yıllarda siber mağduriyet üzerine yapılan çalışmaların da artışa geçtiği görülmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak, literatürde tıpkı siber zorbalık gibi aleksitimi ve siber mağduriyet arasındaki ilişkinin de yönüne ve gücüne dair çeşitli örneklem gruplarıyla yürütülecek daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Araştırmamızda siber zorbalık yerine siber mağduriyetin yer aldığı modelde aracı etki analizinin anlamlı olması, siber mağduriyet ağırlıklı çalışmaların arttırılmasının faydalı olabileceğini gösteren bir bulgu olarak yorumlanabilir.

6.8 Araştırmanın Sınırlılıkları ve Güçlü Yanları

Araştırmamızda demografik bilgiler kısmında farklı gruplar arasındaki dağılımın eşit olmadığı görülmektedir. Her ne kadar dengeli bir şekilde veri toplanmaya çalışılsa da kadın katılımcı sayısı erkek katılımcı sayısından fazladır. Gelir düzeyi ve psikolojik bir tanıya sahip olma durumu değişkenlerinde gruplar arası büyük dengesizlikler olduğundan analiz kısmında bu değişkenlere yer verilememiş olup, örneklem grubunu tanımlamak için kullanılmışlardır. Diğer demografik değişkenlerde grupların homojenliği kontrol edilerek bulgular paylaşılmış olsa da gruplar arası dağılımdaki dengesizlikler araştırmanın sınırlılıklarından birisi olarak görülebilir.

Araştırmamızın kesitsel bir çalışma olması, çevrimiçi yollarla verilerin toplanması ve öz bildirime dayalı ölçeklerin kullanılması diğer sınırlılıklar arasında sayılabilir. Diğer yandan, Covid-19 döneminde araştırmamızın gerçekleşmiş olması ve bu dönemde sosyal medya ve internet kullanımındaki artış göz önünde bulundurulduğunda bireylerin sosyal medya araçlarını kullanma biçimlerinde de değişiklikler meydana gelmiş olabileceğini söylemek mümkün olabilir.

Kısıtlılıkların yanı sıra, araştırmamızın literatüre katkı sağlayabilecek güçlü yanları olduğunu da söylemek mümkündür. Görece yeni kavramlar olan siber zorbalık ve siber mağduriyetin risk faktörlerini anlamaya yönelik çalışmamızın faydalı olduğu

düşünülmektedir. Literatürdeki çalışmalar ağırlıklı olarak siber zorbalık davranışını ortaya çıkaran faktörler üzerine eğilmekteyken çalışmamızda siber mağduriyet üzerine de çalışılmıştır. Diğer yandan, siber zorbalık ve siber mağduriyet literatürde ağırlıklı olarak adölesan bireyler üzerinde çalışılırken araştırmamız yetişkin üniversite lisans öğrencilerini örneklem almaktadır. Son olarak, araştırmamızın çocukluk çağı travmaları, aleksitimi, siber zorbalık ve siber mağduriyet değişkenlerinin aracı etki analizi ile araştırıldığı ilk çalışma olarak literatüre katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

6.9 Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırmamızın bulguları ve bu bulgular doğrultusunda birtakım öneriler sunulmuştur.

Ana hipotezimiz olan aracı etki analizlerine göre çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık ilişkisinde aleksitiminin aracı rol üstlenmediği ortaya konmakla birlikte çocukluk çağı travmaları ve siber mağduriyet ilişkisinde aleksitiminin anlamlı aracı rolü olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, çocukluk çağı travmaları düzeyinin aleksitimi için ve aleksitiminin de siber mağduriyet yaşama durumu için risk faktörü görevi gördüklerini söylemek mümkündür.

Cinsiyete göre farklılıklar incelendiğinde çocukluk çağı travmaları ve siber zorbalık için erkeklerin kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşa göre siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Demografik değişkenlerden siber mağduriyet puanının daha önce psikolojik yardım almış olan grupta daha önce psikolojik yardım almamış gruba göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

6.9.1 Psiko eğitim Önerileri

Öncelikle çocuklukta deneyimlenen olumsuz yaşam olaylarının, çocuk tarafından nasıl algılandığı ve çocuğun ilerleyen yaşamı üzerinde ne gibi olumsuz etkiler yaratabileceği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çocuk istismarı konusunda hem çocuklara hem de ailelere yönelik eğitimlerin ve denetimlerin sıklaştırılması, toplumun bu konuda daha bilgili hale gelmesi, istismar vakalarının azalmasında veya tespit edilmesinde etkili olacaktır. Çalışmamızdan elde edilen, erkeklerde çocukluk çağı travmalarına kadınlardan daha sık rastlanmasına dair

bulgu dikkat çekicidir. Toplumumuzda, erkek çocuğuna yönelik özellikle fiziksel şiddet toplumca daha normal kabul edilebilmektedir ve bu konuda ailelere yönelik eğitici çalışmalar yapılması, çocukların ise evde yaşadıkları olumsuz olayları paylaşmaya yönelik teşvik edilmesi ve bunun için güvenli bir ortam sunulmasının önemli olduğu düşünölmektedir. Bununun yanı sıra, çalışmamızda siber zorbalık için de erkeklerin aldıkları puanlar kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Saldırgan davranışlar da toplumsal cinsiyet rolleri gereği erkeklerde karşılaşıldığında kadınlara göre daha normal karşılanmaktadır. Özellikle erkeklere yönelik duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesine yönelik yürütölen çalışmalarla duyguların saldırgan ve zarar verici şekilde dışavurumunun önlenebileceği düşünölmektedir. Diğer yandan, kimi zaman siber zorbalık sergileyen kişiler davranışlarının siber zorbalık olduğunun bile farkına varmakta zorlanabilmektedirler (Campbell, 2013). Bu açıdan, kişilere özellikle küçük yaşlardan itibaren teknoloji ve sosyal medya araçlarının kullanımı, siber zorbalık, siber zorbalığa uğrama ve zorba/mağdur olma durumlarından herhangi birini yaşadıklarında yapabilecekleri konusunda eğitimler verilmesi, sıkıntılarını paylaşabilecekleri alanlar oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

6.9.2 Klinisyenlere Öneriler

Siber zorbalık veya siber mağduriyet durumlarıyla çalışırken kişinin çocukluk dönemi yaşantılarının ve aleksitimi belirtilerinden olan duyguları tanıma, tanımlama ve açıklamada zorlanmanın risk faktörleri olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Aleksitimi kavramının yaygın kullanılmaması göz önünde bulundurulduğunda, klinisyenlerin bu kavram ve çeşitli psikopatolojilerle bağlantısına dair bilgi sahibi olmaları ve kavramın kullanımının yaygınlaştırılmasının tedavi sürecinde olumlu etkilere yol açabileceği düşünölmektedir. Bunların yanı sıra, duygu farkındalığı, duyguları düzenleme ve ifade etmeye yönelik çalışmalarla bireylerin duygusal süreçlerinde ortaya çıkan aksamaların ortaya çıkarılması ve üzerinde çalışılması, bu aksamalar sebebiyle karşılaşılabilecek sorunların önlenmesi ve sağaltımında büyük önem taşımaktadır.

6.9.3 Gelecek Çalışmalara Öneriler

Çalışmamızda üniversite öğrencileri örneklem alınmış ve yaşa göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde herhangi bir farklılık bulunamamıştır. Her yaştan bireyin siber zorbalık veya siber mağduriyet yaşayabileceği göz önünde

bulundurulduğunda, , farklı örneklem ve yaş gruplarında siber zorbalık, mağduriyet ve bunlara yol açan faktörlerin araştırılması önem taşımaktadır. Çalışmamızda günlük internet kullanım süresi açısından siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır fakat internetin kullanım şekli ve çeşitli sosyal medya araçlarına göre siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin nasıl farklılaştığına yönelik çalışmaların literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunlara ek olarak, aleksitimi ve aleksitiminin alt boyutları ile siber zorbalık/mağduriyet ilişkisine dair çalışmaların arttırılmasının bu kavramların birbirlerini tam olarak nasıl etkilediğinin anlaşılabilmesi için önemli olduğu düşünülmektedir. Siber zorbalık ve siber mağduriyeti önleyebilmek için öncelikle risk faktörlerin araştırılması ve anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, siber zorbalık ve siber mağduriyet için risk oluşturabilecek farklı değişkenlerle yürütülen çalışmalar literatüre katkı sağlayacaktır. Çalışmamızda daha önce psikolojik yardım almış bireylerde siber mağduriyete daha sık rastlanması ilginç bir bulgudur.

Buradan yola çıkarak, farklı psikolojik sorunların siber mağduriyetle ilişkisini konu alan daha fazla çalışma yürütülebilir. Literatürde siber zorbalık ve siber mağduriyet değişkenlerinin bağımlı değişkenler olarak yer aldığı aracı etki modeli ile tasarlanmış daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Son olarak, siber zorbalık ve siber mağduriyet üzerinde etkili olabilecek değişkenlerin farklı analiz yöntemleriyle çeşitli örneklem grupları üzerinde incelenmesinin literatür için yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aalsma, M. C., Brown, J. R. (2008). What is bullying? *Journal of Adolescent Health*, 43(2), 101-102. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2008.06.001>
- Abaido, G. M. (2020). Cyberbullying on social media platforms among university students in the United Arab Emirates. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 407-420. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1669059>
- Akzli, Z. (2019). Adölesanlarda siber zorbalığa maruziyetin sonuçları: siber mağduriyet. I. Uluslararası Şiddeti Anlamak Kongresi. İstanbul.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 1, 95-119.
- Aktu, Y., Dilekmen, M. (2019). *Fiziksel istismar uygulayan ebeveynlerin yaşadıkları psikolojik süreçler*. 21. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Antalya
- Alhaboby, Z. A., Barnes, J., Evans, H., & Short, E. (2017). Challenges facing online research: Experiences from research concerning cyber-victimisation of people with disabilities. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 11(1). doi: 10.5817/CP2017-1-8
- Alzahrani, S. H., Coumaravelou, S., Mahmoud, I., Beshawri, J., Algetham, M. (2020). Prevalence of alexithymia and associated factors among medical students at King Abdulaziz University: A cross-sectional study. *Ann Saudi Med*, 40(1): 55-62. doi: 10.5144/0256-4947.2020.55
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author.
- Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*, 53(1), 27-51. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231>
- Ang, R. P., Goh, D. H. (2010). Cyberbullying among adolescents: The role of affective and cognitive empathy, and gender. *Child Psychiatry & Human Development*, 41(4), 387-397. doi: 10.1007/s10578-010-0176-3

- Annerbäck, E. M., Sahlqvist, L., Wingren, G. (2014). A cross-sectional study of victimisation of bullying among schoolchildren in Sweden: Background factors and self-reported health complaints. *Scandinavian Journal of Public Health*, 42(3), 270–277. doi:10.1177/1403494813514142
- Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167–184. doi: 10.1016/j.neuropharm.2005.02.010
- Arıcak, O. T., Özbay, A. (2016). Investigation of the relationship between cyberbullying, cybervictimization, alexithymia and anger expression styles among adolescents. *Computers in Human Behavior*, 55, 278-285.
- Arıcak, O. T., Tanrıku, T., Kınay, H. (2012). Siber mağduriyet ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 1-6.
- Atasayar, M. (2011). *Ergenlerin aleksitimik özelliklerinin psikolojik belirtileri ve yaşam doyumları ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Back, S. N., Flechsenhar, A., Bertsch, K., & Zettl, M. (2021). Childhood traumatic experiences and dimensional models of personality disorder in DSM-5 and ICD-11: opportunities and challenges. *Current Psychiatry Reports*, 23(9), 1-10. doi: 10.1007/s11920-021-01265-5
- Bagby R. M., Parker J. D. A., Taylor G. J. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale-I Item selection and cross validation of the factor structure. *Journal of Psychosomatic Research*; 38: 23-32. doi: 10.1016/0022-3999(94)90005-1
- Bagby, R. M., Quilty, L. C., Taylor, G. J., Grabe, H. J., Luminet, O., Verissimo, R., De Grootte, I., Vanheule, S. (2009). Are there subtypes of alexithymia? *Personality and Individual Differences*, 47(5), 413–418. doi: 10.1016/j.paid.2009.04.012
- Balakrishnan, V. (2015). Cyberbullying among young adults in Malaysia: The roles of gender, age and Internet frequency. *Computers in Human Behavior*, 46, 149–157. doi: 10.1016/j.chb.20150121
- Bandura, A. (1978). Social learning theory of aggression. *J. Commun.* 28, 12–29. doi: 10.1111/j.1460-2466.1978.tb01621.x
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193–209. doi:10.1207/s15327957pspr0303_3
- Barlett, C. P., Simmers, M. M., Roth, B., Gentile, D. (2021). Comparing cyberbullying prevalence and process before and during the COVID-19 pandemic. *The Journal of Social Psychology*, 1-11. doi: 10.1080/00224545.2021.1918619

- Baron, R. M., Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182. doi:10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bartholomew, T. T., A. Robbins, K., Joy, E. E., Kang, E., & Maldonado Aguiñiga, S. (2020). Clients’ resilience and distress in psychotherapy: a preliminary meta-analysis. *Counselling Psychology Quarterly*, 1–19. doi:10.1080/09515070.2020.1777389
- Batigün, A. D., Büyükşahin, A. (2008). Aleksitimi: psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3).
- Bauman, S. (2007). Cyberbullying: A virtual menace. In *National Coalition Against Bullying National Conference*, (2-4).
- Bauman, S., Baldasare, A. (2015). Cyber aggression among college students: demographic differences, predictors of distress, and the Role of the University. *Journal of College Student Development*, 56(4), 317–330. doi:10.1353/csd.2015.0039
- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An emerging threat to the “always on” generation. *Recuperado el*, 5(5), 2010.
- Berenbaum, H. (1996). Childhood abuse, alexithymia and personality disorder. *Journal of psychosomatic research*, 41(6), 585-595.
- Berenbaum, H., Irvin, S. (1996). Alexithymia, anger, and interpersonal behavior. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65(4), 203–208. doi:10.1159/000289076
- Berenbaum, H., James, T. (1994). Correlates and retrospectively reported antecedents of alexithymia. *Psychosomatic Medicine*, 56(4), 353–359. <https://doi.org/10.1097/00006842-199407000-00011>
- Bernstein, D.P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151(8), 1132-1146. doi: 10.1176/ajp.151.8.1132.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory*. London: Routledge.
- Brank, E. M., Hoetger, L. A., Hazen, K. P. (2012). Bullying. *Annual Review of Law and Social Science*, 8(1), 213–230. doi:10.1146/annurev-lawsocsci-102811-173820
- Briere, J., Elliott, D. M., Harris, K., Cotman, A. (1995). Trauma Symptom Inventory: Psychometrics and association with childhood and adult victimization in clinical samples. *Journal of Interpersonal Violence*, 10(4), 387-401. doi:10.1177/088626095010004001.

- Brown, C. F., Demaray, M. K., Secord, S. M. (2014). Cyber victimization in middle school and relations to social emotional outcomes. *Computers in human behavior*, 35, 12-21.
- Cahill, L.T., Kaminer, R.K., Johnson, P.G. (1999). Developmental, cognitive, and behavioral sequelae of child abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 8(4):827-43. [https://doi.org/10.1016/S1056-4993\(18\)30156-1](https://doi.org/10.1016/S1056-4993(18)30156-1).
- Campbell, M. A., Slee, P. T., Spears, B., Butler, D., Kift, S. (2013). Do cyberbullies suffer too? Cyberbullies' perceptions of the harm they cause to others and to their own mental health. *School Psychology International*, 34(6), 613-629. <https://doi.org/10.1177/0143034313479698>
- Carosa, C. L., Button, A. L. (2020). Alexithymia and help-seeking attitudes in college-aged students. *Psychology, Community & Health*, 8(1), 204-218.
- Chen, Q., Lo, C. K., Zhu, Y., Cheung, A., Chan, K. L., Ip, P. (2018). Family poly-victimization and cyberbullying among adolescents in a Chinese school sample. *Child abuse & neglect*, 77, 180-187.
- Curran, E., Perra, O., Rosato, M., Ferry, F., & Leavey, G. (2021). Complex childhood trauma, gender and depression: Patterns and correlates of help-seeking and maladaptive coping. *Journal of Affective Disorders*, 292, 603–613. doi: 10.1016/j.jad.2021.06.011.
- Çavuşoğlu, F. (2020). Cinsiyet gruplarına göre çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(73).
- Çeri, V., Beşer, C., Fiş, N. P., Arman, A. (2018). İstanbul'daki mülteci çocuklara bakım vermek üzere özelleşmiş bir çocuk psikiyatri ünitesinden bulgular. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21(2).
- Çetin, B., Yaman, E., Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57(4), 2261-2271. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.06.014>
- Çiftçi, H. (2018). Öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1536-1567.
- Dalmaz, E. (2014). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet, depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- De Tyche, C. (2010). Alexithymia and operative thought: A comparative approach of French and American clinical work with projective material. *Psychologie Clinique et Projective*, 16, 177–206. <https://doi.org/10.3917/pcp.016.0177>
- Demir, A. (2019). Bedene yönelik müdahalede şiddet, travmalar ve çocukluk: sosyolojik bir inceleme. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 227-246.

- Dicle, A. N. (2018). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin incelenmesi: Sinop Üniversitesi örneği. *Sanal Alem/Medya Şiddeti*, 23.
- Dizen, M., Berenbaum, H., Kerns, J. G. (2005). Emotional awareness and psychological needs. *Cognition and Emotion*, 19, 1149–1157. <https://doi.org/10.1080/02699930500260468>
- Dubowitz, H., Black, M., Starr, R. H., Zuravin, S. (1993). A conceptual definition of child neglect. *Criminal Justice and Behavior*, 20, 8–26. <https://doi.org/10.1177/0093854893020001003>
- Duncan, R. D. (1999). Maltreatment by parents and peers: the relationship between child abuse, bully victimization, and psychological distress. *Child Maltreatment*, 4(1), 45–55. doi:10.1177/1077559599004001005
- Emirtekin, E., Balta, S., Kircaburun, K., Griffiths, M. D. (2020). Childhood emotional abuse and cyberbullying perpetration among adolescents: The mediating role of trait mindfulness. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 18(6), 1548-1559.
- Epözdemir, H. (2012). Aleksitimi: Psikolojik bir semptom mu, yoksa bir kişilik özelliği mi?. *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(30), 25-36.
- Erbıçer, E. S. (2019). Siber Zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12(1):109-125. doi:10.1177/1461444809341260
- Esen, P. Y. (2018). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının aleksitimi boyutları ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış tıpta uzmanlık tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Fang, J., Wang, W., Yang, J., Wang, X., Wang, P., Wen, Z. (2020). Childhood maltreatment and adolescent cyberbullying perpetration: a moderated mediation model of callous-unemotional traits and perceived social support. *Journal of Interpersonal Violence*. doi: 10.1177/0886260520960106
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal Of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)
- Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A., Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern form of bullying: let's talk about this health and social problem. *Italian Journal Of Pediatrics*, 44(1), 1-3. <https://doi.org/10.1186/s13052-018-0446-4>

- Feyzioğlu, A., Göktaş, S. Ş., Söğütü, L. (2020). Erken dönem ruhsal travma, siber zorbalık ve aleksitimi ilişkisi- relationship between early period psychic trauma, cyber bullying and alexithymia. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 51 (4), 192-199. doi: 10.16948/zktipb.818758
- Fischer, A. R., Good, G. E. (1997). Men and psychotherapy: An investigation of alexithymia, intimacy, and masculine gender roles. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 34(2), 160–170. doi:10.1037/h0087646
- Franz, M., Popp, K., Schaefer, R., Sitte, W., Schneider, C., Hardt, J., ... & Braehler, E. (2008). Alexithymia in the German general population. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 43(1), 54-62. doi: 10.1007/s00127-007-0265-1.
- Freyberger H. (1977). Supportive psychotherapeutic techniques in primary and secondary alexithymia. *Psychother Psychosom*, 28(1–4):337–45. doi: 10.1159/000287080
- Gao, T., Li, J., Zhang, H., Gao, J., Kong, Y., Hu, Y., Mei, S. (2018). The influence of alexithymia on mobile phone addiction: The role of depression, anxiety and stress. *Journal of affective disorders*, 225, 761-766. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.08.020>
- Garisch, J. A., Wilson, M. S. (2010). Vulnerabilities to deliberate self-harm among adolescents: The role of alexithymia and victimization. *British Journal of Clinical Psychology*, 49(2), 151–162. doi:10.1348/014466509x441709
- Giardino, A. P., Lyn, M. A., E. R. (Ed.). (2018). *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect*. Springer.
- Goerlich, K.S. (2018). The multifaceted nature of alexithymia – a neuroscientific perspective. *Front. Psychol.* 9:1614. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01614
- González-Cabrera, J., Calvete, E., León-Mejía, A., Pérez-Sancho, C., Peinado, J. M. (2017). Relationship between cyberbullying roles, cortisol secretion and psychological stress. *Computers in Human Behavior*, 70, 153–160. doi: 10.1016/j.chb.2016.12.054
- Gökalp, M. F. (2017). *Siber Zorbalık ve siber mağduriyet ile çocukluk çağı travmaları ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Green, A. H. (1993). Child sexual abuse: immediate and long-term effects and intervention. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 32(5), 890–902. <https://doi.org/10.1097/00004583-199309000-00002>
- Grossman, F. K., Spinazzola, J., Zucker, M., Hopper, E. (2017). Treating adult survivors of childhood emotional abuse and neglect: A new framework. *American Journal of Orthopsychiatry*, 87(1), 86. doi: 10.1037/ort0000225.
- Gunzelmann, T. (2002). Alexithymia in the elderly general population. *Comprehensive Psychiatry*, 43(1), 74-80.

- Guzzo, G., Pace, U., Cascio, V. L., Craparo, G., Schimmenti, A. (2014). Bullying victimization, post-traumatic symptoms, and the mediating role of alexithymia. *Child Indicators Research*, 7(1), 141-153. doi: 10.1007/s12187-013-9206-6
- Güçlü, D. M., Acemioğlu, R. (2020). Erken çocukluk döneminde yaşanan fiziksel istismar: nitel bir çalışma. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 97-111.
- Güleç, H., Köse, S., Güleç, M. Y., Çitak, S., Evren, C., Borckardt, J., & Sayar, K. (2009). Reliability and factorial validity of the Turkish version of the 20-item Toronto alexithymia scale (TAS-20). *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 19(3), 214.
- Güleç, H., Yenel, A. (2010). 20 maddelik toronto aleksitimi ölçeği türkçe uyarlamasının kesme noktalarına göre psikometrik özellikleri. *Klinik Psikiyatri*, 13, 108-112.
- Güleç, M. Y., Altıntaş, M., İnanç, L., Bezin, Ç. H., Koca, E. K., & Güleç, H. (2013). Effects of childhood trauma on somatization in major depressive disorder: The role of alexithymia. *Journal of Affective Disorders*, 146(1), 137-141.
- Güler, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluşun incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzincan.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3):128 – 134.
- Gürbüz, S., Şahin, F. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: Statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication monographs*, 76(4), 408-420. doi: 10.1080/03637750903310360
- Hayes, A. F. (2013). *Methodology In The Social Sciences. Introduction To Mediation, Moderation, And Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. New York, NY, US: Guilford Press.
- Hazler, R. J., Denham, S. A. (2002). Social isolation of youth at risk: Conceptualizations and practical implications. *Journal of Counselling and Development*, 80, 403-409. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2002.tb00206.x>
- Hébert, M., Cénat, J. M., Blais, M., Lavoie, F., & Guerrier, M. (2016). Child sexual abuse, bullying, cyberbullying, and mental health problems among high schools students: a moderated mediated model. *Depression and Anxiety*, 33(7), 623-629. doi:10.1002/da.22504
- Herman, J. L. (1992). *Travma ve İyileşme*. (Çev. T. Tosun, 2015). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Hinds, T. S., Giardino, A. P. (2017). *Child physical abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions*. Springer.
- Holfeld, B., Mishna, F. (2018). Internalizing symptoms and externalizing problems: risk factors for or consequences of cyber victimization? *Journal of Youth and Adolescence*, 48(3), 567–580. doi:10.1007/s10964-018-0974-7
- Honkalampi, K., Hintikka, J., Saarinen, P., Lehtonen, J., Viinamäki, H. (2000). Is alexithymia a permanent feature in depressed patients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 69(6), 303–308. doi: 10.1159/000012412
- Hopper, E. K., Grossman, F. K., Spinazzola, J., & Zucker, M. (2018). *Treating Adult Survivors of Childhood Emotional Abuse and Neglect*. Guilford Publications.
- Horzum, M. B., Ayas, T. (2017). Türkiye’de yayınlanan dergilerdeki sanal zorbalıkla ilgili makalelerin yöntemsel eğilimlerinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(2), 1-12.
- Hovens, J. G., Wiersma, J. E., Giltay, E. J., Van Oppen, P., Spinhoven, P., ...& Zitman, F. G. (2010). Childhood life events and childhood trauma in adult patients with depressive, anxiety and comorbid disorders vs. controls. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 122(1), 66-74. doi: 10.1111/j.1600-0447.2009.01491.x.
- Höktem, B. (2020). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları, disosiyatif yaşantılar, kendine zarar verme davranışı ve alkol madde kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Huang, J., Zhong, Z., Zhang, H., Li, L. (2021). Cyberbullying in social media and online games among chinese college students and its associated factors. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 18, 4819. <https://doi.org/10.3390/ijerph18094819>
- Hullmann, S. E., Wolfe-Christensen, C., Meyer, W. H., McNall-Knapp, R. Y., & Mullins, L. L. (2010). The relationship between parental overprotection and health-related quality of life in pediatric cancer: the mediating role of perceived child vulnerability. *Quality of Life Research*, 19(9), 1373-1380.
- Hund, A. R., Espelage, D. L. (2005). Childhood sexual abuse, disordered eating, alexithymia, and general distress: A mediation model. *Journal of Counseling Psychology*, 52(4), 559.
- Hussey, J. M., Chang, J. J., & Kotch, J. B. (2006). Child maltreatment in the United States: Prevalence, risk factors, and adolescent health consequences. *Pediatrics*, 118(3), 933-942. <https://doi.org/10.1542/peds.2005-2452>
- Ibrahim, N. K., Jalali, E. A., Al-Ahmadi, J. R., Al-Bar, A. A. (2008). Prevalence, risk factors and outcome of childhood abuse reported by female university students in Jeddah. *Journal of the Egyptian Public Health Association*, 83(5-6), 329-351.

- Iranzo, B., Buelga, S., Cava, M.-J., Ortega-Barón, J. (2019). Cyberbullying, psychosocial adjustment, and suicidal ideation in adolescence. *Psychosocial Intervention*, 28(2),75–81. doi:10.5093/pi2019a
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Jenaro, C., Flores, N., Frías, C. P. (2018). Systematic review of empirical studies on cyberbullying in adults: What we know and what we should investigate. *Aggression and Violent Behavior*, 38, 113-122.
- Jessimer, M., Markham, R. (1997). Alexithymia: a right hemisphere dysfunction specific to recognition of certain facial expressions. *Brain and Cognition* 34, 246-258. doi: 10.1006/brcg.1997.0900
- Kairys, S. W., Johnson, C. F. (2002). The psychological maltreatment of children-technical report. *Official Journal of the American Academy of Pediatrics*, 109 (4), 1-3. doi: 10.1542/peds.109.4.e68
- Kara, B., Biçer, Ü., Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-51.
- Karukivi, M., Joukamaa, M., Hautala, L., Kaleva, O., Haapasalo-Pesu, K. M., Liuksila, P. R., Saarijärvi, S. (2011). Does perceived social support and parental attitude relate to alexithymia? A study in Finnish late adolescents. *Psychiatry research*, 187(1-2), 254-260.
- Kent, A., Waller, G. (1998). The impact of childhood emotional abuse: an extension of the child abuse and trauma scale. *Child Abuse & Neglect*, 22(5), 393–399. doi: 10.1016/s0145-2134(98)00007-6.
- Kırcaburun, K., Jonason, P., Griffiths, M. D., Aslanargun, E., Emirtekin, E., Tosuntaş, Ş. B., Billieux, J. (2019). Childhood emotional abuse and cyberbullying perpetration: the role of dark personality traits. *Journal of interpersonal violence*, doi: 0886260519889930.
- Klest, B. (2012). Childhood trauma, poverty, and adult victimization. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4(3), 245–251. doi:10.1037/a0024468
- Koçak, R. (2002). Aleksitimi: kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 183-212. doi: 10.1501/Egifak_00000000056
- Kopera, M., Zaorska, J., Trucco, E. M., Suszek, H., Kobylński, P., Zucker, R. A., ... & Jakubczyk, A. (2020). Childhood trauma, alexithymia, and mental states recognition among individuals with alcohol use disorder and healthy controls. *Drug and Alcohol Dependence*, 217, 108301. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdp.2020.108301>

- Korkmaz, S., Mehmedoğlu, A. U. (2018). Dindarlık, siber zorbalık ve problemlı internet kullanımı ilışkisine dair nicel bir araştırma. *Dini Araştırmalar*, 21(53 (15-06-2018)), 35-54.
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 20-32. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.009>
- Kowalski, R. M., Morgan, C. A., Limber, S. P. (2012). Traditional bullying as a potential warning sign of cyberbullying. *School Psychology International*, 33(5), 505-519. doi:10.1177/0143034312445244
- Köse, S., Özdilek, R., Doğan, P., Göktaş, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin sanal zorba/sanal kurban olma durumları üzerine bir araştırma. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 55-70.
- Krystal, H. (1979). Alexithymia and psychotherapy. *American Journal of Psychotherapy*, 33(1), 17-31
- Kurutaş, M., Öztürk, E., (2018). *Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ile İnternet Bağımlılığı ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki*. II. Uluslararası Turaz Akademi Adli Bilimler, Adli Tıp ve Patoloji Kongresi. İstanbul.
- Lee, C., & Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68, 352-358. doi: 10.1016/j.chb.2016.11.047
- Lee, E. B. (2017). Cyberbullying: Prevalence and predictors among African American young adults. *Journal of Black Studies*, 48(1), 57-73. doi: 10.1177/0021934716678393
- Lefler, N., Dolev-Cohen, M. (2015). Comparing cyberbullying and school bullying among school students: Prevalence, gender, and grade level differences. *Social psychology of education*, 18(1), 1-16.
- Lereya, S. T., Muthanna, S., Dieter, W. (2013). Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child Abuse & Neglect*, 37(12), 1091–1108. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.03.001
- Lesser I. M. (1985). Current concepts in psychiatry: alexithymia. *The New England Journal of Medicine* (312), 690-692. doi: 10.1056/NEJM198503143121105.
- Levant, R. F., Good, G. E., Cook, S. W., O’Neil, J. M., Smalley, K. B., Owen, K., & Richmond, K. (2006). The normative Male Alexithymia Scale: Measurement of a gender-linked syndrome. *Psychology of Men & Masculinity*, 7(4), 212–224. doi:10.1037/1524-9220.7.4.212

- Liel, C., Ulrich, S. M., Lorenz, S., Eickhorst, A., Fluke, J., Walper, S. (2020). Risk factors for child abuse, neglect and exposure to intimate partner violence in early childhood: Findings in a representative cross-sectional sample in Germany. *Child abuse & neglect*, 106, 104487.
- Luca, A., Luca, M., Di Mauro, M., Palermo, F., Rampulla, F., Calandra, C. (2015). Alexithymia, more than depression, influences glycaemic control of type 2 diabetic patients. *J. Endocrinol. Invest.* 38, 653–660. doi: 10.1007/s40618-015-0238-2
- Lund, E. M., & Ross, S. W. (2017). Bullying perpetration, victimization, and demographic differences in college students: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 18(3), 348-360. <https://doi.org/10.1177/1524838015620818>
- Mandelli, L., Petrelli, C., Serretti, A. (2015). The role of specific early trauma in adult depression: A meta-analysis of published literature. Childhood trauma and adult depression. *Eur Psychiatry*. 30(6):665-80. doi: 10.1016/j.eurpsy.2015.04.007.
- Marchesi, C., Fontò, S., Balista, C., Cimmino, C., Maggini, C. (2004). Relationship between alexithymia and panic disorder: a longitudinal study to answer an open question. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 74(1), 56–60. doi: 10.1159/000082028
- Mason, O., Tyson, M., Jones, C., Potts, S. (2005). Alexithymia: its prevalence and correlates in a British undergraduate sample. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78(1), 113-125. <https://doi.org/10.1348/147608304X21374>
- Mathews, B., Collin-Vezina, D. (2017). Child sexual abuse: toward a conceptual model and definition. *Trauma, Violence & Abuse*, 1-18. doi:10.1177/1524838017738726
- McDogall, J. (1982) Alexithymia: a psychoanalytic viewpoint. *Psychother Psychosom* (38), 81-90. doi: 10.1159/000287617
- Morgan, C., Fisher, H. (2007). Environment and schizophrenia: environmental factors in schizophrenia: childhood trauma: a critical review. *Schizophrenia Bulletin*, 33, 3-10. doi: 10.1093/schbul/sbl053.
- Mulder, T. M., Kuiper, K. C., van der Put, C. E., Stams, G. J. J., Assink, M. (2018). Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child abuse & neglect*, 77, 198-210.
- Navarro, R., Yubero, S., Larrañaga, E. (2018). Cyberbullying victimization and fatalism in adolescence: Resilience as a moderator. *Children and Youth Services Review*, 84, 215-221.
- Norman, H., Oskis, A., Marzano, L. Coulson, M. (2020). The relationship between self-harm and alexithymia: A systematic review and meta-analysis. *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 855–876. <https://doi.org/10.1111/sjop.12668>

- Obeid, S., Akel, M., Haddad, C., Fares, K., Sacre, H., Salameh, P., Hallit, S. (2019). Factors associated with alexithymia among the Lebanese population: results of a cross-sectional study. *BMC psychology*, 7(1), 1-10.
- Oktay, B., Batigün, A. D. (2014). Aleksitimi: baglanma, benlik algisi, kisilerarasi iliski tarzları ve öfke. *Turk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 31.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do*. Oxford: Blackwell.
- Ovla, H. D., Taşdelen, B. (2012). Aykırı değer yönetimi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 1-8.
- Özen, S., Topcu, M. (2017). Tıp fakültesi öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ile depresyon, obsesyon-kompulsiyon, dürtüsellik, aleksitimi arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*. 18(1): 16-24.
- Palermo, T., Pereira, A., Neijhoft, N., Bello, G., Buluma, R., Diem, P., ... & Peterman, A. (2019). Risk factors for childhood violence and polyvictimization: A cross-country analysis from three regions. *Child abuse & neglect*, 88, 348-361.
- Pandey, R., Mandal, M. K., Taylor, G. J., & Parker, J. D. (1996). Cross-cultural alexithymia: Development and validation of a Hindi translation of the 20-item Toronto alexithymia scale. *Journal of clinical psychology*, 52(2), 173-176.
- Parker, G. (1983). *Parental overprotection: A risk factor in psychosocial development*. New York, NY: Grune & Stratton, Inc.
- Parker, J. D., Keightley, M. L., Smith, C. T., Taylor, G. J. (1999). Interhemispheric transfer deficit in alexithymia: an experimental study. *Psychosomatic medicine*, 61(4), 464-468
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Pençe, S. (2000). Serebral laterizasyon. *Van Tıp Dergisi*,7(3), 120-125.
- Porter, C., Palmier-Claus, J., Branitsky, A., Mansell, W., Warwick, H., Varese, F. (2020). Childhood adversity and borderline personality disorder: a meta-analysis. *Acta Psychiatrica Scand*, 141(1):6–20. <https://doi.org/10.1111/acps.13118>.
- Posse, M., Hällström, T., Backenroth-Ohsako, G. (2002). Alexithymia, social support, psycho-social stress and mental health in a female population. *Nordic Journal of Psychiatry*, 56(5), 329–334. doi: 10.1080/080394802760322088
- Prino, L. E., Longobardi, C., Fabris, M. A., Parada, R. H., Settanni, M. (2019). Effects of bullying victimization on internalizing and externalizing symptoms: the mediating role of alexithymia. *Journal of Child and Family Studies*. doi:10.1007/s10826-019-01484-8.

- Rettew, D.C., Pawlowski, S. (2016). Bullying. *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am*, 25(2):235-42. doi: 10.1016/j.chc.2015.12.002.
- Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlık ve psikolojik ihtiyaçlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Sakallı, H., Çiftçi, S. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 100- 119.
- Salminen, J. K., Saarijärvi, S., Toikka, T., Kauhanen, J., Äärelä, E. (2006). Alexithymia behaves as a personality trait over a 5-year period in Finnish general population. *Journal of Psychosomatic Research*, 61(2), 275–278. doi: 10.1016/J.JPSYCHORES.2006.01.014.
- Sanders, C. E. (2004). *What is bullying?* Cambridge, Academic Press.
- Sanders, C. E. (2004). *What is bullying?* Cambridge, Academic Press.
- Scimeca, G., Bruno, A., Cava, L., Pandolfo, G., Muscatello, M. R. A., Zoccali, R. (2014). The relationship between alexithymia, anxiety, depression, and internet addiction severity in a sample of Italian high school students. *The Scientific World Journal*, 2014. doi: 10.1155/2014/504376
- Sedlak, A. J., Mettenburg, J., Basena, M., Peta, I., McPherson, K., Greene, A. (2010). Fourth national incidence study of child abuse and neglect (NIS-4). *Washington, DC: US Department of Health and Human Services*, 9.
- Ševčíková, A., & Šmahel, D. (2009). Online harassment and cyberbullying in the Czech Republic: Comparison across age groups. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 227-229.
- Sharp, S., & Smith, P. K. (1991). Bullying in uk schools: the des sheffield bullying project. *Early Childhood Development and Care*, 77, 47-55. <https://doi.org/10.1080/0300443910770104>
- Sifneos, P. E. (1996). Alexithymia: past and present. *The American journal of psychiatry*, 153(7), 137.
- Smith, B. W., Dempsey, A. G., Jackson, S. E., Olenchak, F. R., & Gaa, J. (2012). Cyberbullying among gifted children. *Gifted Education International*, 28(1), 112–126. doi:10.1177/0261429411427652
- Spalletta, G., Janiri, D., Piras, F., & Sani, G. (Eds.). (2020). *Childhood Trauma in Mental Disorders: A Comprehensive Approach*. Springer Nature.
- Stroem, I. F., Aakvaag, H. F., Wentzel-Larsen, T. (2019). Characteristics of different types of childhood violence and the risk of revictimization. *Violence Against Women*, 25(14), 1696–1716. doi: 10.1177/1077801218818381.

- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior*, 7(3), 321-326. doi: 10.1089/1094931041291295
- Sun, X., Chen, L., Wang, Y., & Li, Y. (2020). The link between childhood psychological maltreatment and cyberbullying perpetration attitudes among undergraduates: Testing the risk and protective factors. *Plos One*, 15(9). doi: 10.1371/journal.pone.0236792.
- Şahin, M. (2012). The relationship between the cyberbullying/ cybervictimization and loneliness among adolescent, *Children and Youth Sevices Rewiev*, 34, p.834-837.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Ömer, Ö. Z., ER, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010(21), 257-270.
- Şar, V., Öztürk, E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063. doi: 10.5336/medsci.2011-26947
- Şar, V., Necef, I., Mutluer, T., Fatih, P., Türk-Kurtça, T. (2020). A revised and expanded version of the Turkish Childhood Trauma Questionnaire (CTQ-33): overprotection-overcontrol as additional factor. *Journal of Trauma and Dissociation*. doi: 10.1080/15299732.2020.1760171.
- Şaşıoğlu, M., Gülol Ç., Tosun A., (2013). Aleksitimi kavramı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 5(4), 507-527. doi:10.5455/cap.20130531.
- Şenkal, İ., Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261-67.
- Tahir, I., Ghayas, S., Tahir, W. (2012). Personality Traits and Family Size as the Predictors of Alexithymia among University Undergraduates. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(3), 104.
- Taillieu, T.L., Brownridge, D.A., Sareen, J., Afifi, T.O. (2016). Childhood emotional maltreatment and mental disorders: Results from a nationally representative adult sample from the United States. *Child Abuse Negl.* 59:1-12. doi: 10.1016/j.chiabu.2016.07.005.
- Tanrikulu, İ. (2015). *The relationships between cyber bullying perpetration motives and personality traits: testing uses and gratifications theory*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Tanrikulu, T. (2015). Cyberbullying and basic needs: A predictive study within the framework of choice theory. *The Anthropologist*, 20(3), 573-583.
- Tapancı, Z., Yıldırım, A., Boysan, M. (2018). Neurological soft signs, dissociation and alexithymia in patients with obsessive-compulsive disorder (OCD) and healthy subjects. *Psychiatry research*, 260, 90-97.

- Taylor, G. J. (1992). Psychoanalysis and psychosomatics: a new synthesis. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 20(2), 251-275. <https://doi.org/10.1521/jaap.1.1992.20.2.251>
- Temiz, Z. T. (2018). Bir sınıflandırma çalışması: aleksitimik belirtiler ve bağlanma örüntüleri. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 21-42.
- Terock, J., Van der Auwera, S., Janowitz, D., Wittfeld, K., Frenzel, S., Klinger-König, J., Grabe, H. J. (2020). Childhood trauma and adult declarative memory performance in the general population: the mediating effect of alexithymia. *Child abuse & neglect*, 101, 104311.
- Terr, L. C. (2013). Treating childhood trauma. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 22(1), 51-66. doi: <https://doi.org/10.1016/j.chc.2012.08.003>
- Terr, L.C. (1991). Childhood trauma: an outline and overview. *Am J Psychiatry*.148:10–6.
- Thompson, A. E., Kaplan, C. A. (1996). Childhood emotional abuse. *The British Journal of Psychiatry*, 168(2), 143-148.
- Thomson, E.F., Agbeyaka, S., (2020). A trio of risk factors for childhood sexual abuse: investigating exposure to parental domestic violence, parental addiction, and parental mental illness as correlates of childhood sexual abuse. *Social Work*, 65(3), 266–27. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa019>
- Tietjen, G. E., Brandes, J. L., Peterlin, B. L., Eloff, A., Dafer, R. M., Stein, M. R., ...&, Khuder, S. A. (2010). Childhood maltreatment and migraine (part I). Prevalence and adult revictimization: a multicenter headache clinic survey. *Headache*. 50(1):20-31. doi: 10.1111/j.1526-4610.2009.01556.x
- Topcu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2012). Affective and cognitive empathy as mediators of gender differences in cyber and traditional bullying. *School Psychology International*, 33(5), 550-561. doi:10.1177/0143034312446882
- Topçu, Ç. (2014). Modeling the relationships among coping strategies, emotion regulation, rumination, and perceived social support in victims' of cyber and traditional bullying. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Topçu-Üzer, Ç., Tanrikulu, İ. (2017). Siber zorbalığı önleme ve müdahale programları: ulusal bir alanyazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-17.
- Tuncer, M., Dikmen, M. (2016). Sosyal ağlarda bekleyen yeni tehlike: Siber zorbalık. *Re-discovery Learning with Digital Learners*, 94-102.
- Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK. (2020). *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679). Erişim Tarihi: 03.01.2021

- Türkiye İstatistik Kurumu, TÜİK. (2021). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2020-37200&dil=1>.
- Türkkan, T., Odacı, H. (2018). Liseli ergenlerde çocukluk çağı örselenme yaşantılarının cinsiyet, gelir düzeyi ve ebeveyn eğitim durumuna göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 71-89.
- UNICEF. (2006). *Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Toplanmasına Yönelik bir Kılavuz*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y
- UNICEF. (2019). UNICEF poll: More than a third of young people in 30 countries report being a victim of online bullying. <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-poll-more-third-young-people-30-countries-report-being-victim-online-bullying>
- Uz, K., Dönmez, L. (2019). *Akdeniz üniversitesi tıp fakültesi dönem I öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve problemlili internet kullanımı ile ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi*. 3. International 21. National Public Health Congress. Antalya.
- Ünal, G. (2004). Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7(4), 215-222.
- Ünver, H., Zihni, K., O., Ç. (2017). Siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 117-140.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New media & society*, 11(8), 1349-1371.
- Vanderbilt, D.L., Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. *Paediatrics and Child Health*, 20, 315-320. <https://doi.org/10.1177/1461444809341263>
- Vanheule, S., Verhaeghe, P., Desmet, M. (2011). In search of a framework for the treatment of alexithymia. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 84(1), 84-97.
- Wachs, S., Bilz, L., Fischer, S. M., Wright, M. F. (2017). Do emotional components of alexithymia mediate the interplay between cyberbullying victimization and perpetration. *International journal of environmental research and public health*, 14(12), 1530.
- Wachs, S., Wright, M. F. (2018). Bullying and alexithymia: Are there differences between traditional, cyber, combined bullies, and nonbullies in reading their own emotions? *Criminal behaviour and mental health*, 28(5), 409-413.

- Wang, M. J., Yogeewaran, K., Andrews, N. P., Hawi, D. R., Sibley, C. G. (2019). How common is cyberbullying among adults? Exploring gender, ethnic, and age differences in the prevalence of cyberbullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(11), 736-741.
- Wensley, K., Campbell, M. (2012). Heterosexual and nonheterosexual young university students' involvement in traditional and cyber forms of bullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(12), 649-654. doi: 10.1089/cyber.2012.0132
- Williams, K. R., Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), S14-S21. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.018
- Wong, D. S. W., Chan, H. C., Cheng, C. H. K. (2014). Cyberbullying perpetration and victimization among adolescents in Hong Kong. *Children and Youth Services Review*, 36, 133-140. doi: 10.1016/j.childyouth.2013.11.006
- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. *Journal of child psychology and psychiatry*, 44(1), 134-151.
- World Health Organisation (WHO). (2020). Child Maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- World Health Organization (WHO). (2003). Guidelines for medico-legal care of victims of sexual violence. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>
- Yalçın, S. B., Hamarta, E. (2010). Üniversite öğrencilerinin duygularını ifade edebilmelerinin aleksitimi ve psikolojik ihtiyaçlarına göre incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 36-82.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay.
- Yiğit, M., Seferoğlu, S., (2017). Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(2), 13-49 .
- Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu Aşlar, R., Camcıoğlu, T. H., Sevinç, E. (2016). Depresif, anksiyete, somatoform ve psikotik bozukluklarda aleksitimi: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*;7(2):75-81. doi: 10.5505/phd.2016.30074
- Zalaquett, C. P., Chatters, S. J. (2014). Cyberbullying in college: Frequency, characteristics, and practical implications. *Sage Open*, 4(1), 2158244014526721.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A., Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. *Dicle Tıp Dergisi*, 39 (4), 536-541. doi: 10.5798/diclemedj.0921.2012.04.0196

Zhang, H., Sun, X., Chen, L., Yang, H., Wang, Y. (2020). The mediation role of moral personality between childhood psychological abuse and cyberbullying perpetration attitudes of college students. *Frontiers in psychology*, 11, 1215. doi: 10.3389/fpsyg.2020.01

EKLER

EK A BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü bünyesinde yüksek lisans tezi kapsamında Dr. Öğretim Üyesi Aslı Eyrenci danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ile siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkide aleksitiminin aracı rolünü incelemektir. Bu çalışma Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (evrak no 2545). Çalışmaya katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Araştırmada kimlik bilgileriniz kullanılmayacak, cevaplarınız gizli tutularak yalnızca araştırmacılar tarafından değerlendirilecek ve elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Tüm soruların cevaplanması ortalama on dakika sürmektedir. Araştırmanın daha sağlıklı sonuçlar verebilmesi için soruların dikkatle okunması, boş bırakılmaması ve samimi olunması çok önemlidir. Sorulara verdiğiniz cevapların herhangi bir olumsuzluğa neden olması beklenmemektedir. Katılım sırasında sorulardan veya başka bir nedenden dolayı rahatsız hissetmeniz durumunda araştırmadan çekilmekte tamamen özgürsünüz. Araştırma ile ilgili soru veya endişeleriniz varsa araştırmacı ile çekinmeden iletişime geçebilirsiniz.

Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorsanız lütfen aşağıdaki bölümü doldurunuz.

Yukarıda yer alan açıklama metnini okudum, çalışmaya katılmayı onaylıyorum

EK B SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Üniversite (lisans) öğrencisi misiniz? Evet () Hayır ()

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek () Diğer ()

2. Doğum Tarihiniz:/...../.....

3. Bölümünüz:

4. Sınıfınız: 1 () 2 () 3 () 4 () 4+(4 yıldan uzun bölümler için) ()

6. Nörolojik bir rahatsızlığınız var mı? Var () Yok ()

7. Daha önce psikolojik yardım (psikolog/psikiyatrist tarafından) aldınız mı?

Evet () Hayır ()

8. Psikolojik bir tanınız var mı? Var () Yok () Varsa nedir?

9. Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

Düşük ()

Orta ()

Yüksek ()

10. Günlük internet kullanma süreniz:

0-4 saat arası ()

5 saat ve üstü ()

11. Sosyal medya hesabınız var mı?

Var () Yok ()

12. Varsa, hangi sosyal medya platformlarını kullanıyorsunuz?

Facebook () Twitter () Instagram ()

Youtube () Snapchat () LinkedIn () Diğer ()

EK C ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

Her bir madde için aşağıdaki seçeneklerden birini işaretleyiniz:

1.Hiçbir Zaman 2. Nadiren 3. Kimi Zaman 4. Sık Olarak 5. Çok Sık

Çocukluğumda ya da ergenliğimde...

1)Yeterli yemeğim olurdu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2) Gündelik bakım ve güvenliğim sağlanıyordu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3) Anne ya da babam kendilerine layık olmadığımı ifade ederlerdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4) Fiziksel ihtiyaçlarım tam olarak karşılanırdı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5) Ailemde sorunlarımı paylaşabileceğim biri vardı

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6) Üst baş açısından bakımsızdım.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7) Sevildiğimi hissediyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8) Anne ya da babam kendimden utanmama neden olurdu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9) Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10) Ailemde değiştirmek istediğim şeyler vardı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

11) Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

12)Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

EK D TORONTO ALEKSİTİMİ ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

Lütfen aşağıdaki maddelerin sizi ne ölçüde tanımladığını işaretleyiniz.

Hiçbir zaman (1),....., Her zaman (5) olacak şekilde bu maddelere puan veriniz.

1. Ne hissettiğimi çoğu kez tam olarak bilemem. 1 2 3 4 5

2. Duygularım için uygun kelimeleri bulmak

benim için zordur. 1 2 3 4 5

3. Bedenimde doktorların bile anlamadığı duygular oluyor. 1 2 3 4 5

4. Duygularımı kolayca tanımlayabilirim. 1 2 3 4 5

5. Sorunları yalnızca tanımlamaktansa onları

çözümlemeyi yeğlerim. 1 2 3 4 5

6. Keyfim kaçtığında, üzgün mü, korkmuş mu

yoksa kızgın mı olduğumu bilemem. 1 2 3 4 5

7. Bedenimdeki duygular çoğu kez kafamı karıştırır. 1 2 3 4 5

8. Neden öyle sonuçlandığımı anlamaya çalışmaksızın,

işleri olurlarına bırakmayı yeğlerim 1 2 3 4 5

9. Tam olarak tanımlayamadığım duygularım var. 1 2 3 4 5

10. İnsanların duygularını tanıması zorunludur. 1 2 3 4 5

11. İnsanlar hakkında ne hissettiğimi tanımlamak

benim için zordur. 1 2 3 4 5

12. İnsanlar duygularım hakkında daha çok

konuşmamı isterler. 1 2 3 4 5

13. İçimde ne olup bittiğini bilmiyorum. 1 2 3 4 5

14. Çoğu zaman neden öfkeli olduğumu bilmem. 1 2 3 4 5

EK E SİBER MAĞDURİYET VE ZORBALIK ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre, “Ben Yaptım” ve “Bana Yapıldı” kısımlarına işaretleyiniz.

	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla
1. İnternette söylenti çıkarma	()	()	()	()	()
2. İnternette rahatsız edici lakap takma	()	()	()	()	()
3. İnternette hakaret edici semboller kullanma	()	()	()	()	()
4. İnternette dalga geçme	()	()	()	()	()
5. İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	()	()	()	()	()
6. İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	()	()	()	()	()
7. İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	()	()	()	()	()

EK F ETİK KURUL ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 22.03.2021-2545

**FMV IŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
ETİK KURUL ALT KOMİSYON RAPORU**

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrenci no'lu, Elif Yılmaz tarafından yürütülecek olan "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmalarının Siber Zorbalık ve Mağduriyetle İlişkisinde Aleksitiminin Aracı Rolü" başlıklı tez araştırma protokolüne ait dosyanın incelenmesi sonucunda; tez araştırmasında katılımcıların risklerinin bulunmadığı, katılımcı/örneklem seçiminin yeterli olduğu, savunmasız herhangi bir katılımcının bulunmadığı, katılımcıların gönüllü olarak katıldığını belgeleyen bilgilendirilmiş onay formunun düzenlendiği, katılımcıların gizlilik ilkesine uygun olarak bilgi ve verilerinin korunduğu, kimlik bilgilerinin saklı tutularak bulguların sadece bilimsel amaçla ve toplum yararı için kullanılacağını açıklandığı belirlenmiş ve etik yönden uygun bulunmuştur. 11.03.2021

ÖZGEÇMİŞ